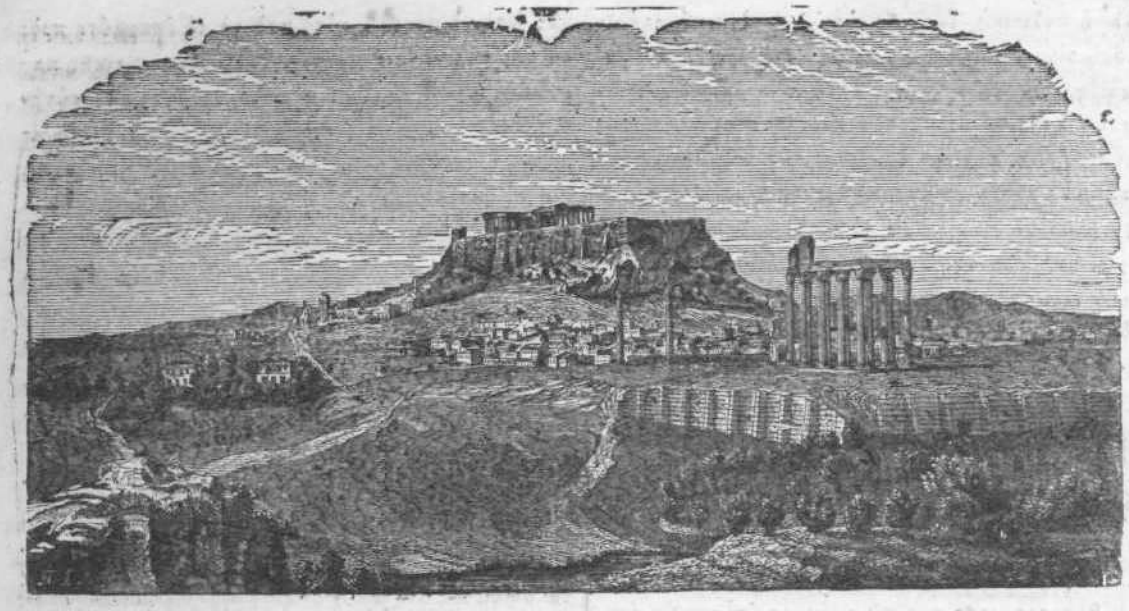

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1871. ΤΟΜΟΣ ΚΒ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 509

ΠΛΑΤΩΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

(Συνέχ. Ἴδε φυλλ. 507.)

Ε'.

ΕΥΘΥΔΗΜΟΣ.

Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ οὖν διακόψας τὴν διήγησιν ἔνεκεν τῆς ἐπερωτήσεως τοῦ Κρίτωνος συνδιαλέγεται ἤδη συνοπτικῶς μετὰ τούτου περὶ τῶν ὑπολοίπων μερῶν τῆς μετὰ τοῦ Κλεινίου συζητήσεως. Καὶ πρῶτον ἀπαντᾷ εἰς τὴν τοῦ Κρίτωνος ἀπορίαν λέγων, ἐνδέχεται νὰ μὲ ἀπατᾷ ἡ μνήμη· ἐνδέχεται νὰ εἶπε ταῦτα ὁ Κτήσιππος· τοὐλάχιστον δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω μετὰ θετικότητος ὅτι οὔτε ὁ Εὐθύδημος οὔτε ὁ Διονυσόδωρος ἦσαν οἱ εἰπόντες ταῦτα, ἢ μήπως, ὦ φίλε Κρίτων, ὑπερανθρώπινόν τι ὂν παρεστὼς ἐλάλησε ταῦτα; διότι ὅτι τὰ ἤκουσα, εἰμὶ βέβαιος. Ναὶ τῇ ἀληθείᾳ, ὑπέλαβεν ὁ Κρίτων, μέλλει νὰ ἦτον ὂν ὑπερανθρώπινον. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐζητήσατε ἔτι ἑτέραν τινὰ τέχνην; καὶ εὕρετε αὐτὴν τέλος πάντων ἢ δὲν τὴν εὕρετε; Οὐδαμῶς, φίλε, ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης. Ἀλλα δὲν θὰ σοὶ ἐπαναλάβω ἁπάσας τὰς ἄλλας ὅσας ἐζητήσαμεν· φθάσαντες δὲ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην, ἥτις μᾶς ἐφάνη ὅτι εἶναι ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν πολιτικὴν, καὶ διασκεπτόμενοι ἂν αὕτη παρέχῃ τὴν εὐδαιμονίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐνταῦθα ἐνεπέσαμεν ὥςπερ εἰς λαβύρινθον, καὶ νομίζοντες ὅτι ἦμεν ἤδη πλησίον τοῦ τέλους, ἠναγκάσθημεν πάλιν νὰ ὀπισθοχωρήσωμεν καὶ εὑρέθημεν εἰς τὴν αὐτὴν ἀπορίαν ὥςπερ ἐν ἀρχῇ τῆς ζητήσεως. Ἰδοὺ δὲ πῶς.

Παρατηρήσαντες ὅτι ἡ στρατηγικὴ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι παραδίδουσι τὰ ἔργα των εἰς τὴν πολιτικὴν ὡς τὴν μόνην ἐπιστήμην ἥτις γινώσκει τὴν ὀρθὴν αὐτῶν χρῆσιν, ἐπιστεύσαμεν ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ζητουμένη, καὶ ἡ αἰτία τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας καὶ ὅτι μόνη αὕτη πηδαλιουχοῦσα τὴν πολιτείαν διευθύνει τὰ πάντα πρὸς τὴν κοινὴν ὠφέλειαν. Ἀκολούθως δὲ συνεσκεπτόμεθα οὕτω πως περὶ αὐτῆς. Ἡ βασιλικὴ τέχνη ἡ τὰ πάντα διευθύνουσα τί ἡμῖν ἀπεργάζεται, τί τὸ ἔργον της· καθάπερ ἐὰν μᾶς ἠρώτα τις τί τὸ ἔργον τῆς ἰατρικῆς, θὰ ἀπεκρινόμεθα, ἡ ὑγεία. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τῆς βασιλικῆς τέχνης δὲν ηὐποροῦμεν νὰ τὸ προσδιορίσωμεν· τοσοῦτον δὲ μόνον ἔγνωμεν ὅτι, ἐὰν αὕτη ἦναι ἡ ζητουμένη ἐπιστήμη δέον νὰ ἦναι αὐτὴ ὠφέλιμος, τουτέστι νὰ παράγῃ ἡμῖν ἀγαθόν τι. Ἀλλὰ τὸ ἀγαθὸν δὲν εἶναι ἄλλο τι, καθάπερ προηγουμένως ὡμολογήσαμεν, ἢ ἐπιστήμη τις. Πλὴν τὰ μὲν ἄλλα ἔργα ἅτινα δύναταί τις νὰ θεωρήσῃ ὡς ἴδια τῆς πολιτικῆς, οἷον ὁ πλουτισμὸς, ἡ ἐλευθερία, ἡ εἰρήνη τῶν πολιτῶν, πάντα ταῦτα οὔτε κακὰ ἡμῖν ἐφάνησαν οὔτε ἀγαθὰ,

ἀλλ' ἡ πολιτικὴ ἵνα μᾶς ὠφελῇ καὶ παρέχῃ ἡμῖν εὐδαιμονίαν, δέον ὅπως μᾶς καθιστᾷ σοφοὺς καὶ μεταδίδῃ ἡμῖν ἐπιστήμην. Ἀλλὰ τίνα ἐπιστήμην διδάσκει ἡμᾶς τέλος πάντων καὶ κατὰ τί χρήσιμον; βεβαίως εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν πρέπει νὰ μᾶς διδάσκῃ μηδεμίαν ἄλλην ἐπιστήμην ἢ αὐτὴ ἑαυτήν· ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον ταύτης εἰς τί ἔσται ἡμῖν ὠφέλιμον ἢ εἰς τί ἀποβήσονται ἀγαθοὶ καὶ χρήσιμοι οἱ διδαχθησόμενοι ταύτην, τοῦτο κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἠδυνήθημεν, ὦ Κρίτων, ν' ἀνεύρωμεν. Ἐγὼ λοιπὸν, λέγει ὁ Σωκράτης, ἐμπεσὼν εἰς ταύτην τὴν ἀπορίαν ἐκτενῶς καθικέτευον τοὺς ξένους ὡς ἄλλους Διοσκούρους [1]) ἵνα σώσωσιν ἐμὲ καὶ τὸ μειράκιον ἐκ τῆς τρικυμίας τοῦ λόγου καὶ διδάξωσιν ἡμᾶς μετὰ σπουδαιότητος, τίς εἶναι ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη ἣν ἀποκτήσαντες δυνάμεθα νὰ διέλθωμεν εὐδαιμόνως τὸν ἐπίλοιπον βίον. Τὴν δὲ ἱκεσίαν μου ταύτην εἰσακούσας ὁ Εὐθύδημος μετὰ πολλοῦ στόμφου ἤρξατο ὡς ἐφεξῆς τοῦ λόγου. (Κεφ. 17—19, σελ. 293. Α'.)

Αὕτη ἡ μετὰ τοῦ Κλεινίου σωκρατικὴ συνδιάλεξις δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ συνέχεια καὶ ἐπέκτασις τῆς προηγουμένης· διότι ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τμήματι ὁ Κλεινίας κατηχήθη ὅτι οἱονδήποτε νομίζομεν ἀγαθὸν δὲν εἶναι ἀληθῶς τοιοῦτον εἰμὴ καθ' ὅσον ἡ χρῆσίς του κανονίζεται ὑπὸ τῆς *ἐπιστήμης* καὶ τῆς *φρονήσεως*, ἢ ἐν ἄλλοις ῥήμασιν ὅτι μόνη ἡ ἐπιστήμη προσδιορίζουσα τὴν ὀρθὴν χρῆσιν παντὸς ἀγαθοῦ εἶναι τὸ καθ' αὑτὸ ἀγαθόν· ἐν δὲ τῷ παρόντι διδάσκεται ὅτι ἡ ἐπιστήμη ἐκείνη, ἥτις οὐσιωδῶς εἶναι τὸ ἄκρον ἀγαθὸν, δέον ἵνα συνδυάζῃ ἀναποσπάστως ἐν ἑαυτῇ δύο τινὰς ἰδιότητας, αἵτινες ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις καὶ τέχναις εἰσὶν ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμέναι, δέον ἵνα ἀπεργάζεται τὸ ἀγαθὸν σύναμα δὲ γινώσκῃ τὴν ὀρθὴν αὐτοῦ χρῆσιν. Ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ ἡ ἀπεργασία ἢ ἡ ποίησις τοῦ ἀντικειμένου της καὶ ἡ γνῶσις τῆς χρήσεως αὐτοῦ συναποτελοῦσιν ἑνότητα συμπαγῆ καὶ ἀδιαίρετον. Ἐκτὸς ἄρα τῆς πρακτικῆς γνώσεως, ἥτις ἐφαρμόζει τὰς ἀρχὰς, ὁ Πλάτων σαφῶς διακρίνει καὶ θεωρητικὴν, ἥτις ἀνευρίσκει τὰς ἀρχὰς, ἑπομένως δὲ ἐμπεριέχει ἐν ἑαυτῇ καὶ τὴν πρακτικήν [2]). Ὅθεν τὴν μὲν διαῤῥήδην ἀποκαλεῖ *βασιλικὴν ἢ πολιτικὴν* (ἤτοι πρακτικὴν ἠθικὴν), ἥτις κανονίζει τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀντικειμένου μιᾶς ἑκάστης τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν, οἷον κατὰ τὸ ἀγωτέρω μνημονευθὲν πλατωνικὸν παράδειγμα πρὸς ἔνδειξιν τῆς σχέσεως ταύτης ἡ στρατηγικὴ ἐκπληρώσασα τὸ ἔργον της παραδίδωσιν αὐτὸ εἰς τὴν πρόνοιαν τῆς πολιτικῆς, ἥτις ἐπίσταται κατὰ τίνας ἀρχὰς δέον νὰ χρησθῷ αὐτὸ καὶ νὰ τὸ ἐφαρμόσῃ πρὸς τὸ τῆς πολιτείας συμφέρον. Τῆς δὲ θεωρητικῆς παροδικῶς μόνον ποιεῖται μνείαν χαρακτηρίζων αὐτὴν διὰ τῆς προσηγορίας, *διαλεκτικὴ*, ἐν τῷ χωρίῳ ἐκείνῳ, ἔνθα ὁ Κλεινίας παρατηρεῖ ὅτι οἱ γεωμέτραι καὶ οἱ ἀστρονόμοι καὶ οἱ ἀριθμητικοὶ παραδίδουσι τὰς ἀνακαλύψεις των εἰς τοὺς *διαλεκτικοὺς*, ἵνα χρησιμοποιήσωσιν αὐτάς· τοῦτο δὲ δηλοῖ ὅτι πᾶσαι αἱ ἄλλαι ἐπιστῆμαι συλλέξασαι τὰ εἰς τὴν δικαιοδοσίαν ἑκάστης αὐτῶν ὑπαγόμενα γεγονότα δέον νὰ τὰ ὑποβάλλωσιν εἰς τὴν ὑψίστην ἐκείνην ἐπιστήμην, τὴν διαλεκτικὴν πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ διάπλασιν. Ὅθεν ἡ ζητουμένη ἐπιστήμη εἶναι ὑπὸ μὲν τὴν θεωρητικὴν ἔποψιν ἡ διαλεκτικὴ, ὑπὸ δὲ τὴν πρακτικὴν ἡ πολιτικὴ τὸ αὐτὸ ἔχουσαι ἀντικείμενον τὸ ὄντως ἀγαθόν. Ἐὰν δὲ ὁ Πλάτων εἰσάγῃ τὸν Σωκράτην ἀποροῦντα πῶς νὰ προσδιορίσῃ τὴν φύσιν τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀπολύτου ταύτης ἐπιστήμης, καὶ ἐπικαλούμενον τὴν συνδρομὴν τῶν σοφιστῶν ὅπως τὸν σώσωσιν ἐκ τῆς τρικυμίας ταύτης τοῦ λόγου, τοῦτο ἐξεπίτηδες ἐσχεδίασεν ἵνα καταδείξῃ ἡμῖν ὅτι ἀπέναντι τῆς σοφιστικῆς δοκησισοφίας καὶ κουφότητος μόνη ἡ ἀληθὴς ἐπιστήμη, ἥτις μετὰ τῆς πράξεως περιέχει καὶ τὴν θεωρίαν καὶ μετὰ τῆς θεωρίας τὴν πρᾶξιν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐμποιήσῃ εἰς τὰς τῶν νέων ψυχὰς ἐντονίαν καὶ στερῤῥότητα καὶ νὰ θέσῃ ἑδραίας βάσεις εὐμεθόδου καὶ καθολικῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὴν ἀνάγκην λοιπὸν τῆς φιλοσοφίας καὶ τὸ κύριον αὐτῆς πρόβλημα σκοπεῖ νὰ συστήσῃ οὐχὶ δὲ κατὰ βάθος νὰ πραγματευθῇ τὴν λύσιν αὐτοῦ ἀναπτύσσων τὴν φύσιν τοῦ φιλοσοφικοῦ ἀντικειμένου, τοὺς χαρακτῆρας αὐτοῦ καὶ τὰ στοιχεῖά του.

Ἀλλ' οἱ σοφισταὶ καί τοι παροτρυνόμενοι ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ὅπως ῥυθμίσωσι τὰς συζητήσεις των κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὑποδειχθεῖσαν μέθοδον, αὐτοὶ ὅμως οὐδὲ κεραίαν μεταβάλλουσι σύστημα τὰς αὐτὰς ἀναμασῶντες παραδοξολογίας, τὰ αὐτὰ ληρήματα.

Ὁ οὖν Εὐθύδημος ἀρχόμενος τοῦ λόγου δίδωσιν αἵρεσιν τῷ Σωκράτει ἢ νὰ τὸν διδάξῃ τὴν ἐπιστήμην, περὶ ἣν πάλαι ἀπορεῖ, ἢ νὰ τὸν ἀποδείξῃ κάτοχον αὐτῆς ὄντα· ὁ δὲ προτιμᾷ τὸ δεύτερον διότι θεωρεῖ τοῦτο πολὺ εὐκολώτερον ἢ τὸ νὰ διδαχθῇ τὴν ἐπιστήμην ἐν ἡλικίᾳ οὕτω προβεβηκυίᾳ. Μετὰ τὴν δήλωσιν τοῦ Σωκράτους ὁ Εὐθύδημος ἀποπειρᾶται νὰ τὸν ἀποδείξῃ κάτοχον διὰ τοῦ ἐφεξῆς παρεξελέγχου. Τεθείσης τῆς ἀρχῆς ὅτι εἶναι ἀδύνατον τὸ αὐτὸ πρᾶγμα νὰ ἦναι καὶ ἐνταυτῷ νὰ μὴν ἦναι, ἕπεται ὅτι ὁ ἐπιστάμενος ἓν ἐπίσταται ἅπαντα· διότι ὅστις ἐπίσταται ἓν, εἶναι ἐπιστήμων· ὅθεν ὁ ἰσχυριζόμενος ὅτι τὰ μὲν ἐπίσταται, τὰ δὲ οὐκ ἐπίσταται, ἰσχυρίζεται ὅτι εἶναι ἐπιστήμων σύναμα δὲ καὶ ἀνεπιστήμων· ὅπερ ἐστὶν ἀντιφατικὸν, ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος νὰ ἦναι τοιοῦτός τις καὶ ἐνταυτῷ νὰ μὴν ἦναι· ἑπομένως δὲ ὁ Σωκράτης ἐὰν ἐπίσταται ἓν, ἐπίσταται ἅπαντα, διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἦναι ἐπιστήμων σύναμα δὲ καὶ ἀνεπιστήμων· ἐπιστάμενος δὲ πάντα κατέχει καὶ τὴν ζητουμένην ἐκείνην ἐπιστήμην.

Εἰς μάτην ὁ Σωκράτης ἐπανειλημμένως ὑπομιμνήσκει τοὺς σοφιστὰς ὅτι ἡ ἐπιστημοσύνη αὐτοῦ εἶναι σχετικὴ καὶ περιωρισμένη, ἐφ' ὅσον τὰ μὲν ἐπίσταται, ἄλλα δὲ πολλὰ οὐκ ἐπίσταται. Διότι αὐτοὶ ῥητῶς ἀπαγορεύοντες αὐτῷ νὰ παρεκτείνῃ τὰς ἀπαντήσεις του διὰ προσθηκῶν καὶ ἐξαιρέσεων, ἐπιβάλλουσιν εἰς αὐτὸν τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀποκρίνεται ἁπλῶς διὰ τοῦ ναὶ ἢ οὐχὶ, ἵνα μὴ ἐξελεγχθῶσι σοφιστευόμενοι. Ὅθεν καὶ ὁ Σωκράτης ὅπως ἐμβάλῃ αὐτοὺς ἐντὸς τῶν ἰδίων αὐτῶν θηράτρων τοὺς ἐρωτᾷ ἂν τυχὸν καὶ αὐτοὶ, ἐπειδὴ ἐπίστανται ἓν ὁ,τιδήποτε, ἐπίστανται πάντα τὰ ἄλλα· οἱ δὲ, ἵνα μὴ φωραθῶσιν ἀσυνεπεῖς πρὸς ἑαυτοὺς ἀνερυθριάστως ὁμολογοῦσιν ὅτι ἐπίστανται πᾶν εἴ τι διαδοχικῶς τοὺς ἐρωτᾷ ὁ Σωκράτης, οἷον τὴν τεκτονικὴν καὶ τὴν σκυτικὴν καὶ τὴν νευροῤῥαφίαν· πρὸς δὲ καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀστέρων καὶ τὰς ψήφους τῆς ἄμμου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κτήσιππος σαρκαστικῶς (ἐπειδὴ ἦσαν πρεσβύται καὶ ἀνόδοντες) ζητεῖ παρ' αὐτῶν ὡς τεκμήριον τῆς πανεπιστημοσύνης των τὸ νὰ εἴπῃ ἑκάτερος αὐτῶν πόσους ἔχει ὀδόντας ὁ ἕτερος. Οἱ δὲ σοφισταὶ ἐννοήσαντες ὅτι ἐσκώπτοντο, πρὸς πᾶσαν τοῦ Κτησίππου ἐρώτησιν (διότι οὗτος δὲν ἔπαυεν ἐρωτῶν αὐτοὺς ἀπροκαλύπτως καὶ αὐτὰ τὰ γελοιωδέστατα ἂν ἐπίστανται) οὐδὲν ἕτερον ἀπεκρίνοντο εἰμὴ ἐν γένει ὅτι τὰ πάντα ἐπίστανται. Τέλος δὲ ὁ Εὐθύδημος ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Σωκράτους ἂν τὴν πανεπιστημοσύνην ταύτην κατεῖχεν ἀείποτε καὶ ἐκ γενετῆς, οὐχὶ μόνον περὶ ἑαυτοῦ ὁμολογεῖ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀναδέχεται ν' ἀποδείξῃ ὅτι καὶ ὁ Σωκράτης ἀείποτε ἐπίσταται πάντα. Κατασκευάζει δὲ οὕτω πως τὴν σοφιστικήν του ἀπόδειξιν. Ὅστις ἐπίσταταί τι τὸ ἐπίσταται διὰ τοῦ γνωστικοῦ ὀργάνου, καὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ τούτου ἀεί· ὁ δὲ ἀεὶ διὰ τούτου τοῦ ὀργάνου, τὰ δὲ δι' ἄλλου, ἀλλ' ἅπαντα διὰ τοῦ αὐτοῦ τούτου· ἑπομένως δὲ ἐπίσταται ἀεὶ πάντα. Πλὴν κατανοήσας ὁ Σωκράτης ὅτι τὸ ψεῦδος τοῦ συλλογισμοῦ τούτου συνίσταται εἰς τὴν διφορουμένην ἔννοιαν τῆς λέξεως *ἀεὶ* σημαινούσης καὶ τὸ διηνεκῶς, πάντοτε, καθ' ἣν ἐκδοχὴν ἐνταῦθα ἐφαρμόζει αὐτὴν ὁ Εὐθύδημος, καὶ τὸ *ἑκάστοτε, ὁπόταν*, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀληθὲς σημαινόμενον ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Εὐθυδήμου, ὅτι ἐπίσταται διὰ τοῦ αὐτοῦ ὀργάνου πλὴν οὐχὶ πάντοτε, ἀλλ' ἑκάστοτε μόνον ὁπόταν ἐπίσταται καὶ ὅσα ἐπίσταται. Διαμαρτυρομένου δὲ αὖθις τοῦ σοφιστοῦ ὅτι ὁ Σωκράτης παραβιάζει τοὺς συμπεφωνημένους ὅρους τῆς συζητήσεως ἀποκρινόμενος πλέον ἢ ὅσον ἐρωτᾶται καὶ ἐπιπροσθέτων εἰς τὰς ἀπαντήσεις του ἀλλότρια τῶν ἐρωτήσεων ἀναγκάζεται μὲν νὰ ὁμολογήσῃ ἀπολύτως ὅτι ἐπίσταται ἀεὶ πάντα ἀφαιρῶν τὸ *ὁπόταν* καὶ τὸ *ὅσα* ἐπίσταται, ἐπιζητεῖ ὅμως δι' ἄλλης ὁδοῦ νὰ ἐξελέγξῃ τοὺς ἀντιπάλους του παραλογιζομένους. Ὅθεν ἐρωτᾷ τὸν Εὐθύδημον, ἐγὼ ὁ τὰ πάντα ἐπιστάμενος κατὰ τὴν ὑμετέραν διαβεβαίωσιν, ἥτις δὲν ἐπιδέχεται ἀντίῤῥησιν, ἅ τε προϊοῦσα ἐκ τοῦ στόματος ἀνδρῶν πανσόφων, ἐπίσταμαι ἆρά γε καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ ἐναρετοι ἄνδρες εἰσὶν ἄδικοι, ποῦ ἐγὼ τοῦτο ἔμαθον; Οὐδαμοῦ, φθὰς εἶπεν ὁ Διονυσόδωρος. Ἐντεῦθεν ἄρα ἕπεται, συνεπέρανεν ὁ Σωκράτης ὅτι ἐπειδὴ δὲν ἐπίσταμαι τοῦτο ἄρα δὲν ἐπίσταμαι πάντα. Τὸν δὲ Διονυσόδωρον ἐπιμέμφεται ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Εὐθύδημος, διότι διὰ τῆς ἀπερισκέπτου ἀπαντήσεώς του παραδέχεται ὅτι ὁ Σωκράτης δὲν ἐπίσταται, ἑπομένως δὲ ὅτι εἶναι ἐπιστήμων ἅμα καὶ ἀνεπιστήμων.

Ἀλλ' οἱ σοφισταὶ συνειδότες ὅτι ἐνέπεσον ἤδη ἐν τοῖς βρόχοις ἐν οἷς ἤλπιζον νὰ ἐγκλείσωσι τὸν ἀντίπαλόν των, πεισματωδῶς ἀπαναίνονται πᾶσαν ἀπόκρισιν εἰς τὰς τοῦ Σωκράτους ἐρωτήσεις, καὶ ἀδυσωπήτως παρ' αὐτοῦ ἀπαιτοῦσι ν' ἀποκρίνηται μόνον εἰς ὅ,τι αὐτοὶ τὸν ἐρωτῶσιν· οἵτινες εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν τοὐλάχιστον ἥπτοντο ἔστω καὶ μετὰ σοφιστικῆς μεθοδείας ζητημάτων σπουδαίων καὶ τὰ μάλιστα ἐνδιαφερόντων τοὺς φιλοσοφοῦντας νόας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἷον ἂν ἦναι διδακτὴ ἡ ἐπιστήμη, ἢ ἂν ἦναι δυνατὸν τὸ ἀντιλέγειν, ἢ ἂν ὑπάρχῃ τὸ μὴ ὄν καὶ τὸ ψεῦδος, τὸ ἀπὸ τοῦδε ὅμως τρέπονται εἰς κενὰ καὶ παιδαριώδη λογοπαίγνια ἀποτόμως μεταπηδῶντες ἀπὸ ἑνὸς εἰς ἕτερον ἐρώτημα καὶ *ἀντεχόμενοι παντὸς ῥήματος* (305. Α.) ὅπερ ἐν τῇ ῥύμῃ τοῦ λόγου τυχαίως ἐκφεύγει ἐκ τοῦ στόματός τινος τῶν συνδιαλεγομένων προσώπων. Ὅθεν ἐρωτήσαντος τοῦ Σωκράτους τὸν Εὐθύδημον ἐπιμεμψάμενον τὸν Διονυσόδωρον διὰ τὴν ἀπάντησίν του, τί δὲ λέγεις σὺ, ὦ Εὐθύδημε; ὁ ἀδελφός σου Διονυσόδωρος ὁ τὰ πάντα εἰδὼς δὲν σοὶ φαίνεται ὅτι ὀρθῶς ἀπεκρίνατο; Ὁ Διονυσόδωρος ταχὺ ὑφαρπάσας τὸν λόγον καὶ ἕτερον ἀπευθύνας πρὸς τὸν Σωκράτη ἐρώτημα, καὶ εἶμαι ἆρά γε, εἶπεν, ἐγὼ ἀδελφὸς τοῦ Εὐθυδήμου; Ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀναβάλλεται ν' ἀποκριθῇ εἰς ταύτην τὴν ἐρώτησιν, ἕως οὗ ὁ Εὐθύδημος τὸν πείσῃ ὅτι ἐπίσταται περὶ τῶν ἐναρέτων ἀνδρῶν ὅτι εἰσὶν ἄδικοι. Δυσανασχετοῦντος δὲ τοῦ Διονυσοδώρου διὰ τὴν ὑπεκφυγήν του ταύτην, ὁ Σωκράτης χαριεντιζόμενος εἰκότως, ὑπεκφεύγω, λέγει, διότι ἀσθενέστερος ὢν τοῦ ἑτέρου ὑμῶν πῶς δύναμαι ν' ἀνταγωνισθῶ καὶ πρὸς τοὺς δύο σας συνασπί-

[1]) Ὁ Κάστωρ καὶ ὁ Πολυδεύκης υἱοὶ τοῦ Διὸς, ἦσαν θεοὶ προστάται τῶν ναυτιλλομένων.

[2]) Παράδ. 1. Genêlische Entwickelung der platonischen philosophie von F. Jusemibl. Μέρος ά, σελ. 129.

ζομένους; ἐνῷ ὁ Πατροκλῆς ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς [1]) ἐὰν ἐπήρχετο εἰς βοήθειάν μου, ὡς τὸ πάλαι ὁ Ἰόλεως ἐβοήθησε τὸν θεῖόν του Ἡρακλέα διαμαχόμενον πρὸς δύο ἅμα ἀντιπάλους, θὰ ἐδείνου μᾶλλον τὴν θέσιν μου ἢ θὰ μὲ ὠφέλει. Ὁ δὲ Διονυσόδωρος ἐπαναλαμβάνων μετά τινος μικρᾶς τροπολογίας τὸ πρὸ μικροῦ ἐρωτηθὲν ὑπὸ τοῦ Εὐθυδήμου, ἀποκρίθητί μοι, εἶπεν, ὦ Σώκρατες· τίνος ἦτον ἀδελφιδοῦς ὁ Ἰόλεως, πότερον τοῦ Ἡρακλέους ἢ σός; Σοὶ ἀποκρίνομαι, ἐπανέλαβεν ὁ Σωκράτης, ὁ Ἰόλεως δὲν ἦτον ἐμὸς ἀδελφιδοῦς, ἀλλὰ τοῦ Ἡρακλέους· διότι Πατροκλῆς ὁ ἐμὸς ἀδελφὸς δὲν ἦτο πατὴρ ἐκείνου, ἀλλ' ἕτερός τις ἔχων προσόμοιον τοὔνομα, Ἰφικλῆς [2]) ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἡρακλέους· ὁ δὲ Πατροκλῆς ἦτον ἐμοὶ ἀδελφὸς ὁμομήτριος, οὐχὶ ὅμως ὁμοπάτριος. Εἶναι ἄρα, εἶπεν ὁ Διονυσόδωρος καὶ δὲν εἶναι ἀδελφός σου. Οὐχὶ ὁμοπάτριος, ὦ καλὲ ἄνθρωπε, ἐπανέλαβεν ὁ Σωκράτης· διότι ἐκείνου μὲν πατὴρ ἦν ὁ Χαιρέδημος, ἐμοῦ δὲ ὁ Σωφρονίσκος. Ὁ Σωφρονίσκος λοιπὸν ὁ σὸς πατὴρ, εἶπεν ὁ Διονυσόδωρος, εἶναι ἕτερος τοῦ Χαιρεδήμου· ἀλλ' ὁ Χαιρέδημος εἶναι πατήρ· ὁ Σωφρονίσκος ἄρα εἶναι ἕτερος πατρὸς, ἑπομένως δὲ δὲν εἶναι πατήρ· ὁ ὢν ἕτερος πατρὸς οὐκ ἔστι πατὴρ, καθάπερ ὁ ὢν ἕτερος λίθου οὐκ ἔστι λίθος, καὶ ὁ ἕτερος χρυσοῦ οὐκ ἔστι χρυσός. Ὅθεν μὴ ὄντος πατρὸς τοῦ Σωφρονίσκου, σὺ ὦ Σώκρατες εἶσαι ἀπάτωρ.

Παραχρῆμα δὲ ὁ Κτήσιππος ἀντιστρέψας τὸ αὐτὸ σόφισμα κατὰ τῶν δύο ἀδελφῶν καὶ ἀποδιδοὺς αὐτοῖς τὰ ἴσα, τοὺς ἐρωτᾷ μετὰ σκωπτικῆς χάριτος, δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸν ὑμέτερον πατέρα ἕτερον ὄντα τοῦ ἐμοῦ πατρός; Ἀλλ' ὁ Εὐθύδημος κινδυνεύων νὰ ἐξελεγχθῇ καὶ αὐτὸς ἀπάτωρ ἐὰν ὡμολόγει ὅτι ὁ πατὴρ αὐτῶν εἶναι ἕτερος τοῦ πατρὸς τοῦ Κτησίππου, ὁ πατὴρ ἡμῶν εἶναι, εἶπε, πατὴρ καὶ σοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, διότι εἶναι ἀδύνατον ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος νὰ ἦναι καὶ νὰ μὴν ἦναι ἅμα πατὴρ, ἢ τὸ αὐτὸ σῶμα νὰ ἦναι καὶ νὰ μὴν ἦναι ἅμα χρυσοῦν.

Ἐν τούτοις δὲ ὁ Διονυσόδωρος ζηλοτυπῶν διότι ἔβλεπε τὸν νεανίαν τοῦτον ἐν βραχεῖ χρόνου ἰσοφαρίζοντα πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν σοφιστικὴν τέχνην φέρει ἐν τῷ μέσῳ ἕτερον σόφισμα. Ἂν μοὶ ἀποκρίνησαι, λέγει, ὦ Κτήσιππε, θέλω σὲ ἀναγκάσειν νὰ ὁμολογήσῃς, ὅτι ἔχεις πατέρα κύνα. Εἰπέ μοι, ἔχεις κύνα;—Καὶ μάλα δύστροπον, ἀπεκρίνατο ὁ Κτήσιππος.—Ἔχει αὐτὸς κυνάρια;—Ναὶ, εἶπεν, ὅμοια τῷ πατρί.— Ἀλλ' ὁ κύων ὅστις εἶναι πατὴρ αὐτῶν δὲν εἶναι σός;—Μάλιστα, εἶπεν ὁ Κτήσιππος.—Ὁ κύων λοιπὸν εἶναι σός· ἀλλ' ὁ κύων εἶναι πατήρ· ὁ κύων ἄρα εἶναι σὸς πατήρ· καὶ σὺ εἶσαι ἀδελφὸς τῶν κυναρίων. Καὶ πάλιν ὁ Διονυσόδωρος κατεσπευσμένως συνεχίζων τὸν λόγον ἵνα μὴ τὸν προλάβῃ ὁ Κτήσιππος ἔτι μικρὸν, εἶπεν, ἀποκρίθητί μοι· τύπτεις τὸν κύνα τοῦτον;—Καὶ ὁ Κτήσιππος γελάσας, ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἀπεκρίνατο· διότι δὲν δύναμαι νὰ τύψω σέ. — Τύπτων λοιπὸν τὸν κύνα, ἐπανέλαβεν ὁ Διονυσόδωρος, τύπτεις τὸν σὸν πατέρα;—Ἐπεθύμουν πολλῷ μᾶλλον, εἶπεν ὁ Κτήσιππος, νὰ ἔτυπτον τὸν ὑμέτερον πατέρα διότι ἔβαλεν εἰς τὸν κόσμον υἱοὺς οὕτω σοφούς. Ἀλλὰ βεβαίως, ὦ Εὐθύδημε, ὁ πατὴρ ὑμῶν καὶ τῶν κυναρίων ἀπήλαυσε πολλὰ ἀγαθὰ ἀπὸ ταύτης τῆς σοφίας σας. Ὁ δὲ Εὐθύδημος δραττόμενος τῆς φράσεως *ἀπήλαυσε πολλὰ ἀγαθὰ* πλαττουργεῖ ἐκ ταύτης σόφισμα ἰσχυριζόμενος ὅτι οὔτε ὁ πατήρ του, οὔτε ὁ Κτήσιππος οὐδὲ ἄλλος οὐδεὶς ἀνθρώπων προσδεῖται πολλῶν ἀγαθῶν· διότι π. χ. εἰς μὲν τὸν ἀσθενοῦντα ἀγαθὸν εἶναι τὸ νὰ πίνῃ φάρμακον, εἰς δὲ τὸν μαχητὴν τὸ νὰ φέρῃ ἐν πολέμῳ ὅπλα, ἀλλ' οὔτε ὁ ἀσθενῶν ἔχει ἀνάγκην νὰ πίνῃ ἅμαξαν ἐλλεβόρου, οὔτε ὁ μαχητὴς νὰ φέρῃ πλεῖστα δόρατα καὶ ἀσπίδας. Ἀλλ' ὁ Κτήσιππος ἀστείως ἀναφέρων πρὸς παράδειγμα τὸν τρισώματον Γηρυόνην καὶ τὸν ἑκατόγχειρα Βριάρεων, ἐρωτᾷ τὸν Εὐθύδημον, σὺ δὲ τοὺς γίγαντας τούτους θὰ ἐξώπλιζες ἆρά γε διὰ μιᾶς ἀσπίδος καὶ ἑνὸς δόρατος; Καὶ ὁ μὲν Εὐθύδημος ἐσίγησεν, ὁ δὲ Διονυσόδωρος ἠρώτησε τὸν Κτήσιππον, δὲν εἶναι ἀγαθὸν τὸ νὰ ἔχῃ τις πολὺ χρυσίον πανταχοῦ καὶ πάντοτε καὶ ὅσον ἔνεστιν ἐν ἑαυτῷ; ὅθεν δὲν εἶναι εὐδαιμονέστατος ὅστις ἔχει τρία μὲν τάλαντα ἐν τῇ γαστρὶ, ἓν δὲ τῷ κρανίῳ, ἕνα δὲ στατῆρα χρυσοῦ ἐν ἑκατέρῳ τῷ ὀφθαλμῷ; Ὁ δὲ Κτήσιππος μετὰ πολλῆς εὐτραπελίας προσποιεῖται μὲν ὅτι παραδέχεται καὶ ὑποστηρίζει τὸ σόφισμα τοῦτο τοῦ Διονυσοδώρου, ἀλλὰ κυρίως παρῳδεῖ ἐκεῖνο, ᾧ περ ὀλίγῳ πρότερον ὁ αὐτὸς οὗτος σοφιστὴς ἐχρήσατο λέγων ὅτι ὁ κύων τοῦ Κτησίππου εἶναι πατήρ του.— Μάλιστα ἀπεκρίνεται εἰς τὴν τοῦ Διονυσοδώρου ἐρώτησιν, ὀρθῶς εἶπας ὅτι εὐδαιμονέστατοί εἰσιν οἱ ἔχοντες πολὺ χρυσίον πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἐν ἑαυτοῖς· διότι καὶ μεταξὺ τῶν Σκυθῶν διαφημίζονται ὡς εὐδαιμονέστατοι καὶ ἄριστοι οἱ ἔχοντες πολὺ χρυσίον ἐν τοῖς ἑαυτῶν κρανίοις· καὶ τὸ παραδοξότερον εἶναι ὅτι καὶ πίνουσιν ἐκ τῶν ἑαυτῶν κεχρυσωμένων κρανίων, καὶ καθορῶσι τὰ ἔνδον αὐτῶν κρατοῦντες εἰς τὰς χεῖράς των τὴν κορυφὴν τῆς κεφαλῆς των [1]).

[1]) Τὸν ἀδελφὸν τοῦτον τοῦ Σωκράτους οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων μνημονεύει, ἐκτὸς ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι οὗτος εἶναι ὁ ἐν τῷ ἀνυπνίῳ τοῦ Λουκιανοῦ ἀναφερόμενος ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἀγαλματοποιὸς τὸ ἐπιτήδευμα. Ἐκ τῶν λόγων δὲ τούτων τοῦ Σωκράτους εἰκάζεται ὅτι ἦτον ἀπαίδευτος καὶ ἄπειρος περὶ τὸ διαλέγεσθαι.

[2]) Τὰ ὀνόματα Πατροκλῆς καὶ Ἰφικλῆς ὁμοιοκαταληκτοῦσιν.

[1]) Ὁ Ἡρόδοτος (Β. Δ. 65) διηγεῖται ὅτι οἱ Σκύθαι ἐχρῶντο ὡς ἐκπώματα τὰ κρανία τῶν ὑπ' αὐτῶν φονευομένων πολεμίων. Ὁ

Πρὸς ἐπανόρθωσιν δὲ τῆς ἥττης τοῦ Διονυσοδώρου ὁ Εὐθύδημος ἀντεχόμενος τῆς λέξεως *καθορῶσιν*, ᾗ ἐχρήσατο ὁ Κτήσιππος ἐρωτᾷ αὐτὸν, ἂν οἱ Σκύθαι καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ὁρῶσιν ἐκεῖνα ἅτινα δύνανται νὰ ὁρῶσιν, ἢ ἐκεῖνα ἅτινα δὲν δύνανται. Σημειωτέον δ' ἐνταῦθα ὅτι τὸ διφορούμενον τῆς ἐρωτήσεως συνίσταται εἰς τὴν σύνταξιν τῆς ἀντωνυμίας *ἅτινα*, ἥτις ἐπιδέχεται νὰ ἐκληφθῇ εἴτε ὡς ὑποκείμενον τοῦ *δύνανται* εἴτε ὡς ἀντικείμενον τοῦ *νὰ ὁρῶσι*. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἐκδοχὴν ἡ φράσις *ἅτινα δύνανται νὰ ὁρῶσιν* ἑρμηνεύεται ἐνεργητικῶς, *ἅτινα κέκτηνται ὁρατικὴν δύναμιν*· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν παθητικῶς *ἅτινα εἰσὶν ὁρατὰ*, ἢ *ἅτινα οἱ ἄνθρωποι δύνανται νὰ ὁρῶσιν*. Ὅθεν ἐκδεξαμένου τοῦ Κτησίππου τὴν τοῦ Εὐθυδήμου ἐρώτησιν κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην σημασίαν καὶ ἀποκριναμένου ὅτι βεβαίως οἱ ἄνθρωποι ὁρῶσιν ἐκεῖνα ἅτινα δύνανται, ἤτοι τὰ ὁρατὰ, ὁ Εὐθύδημος ἐξαίρων τὴν ἐνεργητικὴν σημασίαν συμπεραίνει τὰ ἡμέτερα οὖν ἐνδύματα, ἅτινα ὁρᾷ τις, δύνανται νὰ ὁρῶσιν, ἤτοι κέκτηνται ὁρατικὴν δύναμιν. Ὁ δὲ Κτήσιππος γνοὺς ὅτι τοῦτο εἶναι ἁπλοῦν λογοπαίγνιον, ἐξάπαντος, τὰ ἐνδύματα, λέγει, δύνανται νὰ ὁρῶσι· σὺ δὲ ἴσως νομίζεις ὅτι αὐτὰ δὲν ὁρῶσ.· τόσον εὐήθης εἶσαι! ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ μοὶ φαίνεσαι, Εὐθύδημε, ὅτι καί τοι δὲν κοιμᾶσαι ὅμως κοιμᾶσαι· καὶ ὅτι, ἂν ἦναι δυνατὸν νὰ λέγῃ τις καί τοι μηδὲν λέγων, σὺ εἶσαι καὶ κατὰ τοῦτο ἐπιτήδειος. Ἐκ δὲ τῆς τελευταίας ταύτης ῥήσεως τοῦ Κτησίππου ἐπωφελούμενος ὁ Διονυσόδωρος ἐρωτᾷ αὐτὸν, καὶ ἆρά γε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λέγῃ τις σιγῶν; — Ἀδύνατον, ἀπεκρίνατο ὁ Κτήσιππος. — Ἆρα οὐδὲ νὰ σιγᾷ λέγων; — Ἔτι μᾶλλον ἀδύνατον. Ἀνάγκη δ' ἐνταῦθα πρὸς ἔλεγχον τοῦ νεοτεύκτου τούτου σοφίσματος νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι αὐτὸ ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ διφορουμένου γένους τῆς μετοχῆς *σιγῶν*, ἥτις δύναται νὰ ἦναι εἴτε ἀρσενικοῦ γένους ὁ *σιγῶν* εἴτε καὶ οὐδετέρου τὸ *σιγῶν*. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἀρσενικὸν γένος τῆς μετοχῆς *λέγων* συμπίπτει εἰ καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν γραφὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν προφορὰν μετὰ τοῦ οὐδετέρου τῆς αὐτῆς μετοχῆς, τὸ *λέγον*. Ὅθεν ὁ Διονυσόδωρος ἐρειδόμενος ἐπὶ τῆς γραμματικῆς ταύτης συμπτώσεως τοῦ καὶ οὐδετέρου γένους τῶν μετοχῶν, ἐρωτᾷ τὸν Κτήσιππον, ὁ λέγων σιδήριον, ἢ ξύλον ἢ λίθον, δὲν λέγει τι σιγῶν; ἀναφέρων τὴν μετοχὴν *σιγῶν* εἰς πρᾶγμα, οὐχὶ δὲ εἰς πρόσωπον. Οὐχὶ, ἀπαντᾷ παίζων ὁ Κτήσιππος, ἀλλὰ τὸ ἐν τοῖς χαλκείοις πυρακτούμενον σιδήριον, ἐάν τις ἅψηται αὐτοῦ διὰ τῆς χειρὸς, δὲν σιγᾷ, ἀλλὰ συρίζει καὶ βοᾷ. Ὅθεν τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς μεγάλης σοφίας σὲ διέφυγεν· ἀλλ' ἀποδείξατέ μοι νῦν καὶ τὸ ἕτερον, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ σιγᾷ λέγων. —Ὅταν σιγᾷς, εἶπεν ὁ Εὐθύδημος, δὲν σιγᾷς πᾶν τι; Μάλιστα, ἀπεκρίνατο ὁ Κτήσιππος· — σιγᾷς λοιπὸν καὶ πᾶν τὸ λέγον, διότι τὰ λέγοντα ἐμπεριέχονται καὶ αὐτὰ εἰς τὴν τάξιν τῶν πάντων, ἑπομένως δὲ ὁ σιγῶν ἅπαντα σιγᾷ καὶ τὸ λέγον ἢ τὸ λαλοῦν.

Καὶ ὁ Κτήσιππος δὲ διὰ τῶν αὐτῶν ὅπλων καταπολεμῶν τοὺς σοφιστὰς ἐρωτᾷ αὐτοὺς, πότερον τὰ πάντα σιγῶσιν ἢ λέγουσιν, εὖ εἰδὼς ὅτι ὁπότερον τούτων ὁμολογήσωσιν, ἁλίσκονται· διότι ἂν μὲν τὰ πάντα σιγῶσι πῶς λέγει τις σιγῶν· ἂν δὲ τοὐναντίον τὰ πάντα λέγωσι, πῶς σιγᾷ τις λέγων. Ὁ οὖν Διονυσόδωρος ἵνα προλάβῃ τὰς συνεπείας ταύτας ἑκατέρας τούτων τῶν ὑποθέσεων, ὑφαρπάσας τὸν λόγον, τὰ πάντα, εἶπεν, οὔτε σιγῶσιν οὔτε λέγουσιν, ἅμα δὲ σιγῶσι καὶ λέγουσιν, ἐπιλαθόμενος τὸ ἀνωτέρω δοθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Εὐθυδήμου παράγγελμα, ὅτι δέον νὰ μὴ ἐπαμφοτερίζῃ ὁ λόγος, ἀλλ' ἁπλῶς ἢ νὰ καταφάσκηται ἢ ν' ἀποφάσκηται [1]). Ὅθεν ὁ Κτήσιππος ἐκραγεὶς εἰς σφοδρὸν γέλωτα διὰ τὴν τῶν σοφιστῶν ἀσυνέπειαν πρὸς τὰ ἤδη ὑπ' αὐτῶν δογματισθέντα, ὦ Εὐθύδημε, ἀνέκραξεν, ὁ ἀδελφός σου ἀπωλέσθη καὶ ἡττήθη.

Τοῦ δὲ Κλεινίου πάνυ ἡδέως γελάσαντος διὰ τὴν περὶ τὴν σοφιστείαν ἐπιδεξιότητα τοῦ Κτησίππου, τί γελᾷς, ὦ Κλεινία; τὸν ἠρώτησεν ὁ Σωκράτης, διὰ πράγματα οὕτω σπουδαῖα καὶ καλά; — Καὶ εἶδές ποτε σὺ, ὦ Σώκρατες, εἶπεν ὁ Διονυσόδωρος, καλόν τι πρᾶγμα; — Μάλιστα, ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης, καὶ οὐχὶ μόνον ἕν, ἀλλὰ καὶ πολλὰ, ὦ Διονυσόδωρε. — Καὶ τὰ καθ' ἕκαστα ταῦτα καλὰ, ἐπανέλαβεν ὁ Διονυσόδωρος, εἰσὶν ἕτερα τοῦ κάλλους, ἢ ταὐτὰ πρὸς τὸ κάλλος; — Εἰσὶ μὲν ἕτερα αὐτοῦ τοῦ κάλλους, ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης, ἀλλ' εἰς ἕκαστον τούτων παρευρίσκεται κάλλος τι. — Ἐὰν λοιπὸν παρευρεθῇ πλησίον σου βοῦς, εἶσαι βοῦς, καὶ ἐπειδὴ νῦν ἐγὼ παρευρίσκομαι πλησίον σου, εἶσαι διὰ τοῦτο Διονυσόδωρος; Ἄλλως τίνι τρόπῳ πράγματα ἅπερ εἰσὶ διάφορα ἄλλου τινὸς (οἷον τὰ καθ' ἕκαστα καλὰ ἅτινά εἰσι διάφορα αὐτοῦ τοῦ κάλλους) δύνανται νὰ περιέχωσιν ἐν ἑαυτοῖς ἐκεῖνο τὸ ἄλλο, οὗ τινος διαφέρουσιν; (αὐτὸ τὸ κάλλος;). Τὴν δὲ ἔννοιαν ταύτην ὁ σοφιστὴς περιβάλλει διὰ τῆς ἐφεξῆς μᾶλλον τετορνευμένης καὶ ἐντέχνου ἐκφράσεως·

Κτήσιππος οὖν σκώπτων τὸν Διονυσόδωρον λέγει, ὅτι οἱ Σκύθαι θέτουσι χρυσίον ἐντὸς τῶν ἑαυτῶν κρανίων, ὅπερ κυρίως σημαίνει ὅτι τὰ κρανία ἀνήκουσιν αὐτοῖς ὡς κτῆμά των· σοφιστικῶς δὲ διαστρέφων τὴν κτηματικὴν σημασίαν τῆς γενικῆς ἑαυτῶν, ἐκλαμβάνει τὰ ἑαυτῶν κρανία ὡς μέλος σωματικὸν εἰς αὐτοὺς ἀνῆκον. Πίνουσιν ἄρα οἱ Σκύθαι ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν κρανίων κεχρυσωμένων ὄντων.

[1]) Σελ. 297. Δ'. «Διαφθείρεις, ἔφη, τὸν λόγον, ὁ Εὐθύδημος πρὸς τὸν Διονυσόδωρον καὶ φανήσεται οὐτοσὶ οὐκ ἐπιστάμενος, καὶ ἐπιστήμων ἅμα ὢν καὶ ἀνεπιστήμων.»

ἀλλὰ τίνι τρόπῳ; ἐὰν ἕτερον παρευρεθῇ εἰς ἕτερον, δύναται τοῦτο τὸ ἕτερον νὰ ἦναι ἕτερον; Ὁ δὲ Σωκράτης ἐπιχειρῶν ν' ἀπομιμηθῇ τὴν τῶν σοφιστῶν τέχνην, καθάπερ ἀστείως ὁμολογεῖ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ, διατί ἀπορεῖς περὶ τούτου, εἶπεν, ὦ Διονυσόδωρε; Δὲν παραδέχεσθε συνῳδὰ πρὸς τὸ δόγμα σας ὅτι τὸ καλὸν εἶναι καλὸν, καὶ τὸ αἰσχρὸν αἰσχρὸν, ἑπομένως δὲ ὅτι καὶ τὸ ταὐτὸν, εἶναι ταὐτὸν, καὶ τὸ ἕτερον ἕτερον; διότι βεβαίως τὸ ἕτερον δὲν εἶναι ταὐτόν· ἀλλ' ἐγὼ ἐπίστευον ὅτι οὐδὲ εἰς παῖδα θὰ ἐγεννᾶτο ἡ ἀπορία αὕτη ὅτι τὸ ἕτερον δὲν εἶναι ἕτερον. Ἀλλὰ πρὸς ἐντελῆ κατάληψιν τῆς ἀντιρρήσεως ταύτης δέον συνοπτικῶς νὰ διευκρινήσωμεν περὶ τί κυρίως στρέφεται ἡ τοῦ Σωκράτους ἀπομίμησις λαμβάνοντος ὡς ὑποτύπωσιν τὴν σοφίαν τῶν ξένων. Ὁ Σωκράτης χρώμενος τῷ οἰκείῳ τούτοις ὅπλῳ, τὴν ἀμφιβολίαν τῶν λέξεων, ἐκλαμβάνει ὡς ταὐτόσημον τὴν λέξιν *ἕτερον*, ἥτις ἀποτελοῦσα τοὺς δύο ὅρους τῆς προτάσεως τοῦ Διονυσοδώρου ἔχει ἐν ἑκατέρῳ, ἔν τε τῷ ὑποκειμένῳ καὶ τῷ κατηγορουμένῳ, σημασίαν διάφορον· διότι ἐνῷ οὗτος ἠπόρει λέγων πῶς δύναται τὸ *ἕτερον*, ἤτοι πρᾶγμά τι διάφορον τοῦ κάλλους νὰ ἦναι *ἕτερον*, ἤτοι νὰ ἦναι αὐτὸ τὸ κάλλος, ὁ Σωκράτης σοφιστικῷ τῷ τρόπῳ ἐμπλέκει ἐν τοῖς βρόχοις τὸν Διονυσόδωρον ὑποστηρίζων κατὰ τὸ Ἀντισθένειον δόγμα τῆς ταυτότητος [1]), ὅπερ καὶ οἱ Σοφισταὶ παρεδέχοντο, ὅτι ἂν ἕκαστον πρᾶγμα εἶναι πρὸς ἑαυτὸ ταυτὸν, ἂν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀγαθὸν, ἄρα καὶ τὸ ἕτερόν ἐστιν ἕτερον. Ἀλλ' ὦ Διονυσόδωρε, ἐξακολουθεῖ λέγων ὁ Σωκράτης, τὸ δόγμα τοῦτο ἐκ προθέσεως παρέδραμα, διότι ἄλλως ἐνασκεῖτε ἄριστα τὴν τέχνην τοῦ διαλέγεσθαι, καθάπερ ἁρμόζει εἰς ἐπιτηδείους τεχνίτας.

Ὁ δὲ Διονυσόδωρος καὶ αὖθις ὑποσκελισθεὶς ὑπὸ τοῦ Σωκράτους προσφεύγει εἰς ἄλλο σόφισμα ὅπερ λαμβάνει ἀφορμὴν νὰ ἐξυφάνῃ ἐκ τῆς τελευταίας τοῦ Σωκράτους φράσεως. Γινώσκεις, εἶπεν, ὦ Σώκρατες, τί ἁρμόζει εἰς ἕκαστον τεχνίτην νὰ πράττῃ, οἷον εἰς τὸν χαλκέα νὰ χαλκεύῃ καὶ εἰς τὸν κεραμέα νὰ κεραμεύῃ; Ὁ δὲ πράττων τὰ ἁρμόζοντα αὐτῷ πράττει ὀρθῶς. Εἰπέ μοι δὲ εἰς τίνα ἁρμόζει νὰ σφάττῃ καὶ νὰ ἐκδέρῃ, καὶ νὰ βράττῃ καὶ νὰ ἑψήνῃ τὸ κρέας ἀφοῦ τὸ κόψῃ εἰς μικρὰ τεμάχια; Εἰς τὸν μάγειρον, ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης. Εἶναι λοιπὸν φανερὸν, εἶπεν ὁ Διονυσόδωρος, ὅτι ὁ σφάξας καὶ κατακόψας τὸν μάγειρον ἵνα τὸν βράσῃ καὶ τὸν ἑψήσῃ, πράττει ὀρθῶς, διότι πράττει τὰ ἁρμόζοντα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐρώτησις τοῦ Διονυσοδώρου μεθερμηνευομένη εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικὴν ἀπόλλυσι τὴν δύναμιν τοῦ ὑπολανθάνοντος λογοπαιγνίου, ἀναγνωστέον αὐτὴν ὡς ἔχει ἐν τῷ κειμένῳ. *Προσήκει τὸν μάγειρον κατακόπτειν καὶ ἐκδέρειν;* κ.τ.λ. Ἀλλ' ἡ ἀμφιβολία ἐνυπάρχει εἰς τὴν σύνταξιν τῆς λέξεως *τὸν μάγειρον*, ἥτις δύναται νὰ συνταχθῇ εἴτε ὡς αἰτιατικὴ ἀπαρεμφατικὴ, ὡς ὑποκείμενον τῶν ἀπαρεμφάτων *κατακόπτειν καὶ ἐκδέρειν*, καὶ κατὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην μεθερμηνευτέον τὴν ἐρώτησιν, *ἁρμόζει ἢ πρέπει ὁ μάγειρος νὰ κατακόπτῃ καὶ νὰ ἐκδέρῃ;* εἴτε ὡς ἀντικείμενον τῶν ἀπαρεμφάτων, καὶ τότε ἀποδοτέον τὴν ἐναντίαν ἔννοιαν εἰς τὴν ἐρώτησιν, *ἁρμόζει ἢ πρέπει νὰ κατακόπτῃ τις καὶ νὰ ἐκδέρῃ τὸν μάγειρον;* Καταφατικῶς οὖν ἀποκριναμένου τοῦ Σωκράτους ἐφ' ὅσον ἐξελάμβανε τὴν τοῦ Διονυσοδώρου ἐρώτησιν κατὰ τὴν πρώτην σύνταξιν, ὁ Διονυσόδωρος ὑποθέτων δῆθεν ὅτι αὐτὸς τὴν ἐκλαμβάνει κατὰ τὴν δευτέραν, ἐξάγει ἐκ τῆς καταφατικῆς αὐτοῦ ἀποκρίσεως τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ κατακόπτων καὶ ἐκδέρων τὸν μάγειρον πράττει τὰ πρέποντα. Ὦ Πόσειδον, ἀνεφώνησεν ὁ Σωκράτης εἰρωνευόμενος, σὺ ἤδη ἐπέθηκας κορωνίδα εἰς τὴν σοφίαν σου. Θὰ δυνηθῶ ἄρά γε καὶ ἐγώ ποτε νὰ φθάσω εἰς αὐτὴν, ὥστε νὰ γένῃ ἐδική μου; — Τί δὲ, εἶπεν ὁ Διονυσόδωρος, νομίζεις ὅτι γινώσκεις τὰ ἐδικά σου; Νομίζεις ἄρά γε ὅτι ἐδικά σου εἶναι ὅσα ἔχεις ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου, ὅσα ἐπιτρέπεταί σοι νὰ διαθέσῃς κατ' ἀρέσκειαν; νομίζεις π. χ. ὅτι ὁ βοῦς καὶ τὸ πρόβατον εἶναι ἐδικά σου, ἅ τινα ἐπιτρέπεταί σοι καὶ νὰ πωλήσῃς καὶ νὰ χαρίσῃς καὶ νὰ θυσιάσῃς εἰς ὅν τινα δήποτε ἐκ τῶν θεῶν θέλῃς; — Βεβαιότατα, ἀπεκρίνατο ὁ Σωκράτης, μόνα τὰ τοιαῦτα εἶναι ἐδικά μου. — Ζῶα δὲ, εἶπεν ὁ Διονυσόδωρος, καλοῦνται ὅσα εἶναι ἔμψυχα. Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι ἐκ τούτων μόνα ἐκεῖνα εἶναι ἐδικά σου, ἅ τινα ἔχεις τὸ ἐλεύθερον νὰ διαθέσῃς κατ' ἀρέσκειαν. Ἀλλ' ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἀθηνᾶ εἶναι θεοὶ ἐδικοί σου, ὁπωσδήποτε ἀνήκοντες εἰς σὲ, εἴτε ὡς γενάρχαι, εἴτε ὡς προστάται. Εἰσὶ δὲ καὶ ζῶα, διότι οἱ θεοί εἰσιν ὄντα ἔμψυχα. Ὁ Ἀπόλλων ἄρα καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ εἰσὶ ζῶα ἐδικά σου· δύνασαι ἄρα νὰ τοὺς πωλήσῃς ἢ νὰ τοὺς χαρίσῃς ἢ νὰ τοὺς διαθέσῃς ὁπωσδήποτε θέλεις. — Τὸ σόφισμα τοῦτο γίνεται εὐεξέλεγκτον ἅμα ὡς ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ

[1]) Ὁ Ἀντισθένης καὶ ἡ Μεγαρικὴ σχολὴ ἀνήρουν τὰ κατηγορούμενα δοξάζοντες ὅτι δὲν δύναται νὰ κατηγορῆταί τι ἕτερον περὶ ἑτέρου τινὸς, οἷον ὁ ἄνθρωπος εἶναι ζῶον, τὸ ἀγαθὸν εἶναι χρήσιμον, διότι ἰσχυρίζοντο ὅτι τὸ κατηγορούμενον δὲν ἔγκειται ἐν τῇ φύσει τοῦ ὑποκειμένου, ἀλλ' εἶναί τι ἐξωτερικὸν καὶ ἀλλότριον. — Πλατ. Σοφ. 251. Β. «Ὅθεν γε, οἶμαι, τοῖς τε νέοις καὶ τῶν γερόντων τοῖς ὀψιμαθέσιν (Ἀντισθένει) θοίνην παρεσχήκαμεν· εὐθὺς γὰρ ἀντιλαβέσθαι παντὶ πρόχειρον ὡς ἀδύνατον τά τε πολλὰ ἓν καὶ τὸ ἓν πολλὰ εἶναι, καὶ δήπου χαίρουσιν οὐκ ἐῶντες ἀγαθὸν λέγειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀγαθὸν ἀγαθὸν, τὸν δὲ ἄνθρωπον ἄνθρωπον.» — Παρ. καὶ Φιλητ. 14. C. Ἀριστοτ. Σοφ. Ἐλεγ. XVII. 5.

βρος *ἐδικά σου* ἐφαρμόζεται κατὰ διάφορον ἔννοιαν ἐπί τε τῶν θεῶν καὶ τῶν ζώων· διότι περὶ μὲν τῶν θεῶν κατηγορομένος σημαίνει ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸν Σωκράτη ὡς ἀρχηγέται, ὡς δεσπόται· περὶ δὲ τῶν ζώων ἀπεναντίας ὅτι ἀνήκουσιν εἰς αὐτὸν ὡς κτήματα ἴδια, ἅ τινα εἶναι ἐλεύθερος νὰ διαθέσῃ ὁπωσδήποτε προαιρεῖται. — Ὑπερεκπλαγεὶς οὖν ἐγὼ, λέγει ὁ Σωκράτης ἀστειευόμενος, διὰ τὸν συλλογισμὸν τοῦτον τοῦ Διονυσοδώρου, ἔμεινα ἄφωνος. Ὁ δὲ Κτήσιππος προσδραμὼν εἰς βοήθειάν μου, πᾶ, πᾶ, θεέ μου, εἶπε, τί ὡραῖος συλλογισμός! Καὶ παρευθὺς ὁ Διονυσόδωρος, πότερον, εἶπεν, ὁ θεὸς εἶναι πᾶ, πᾶ, ἢ ὁ πᾶ, πᾶ εἶναι θεός [1]). Τοῦτο δὲ ἀκούσας ὁ Κτήσιππος, ὦ Πόσειδον, ἀνέκραξε, τί δεινοὶ συλλογισμοί! ἐγὼ ἀποσύρομαι, διότι οἱ ἄνδρες οὗτοί εἰσιν ἀκαταμάχητοι.

Ἐνταῦθα ὅμως, ὦ φίλε Κρίτων ἐξακολουθεῖ διηγούμενος πρὸς τοῦτον ὁ Σωκράτης, ἅπαντες οἱ παρεστῶτες ὑπερεπῄνεσαν τὸν συλλογισμὸν τοῦ Διονυσοδώρου, καὶ ἐγὼ αὐτὸς τοσοῦτον συνεκινήθην, ὥς τε ὡμολόγησα ὅτι οὐδέποτε εἶδον ἀνθρώπους οὕτω σοφοὺς καὶ ὅλως καταγοητευθεὶς ὑπὸ τῆς σοφίας αὐτῶν ἐπεχείρησα νὰ τοὺς ἐπαινέσω καὶ νὰ τοὺς ἐγκωμιάσω, καὶ εἶπον μεταξὺ πολλῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων δι' ὧν κοσμοῦνται οἱ λόγοι σας, ὦ Εὐθύδημε καὶ Διονυσόδωρε, τὰ ἐξοχώτερά εἰσι τὰ τρία ταῦτα· πρῶτον μὲν ὅτι οὐδὲν σᾶς μέλει περὶ τῆς δοξασίας τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, οἵτινες τοσοῦτον περιφρονοῦσι τοὺς λόγους σας, ὥστε εἰμὶ βέβαιος ὅτι μᾶλλον θὰ ἠσχύνοντο νὰ ἐξελέγχωσι τοὺς ἄλλους διὰ τοιούτων λόγων ἢ αὐτοὶ νὰ ἐξελέγχωνται· δεύτερον δὲ ὅτι ἀποδεχόμενοι μόνον προτάσεις ταύτας καὶ δογματίζοντες ὅτι πᾶν εἴτι κατηγορεῖται περί τινος ὑποκειμένου δὲν ἔγκειται ἐν τῇ φύσει καὶ τῇ δυνάμει τούτου, ἀλλ' ἐπιτίθεται ὥς τι ἐπείσακτον καὶ ἀλλότριον, ἑπομένως δὲ αἴροντες πᾶσαν ἐνδεχομένην σύνδεσιν τοῦ κατηγορουμένου μετὰ τοῦ ὑποκειμένου, διὰ τοῦ μέσου τούτου οὐχὶ μόνον τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μεθ' ὧν συνδιαλέγεσθε, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιστομίζετε, ὅπερ ἐστὶ χαριέστατον καὶ ἀφαιρεῖ τὸ φορτικὸν καὶ ὀχληρὸν τῶν λόγων σας· τρίτον δὲ καὶ μέγιστον ὅτι οὕτω τεχνικῶς καὶ εὐμεθόδως διδάσκετε τὴν σοφίαν σας, ὥς τε ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ὁστισδήποτε τῶν ἀνθρώπων δύναται νὰ τὴν ἐκμάθῃ, καθάπερ μαρτυρεῖ τὸ πρόσφατον τοῦ Κτησίππου παράδειγμα, ὅστις ἐν ἀκαρεῖ κατέστη ἱκανὸς νὰ σᾶς μιμῆται. Παρακαλεῖσθε οὖν ἵνα ἐγγράψετε ἐμὲ καὶ τοῦτον τὸν Κλεινίαν εἰς τὸν κατάλογον τῶν μαθητῶν σας. (Κεφ. XX—XXIX, σελ. 304. B.) Ὁ Σωκράτης λοιπὸν διὰ τῶν τριῶν τούτων χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων δι' ὧν μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ εἰρωνείας περιγράφει τὴν σοφιστικὴν τέχνην, ἀρκούντως μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ ἐκμάθησις αὐτῆς οὐδὲν ἕτερον ἀποφέρει εἰμὴ δοκησισοφίαν καὶ κουφόνοιαν.

Βασανίζοντες δὲ ἤδη διὰ τῶν λογικῶν κανόνων χωρὶς ἕκαστον τῶν σοφισμάτων τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν τρίτην ταύτην ἐριστικὴν διάλεξιν, παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν ὁ Πλάτων ῥητῶς ἀναφέρει τίς ὁ παραβιαζόμενος τύπος τοῦ ὀρθοῦ συλλογισμοῦ. Ἀποπειραθέντος τοῦ Εὐθυδήμου ν' ἀποσπάσῃ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Σωκράτους τὴν ὁμολογίαν ὅτι *ἐὰν ἐπίσταται ἓν ἐπίσταται ἅπαντα, καὶ ὅτι ἀείποτε ἐπίσταται αὐτά*, ὁ Σωκράτης συνειδὼς ὅτι ὁ ἐπιστήμων τινὸς πράγματος ἐνδέχεται νὰ ἦναι ἀνεπιστήμων ἄλλου τινὸς, ἀντιτάττει εἰς τὸν Εὐθύδημον ὅτι ἡ πρότασίς του προσδεῖται περιορισμοῦ τινος, ὅτι ἡ ἔννοια ἅπαντα δέον νὰ μὴ ἐκληφθῇ καθόλου, ἀλλ' ἐπὶ μέρους, ἤτοι *πάντα ὅσα ἐπίσταται*, καθάπερ καὶ τοὐναντίον, ἐὰν δὲν ἐπίσταται ἓν δὲν ἕπεται ὅτι εἶναι καθόλου ἀνεπιστήμων, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀνεπιστήμων ἐκείνου μόνου τοῦ πράγματος ὅπερ δὲν ἐπίσταται. Ὅθεν τὸ ὅλον τέχνημα τοῦ σοφιστοῦ συνίσταται εἰς τὸ νὰ παραλείπῃ λεληθότως περισταλτικούς τινας ὅρους ὑφ' οὓς μόνους ἀληθεύει τὸ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενον, ὅπως καταντήσῃ εἰς καθολικόν τι ἀπόλυτον συμπέρασμα. Ὑπὸ τὴν αὐτὴν δὲ κατηγορίαν τοῦ πρώτου τούτου σοφίσματος ὑπάγεται τό τε δεύτερον καὶ τὸ τρίτον· διότι καὶ πρὸς τὴν τούτων κατασκευὴν τῷ αὐτῷ ἀπατηλῷ μέσῳ χρῆται ὁ Εὐθύδημος. Ἰδοὺ δὲ τὸ δεύτερον οἷον ἀνωτέρω ἐν εἴδει συλλογισμοῦ διετυπώθη. *Ὁ Σωφρονίσκος εἶναι ἕτερος τοῦ Χαιρεδήμου, ἀλλ' ὁ Χαιρέδημος εἶναι πατήρ. Ὁ Σωφρονίσκος ἄρα εἶναι ἕτερος πατρὸς, ἢ οὐκ ἔστι πατήρ.* Τὸ συμπέρασμα εἶναι ψευδὲς, διότι ἡ δευτέρα ἐκ τῶν προκειμένων προτάσεων εἶναι καὶ αὐτὴ ψευδὴς, ἐφ' ὅσον ὁ ὅρος *πατὴρ* καταχρηστικῶς ἐφαρμόζεται καθόλου ἐπὶ τοῦ Χαιρεδήμου· δὲν ἀληθεύει ὅτι ὁ Χαιρέδημος εἶναι ἀπολύτως πατήρ, ἀλλ' ὅτι εἶναι πατὴρ ὡρισμένου τινὸς ὑποκειμένου, οἷον τοῦ Πατροκλέους· ἅμα οὖν εἰδικευθῇ ἡ καθόλου ἔννοια πατὴρ, ἅμα ὁ διὰ τῆς γενικῆς ἐκφραζόμενος προσδιορισμὸς ἐπιπροστεθῇ εἰς τὴν καθόλου ταύτην ἔννοιαν, τὸ σόφισμα διαλύεται μεταβαλλόμενον εἰς τὸν κανονικὸν τοῦτον συλλογισμόν. *Ὁ Σωφρονίσκος εἶναι ἕτερος τοῦ Χαιρεδήμου· ἀλλ' ὁ Χαιρέδημος εἶναι πατὴρ τοῦ Πατροκλέους. Ὁ Σωφρονίσκος ἄρα εἶναι ἕτερος τοῦ πατρὸς τοῦ Πατροκλέους.* Τὰ αὐτὰ δὲ ταῦτα ῥητέον καὶ περὶ τοῦ τρίτου τοῦ ἀντιστρόφου πρὸς τὸ δεύτερον. *Ὁ πατὴρ ἐμοῦ εἶναι*

[1]) Πύππαξ ὦ Ἡράκλεις· ἐπιφώνημα σχετλιασμοῦ. Ἀλλ' ὁ Διονυσόδωρος ἐκδεχόμενος αὐτὸ οὐχὶ ὡς ἐπιφώνημα, ἀλλ' ὡς ὄνομα, ἐρωτᾷ ἂν ὁ Ἡρακλῆς εἶναι Πύππαξ, ἢ τὸ ἀνάπαλιν.

πατήρ· ἀλλ' ὁ αὐτὸς δὲν δύναται νὰ ἦναι καὶ ἅμα νὰ μὴν ἦναι πατήρ· εἶναι ἄρα πατὴρ πάντων τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἔννοια πατὴρ τὸ πρῶτον μὲν εἰδικεύεται διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ ἐμοῦ, κατόπιν δὲ διὰ τῆς ἄρσεως τοῦ προσδιορισμοῦ τούτου τίθεται καθόλου *ὁ πατὴρ ἐμοῦ εἶναι πατήρ.* Ὅθεν ἡ μερικὴ ἔννοια *πατὴρ ἐμοῦ* μετατρέπεται εἰς τὴν καθόλου *πατὴρ πάντων.* Εἰς τὰ τρία λοιπὸν προεκτεθέντα σοφίσματα ἐπικρατεῖ τὸ λεγόμενον *σόφισμα πλαστῆς καθολικότητος,* δι' οὗ λαμβάνεται ὡς καθόλου πρότασίς τις κῦρος ἔχουσα οὐχὶ ἐν τῇ καθολικότητι ἀλλ' ἐν τῇ μερικότητι αὐτῆς.

(Ἕπεται τὸ τέλος.)

ΕΠΟΙΚΙΑ ΛΟΚΡΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΑ.

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἴδε φυλλ. 507.)

Ἐν ταῖς καταστραφείσαις φωκικαῖς πόλεσιν ὑπὸ τῶν Περσῶν, ὧν ὁ Ἡρόδοτος πεντεκαίδεκα ἀριθμεῖ, ὁ Δαφνοῦς δὲν συγκαταλέγεται. Οὐδ' ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου δὲ, ἐὰν οὗτος ἦν φυσικὸς, καί περ ἀφορμὴν ἅπαξ λαμβάνοντος. Κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου δῆλον ὅτι ἐπολιόρκησεν ὁ ἀθηναῖος στρατηγὸς Κλεόπομπος τὸ Θρόνιον κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν μέρος τῆς χώρας καὶ προσέβαλεν εὐθὺς μετὰ τοῦτο παρὰ τὴν Ἀλόπην νοτιοανατολικῶς τοὺς πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς χώρας αὐτῶν σπεύσαντας Λοκροὺς, ἀλλ' οὐδαμοῦ ὑποδηλοῦται πως, ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὴν Φωκίδα τὴν οὖσαν τότε σύμμαχον τοῖς Πελοποννησίοις. Δυνατὸν βεβαίως ἐστι νὰ ἤγαγε τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐπινείου τοῦ Θρονίου διὰ τοῦ στόλου εἰς τὴν Ἀλόπην, οὗ οὕτως ἔχοντος οὐδεμία χρεία ἦν τοῦ Δαφνοῦντος ἅψασθαι. Εἰ καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, ὅτι ὁ τόπος καὶ ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐν τῷ κορινθιακῷ πολέμῳ καὶ τῆς μεταξὺ Θηβῶν καὶ Σπάρτης οὐδαμοῦ μνημονεύεται, λίαν ὅμως παράδοξον, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὐδ' ἐν τῷ ἱερῷ πολέμῳ ἀναφέρεται καί περ ἰδίως αὐτὴν τὴν Δοκρίδα ἀφορῶν. Μεταξὺ τῶν μετὰ τὴν ἧτταν τῶν Φωκέων καταστραφεισῶν εἴκοσι πόλεων, ἃς Παυσανίας ἐν Βιβ. 10, 3, 2 καταλέγει οὐδαμοῦ ὁ Δαφνοῦς ἀναφέρεται. Ὁ Δημοσθένης ὅμως λέγει ἐν τῷ π. Παραπρεσβ. § 123 ὅτι τοῖς Φωκεῦσι πόλεις δύο καὶ εἴκοσίν εἰσι. Τούτων οὕτω διακειμένων ὑπολείπονται δύο ἢ, μὴ προσκαταλεγομένων τῶν καταστραφέντων Ἀβῶν ταῖς εἴκοσι τοῦ Παυσανίου, πάντως μία, ἥτις ἐστὶν ὁ Δαφνοῦς, ἂν καὶ δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ τοῦτο μετ' ἀσφαλείας. Διότι ἐξ ὧν ὁ Ἡρόδοτος ὀνομάζει πεντεκαίδεκα πόλεων λείπουσι τρεῖς παρὰ Παυσανίᾳ, Πενδιεῖς, Τριτεῖς, Αἰολιδεῖς. Δυνατὸν μετὰ τὴν περσικὴν ἐρήμωσιν αἱ πόλεις αὐταὶ νὰ μὴ ἀνηγέρθησαν. Καὶ ὁμολογητέον, ὅτι οὐδένα ἄλλον χρόνον γινώσκομεν, καθ' ὃν ἡ καταστροφὴ τοῦ Δαφνοῦντος καὶ ἡ παραχώρησις τῆς χώρας εἰς τοὺς Ὀπουντίους τοσοῦτον καλῶς ἐξηγοῦνται, ὅσον τὸ τέλος τοῦ ἱεροῦ πολέμου [1]).

Ἀλλ' ὅπως καὶ ἂν ἔχωσι τὰ περὶ τοῦ χρόνου δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι τὸ γεωγραφικὸν σχίσμα τῆς χώρας διὰ τοῦ Δαφνοῦντος ἐγένετο ἡ ἀφορμὴ τῆς χρήσεως ἀμφοτέρων τῶν ὀνομάτων τῶν Ἐπικνημιδίων (Ὑποκνημιδίων) καὶ Ὀπουντίων Λοκρῶν κατὰ τὴν στενοτέραν σημασίαν.

Δυνατὸν μάλιστα κατά τινα χρόνον τὸ τοπικὸν σχίσμα ἀμφοτέρων τῶν μερῶν τῆς χώρας νὰ ἦν καὶ πολιτικόν τι μέχρι τινὸς βαθμοῦ. Βραχυχρόνιος δέ τις καταστροφὴ τοῦ ἐθναρίου τούτου κατὰ τὰς ποικίλας τύχας τῶν ἑλληνικῶν πολιτειῶν ἀπὸ τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῆς δευτέρας μεσούσης, περὶ ἧς ὀλίγα πάνυ γινώσκομεν, δὲν ἤθελε φανῇ ἡμῖν παράδοξος, οὐσῶν μάλιστα ἐπὶ πολλὰ ἔτη τῶν ἐπικνημιδικῶν πόλεων ἐν ταῖς χερσὶ τῶν Φωκέων. Ἀγνοῶ ἂν ὑπὲρ μιᾶς τοιαύτης παραδοχῆς δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὰ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου «ἔστι καὶ μητρόπολις Λοκρῶν» ὡς κῦρος ἔχοντα, διότι ὄντως λίαν παράδοξα φαίνονται τοῦ *Ἀλπηνοὶ* ταυτιζομένου τῷ Ἄλπωνος μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡμαρτημένως ὁ Στέφανος ποιεῖται διαφοράν. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον Β. ζ'. 176 κώμη ἦν. Ὁ Στέφανος φαίνεται μεταξὺ *μητροπόλεως* καὶ *κώμης* διαφορὰν ποιούμενος, ὥστε οὕτως ἡ ἀξία πάσης τῆς εἰδήσεως ταύτης ἀποκαθίσταται λίαν προβληματική.

Πρὸς ταῖς ἐκ συγγραφέων καὶ ἐπιγραφῶν εἰδήσεσι ταύτας ἔχομεν καὶ τὰς ἑνὸς ἄλλου εἴδους ἀρχαίων μνημείων, τῶν νομισμάτων. Καί τοι ἐν τοῖς ἀρχικοῖς ἔργοις οἱ ἐπικνημίδιοι καὶ ὀπούντιοι Λοκροὶ ἀεὶ ἀλλήλων διακρίνονται ἐπικυροῦσιν ὅμως, ὅσον ἐγὼ βλέπω, καὶ τὰ νομίσματα ἅπερ μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἐπορίσθημεν ἐξαγόμενα περὶ τῆς οἰκειότητος τῶν ἑῴων Λοκρῶν ὡς κανόνα καὶ ἴσως ἑνὸς κατὰ χρόνον ἀποχωρισμοῦ τμημάτων τινῶν ἀλλ' ἀναφορικῶς.

Τὰ ἀρχαιότατα νομίσματα τῶν ἑῴων Λοκρῶν φαίνονται ὄντα τὰ φέροντα ἔμπροσθεν μὲν δίωτον, ὄπισθεν δὲ ἀστέρα. Πρβλ. Ἐρν. Κουρτίου τὰ ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1855 σ. 38. Ἐκ τούτων ἔνια μὲν ἔχουσι περὶ τὸ δίωτον ΟΠΟΝ [1]), ἔνια δὲ ΛΟΚΡ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀστέρος Ο [2]) Mionnet Suppl: III, σ. 489 καὶ ἀλλαχοῦ καὶ ἐν ἀρ. 25. Κατὰ δὲ τὸ χάραγμα καὶ τὸ βάρος εἰσὶν ὅμοια.

Βραδύτερον εὑρίσκομεν ἐν νομίσμασιν ἄλλας ἔμπροσθεν εἰκόνας παριστῶσι κανονικῶς μαχητὴν μὲν ὄπισθεν μετὰ ξίφους καὶ ἀσπίδος πρὸς τὰ δεξιὰ ὁρμῶντα, ὃν ὀρθῶς ὡς Αἴαντα ἢ Πάτροκλον ἐξηγοῦσιν, ἔμπροσθεν δὲ ἐνίοτε μὲν κεφαλὴν Παλλάδος, ἐνίοτε δὲ ἵππον καὶ συχνότατα κεφαλὴν γυναικὸς στάχυϊ ἐστεμμένην (ἢ μᾶλλον καλάμῳ) [3]). Ὄπισθεν περὶ τὸν μαχητὴν κεῖται ΟΠΟΝΤΙΩΝ ἢ καὶ ΛΟΚΡΩΝ ἄνευ περαιτέρω χαρακτηρισμοῦ. Μεταξὺ τῶν σκελῶν τοῦ μαχητοῦ, ὅστις παρίσταται ὡς ἐν δίῳ μάχης εὑρισκόμενος, ὑπάρχουσι συχνάκις διάπεφορα ἐμβλήματα ἢ στοιχεῖα ἀλφαβήτου. Οὕτως ἔν τινι παρὰ Mionnet Suppl. III σ. 490 ἀρ. 27, ἐν ᾧ ἐπιγέγραπται ΟΠΟΝΤΙΩΝ, ἓν Α σημαῖνον βεβαίως Λοκρῶν· ἔν τινι δ' ἑτέρῳ, ἐν ᾧ ΛΟΚΡΩΝ ὑπογέγραπται, αὐτόθι ἀρ. 33 ΥΠΟ ἐν μονογράμματι, ὅπερ ὁ Mionnet ἐσφαλμένως εἰς ΟΠΥ μετέβαλεν οὐδέποτε δυνάμενον νὰ σημαίνῃ Ὀποντίων ἢ καὶ Ὀπουντίων, μηδ' ἀπαντῶν ἐν ἀργυροῖς νομίσμασι (ὁ Ἀχ. Ποστολάκκας ἐν Bulletino dell' Instituto d. C. A. 1866 σ. 159 πρῶτος ἔλυσεν ὀρθῶς τὸ μονόγραμμα ἐν τοῖς νομίσμασι τῶν Ὑποκνημιδίων Λοκρῶν ΥΠΟ προτείνας. Τὸ ἐν τῇ ἐν Βασιλείᾳ συλλογῇ εὑρισκόμενον νόμισμα ὀρθῶς ὡς τῶν Ὑποκνημιδίων Λοκρῶν ἐχαρακτήρισα λαβὼν αὐτὸ παρὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις νομισματολόγου Π. Λάμπρου). Ἓν λίαν καλῶς διατηρηθὲν ἀντίτυπον ἔχω ἀνὰ χεῖρας [4]). Ὅτι δὲ τοῦτο ὑποκνημιδίων σημαίνει μηδεὶς νῦν ἀμφιβαλλέτω· καὶ τὸ Λ—Υ παρὰ Mionnet σ. 491 ἀρ. 31 παρὰ τὸ ΟΠΟΝΤΙΩΝ ἐξηγητέον διὰ τοῦ *Λοκρῶν Ὑποκναμιδίων.* Διότι δ' οὖν ἔνθεν μὲν τὸ συχνάκις μόνον κείμενον *Λοκρῶν* οὐδεμίαν πρὸς τὸ *Ὀποντίων* ἀντίθεσιν ἀποτελεῖ. Ἀλλ' ἁπλῶς ἀκριβεστέρα πολιτικὴ προσηγορία ἐστίν, ἔνθεν δὲ καὶ τὸ *Ὑποκναμίδιοι* διὰ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς ὡς οὐχὶ διάφορον αὐτοῦ ἀποδείκνυται, ἔνθεν δὲ καὶ οἱ τύποι ἐν διαφόροις περιγράμμασιν ἀκριβῶς ὅμοιοί εἰσιν, ἕπεται ἐκ τούτων πάντων καὶ ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν νομισμάτων ὅτι οὐδεὶς ἀποχωρισμὸς τῶν ἑῴων Λοκρῶν δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Πάντα τὰ νομίσματα, περὶ ὧν μέχρι τοῦδε διελάβομεν ἀργυρά εἰσιν, ἐπὶ δὲ ἀργυρῶν τὸ ὄνομα Ἐπικναμίδιοι κατὰ τὴν ἐμὴν ἀνάγνωσιν οὐκ ἀπαντᾷ, ἀλλὰ μόνον ἐπὶ χαλκῶν καὶ οὐδέποτε ἀστέρι ἢ Αἴαντι, ἀλλ' ἔμπροσθεν μὲν κεφαλῇ Παλλάδος, ὄπισθεν δὲ βότρυϊ, περὶ ὃν κεῖνται ΛΟΚΡ. ΕΠΙΚΝΑ. Τὰ νομίσματα ὅμως ταῦτα φανερὸν ὅτι μεταγενέστερά εἰσι τῶν ἀργυρῶν, ὡς ἔχοντα ἀκριβῶς τὸ αὐτὸ χάραγμα τοῖς χαλκοῖς, τοὺς αὐτοὺς τύπους καὶ τὸ περίγραμμα ΟΠΟΥΝΤΙΩΝ. Ὁ τύπος ὅμως οὗτος τοῦ ὀνόματος διὰ τοῦ *ου* νεώτερός ἐστι τοῦ ἐν τοῖς ἀργυροῖς μόνον παρουσιαζομένου ΟΠΟΝΤΙΩΝ. Ἑνῷ τὰ ἀργυρᾶ νομίσματα μετὰ τοῦ Αἴαντος ἀνήκουσιν ἀναμφιβόλως εἰς τοὺς χρόνους τῆς αἰτωλικῆς συμμαχίας, τὰ χαλκᾶ ἀνάγονται πάντως εἰς τοὺς ῥωμαϊκούς.

Καθάπερ τοίνυν ἐν τῇ φιλολογίᾳ οὕτω καὶ ἐν τοῖς νομίσμασι κατὰ μὲν τοὺς ἀρχαιοτέρους χρόνους τὸ ὄνομα τῶν Ὀπουντίων φαίνεται ἐπικρατοῦν πρὸς τῷ γενικωτέρῳ τῶν Λοκρῶν ἄνευ εἰδικοῦ χαρακτηρισμοῦ, σπανίως δὲ καὶ τῷ Ὑποκναμίδιοι· κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους δὲ τὸ τῶν Ἐπικναμιδιων ὁμοχρόνως τῷ τῶν Ὀπουντίων. Εἰ τὰ μεταγενέστερα ταῦτα χαλκὰ νομίσματα τὰ φέροντα ΟΠΟΥΝΤΙΩΝ καὶ ΛΟΚΡ. ΕΠΙΚΝΑ. ἀνήκουσιν εἰς τὰ διάφορα τμήματα τῆς χώρας, τὰ δὲ ὀνόματα ἐκληπτέα κατὰ τὴν στενοτέραν ἔννοιαν ἢ εἰ ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ αὐτοῦ *κοινοῦ* διαφόροις ὀνόμασιν ἐκδηλοῦται, ἐῶ ἀνεξέταστον, παρατηρῶ δὲ μόνον, ὅτι ὑπὲρ τῆς τελευταίας παραδοχῆς οὐδὲν κατ' ἐμὲ τὸ ἀποφαινόμενον, τεθείσης δὲ τῆς πρώτης ὀρθῆς βλέπομεν, ὅτι τὸ σχετικῶς εὐάριθμον τῶν νομισμάτων τῶν φερόντων ΛΟΚΡ. ΕΠΙΚΝΑ. οὐδεμίαν μακρὰν διάρκειαν τοῦ ἀποχωρισμοῦ ὑπεμφαίνει.

Περὶ ἀνεξαρτησίας πόλεών τινων ἐπί τινα χρόνον μαρτυροῦσι τὰ παρὰ Mionnet II, σ. 93 ἀρ. 29 νομίσματα τοῦ Θρονίου, τῆς ἐπισημοτέρας πόλεως τῆς ἐπικνημιδίου Λοκρίδος κατὰ τὴν στενοτέραν ἔννοιαν. Ὁ Mionnet ἐγίνωσκεν ἓν μόνον τοιοῦτον, ἀγνοῶ δὲ ἂν ἔκτοτε ἕτερα ἀνευρέθησαν. Περίεργον ὅμως, ὅτι τὸ νόμισμα τοῦτο ἔχει τοὺς αὐτοὺς τύπους τοῖς τῆς ὀζολικῆς Ἀμφίσσης· ἀλλ' οὐδὲν ἢ ὀλίγον καὶ ἐντεῦθεν ἐξάγεται, ὅταν ἀναμνησθῶμεν, ὅτι καὶ ἡ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἀεὶ ταῖς Ἀθήναις ἀνήκουσα Ἐλευσὶς εἶχε τὰ αὐτῆς νομίσματα.

Ὑπολείπεται ἔτι πρὸς ἐξέτασιν τὸ χωρίον τοῦ μεγάλου ἐτυμολογικοῦ, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἐκ προμελέτης ἀνέβαλον. Συγκρίνοντες οὖν αὐτὸ πρὸς τὰ

---

[1]) Ὁ Σχαίφερος ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Δημοσθένους II, σ. 270 παρατηρεῖ περὶ τοῦ γεγονότος τούτου τοῦ χρόνου, ὅτι ὁ Στράβων τὸ χρονικὸν τεῦτο σημεῖον δὲν ὁρίζει. Ὁ Βουρσιανὸς ἐν τῇ αὐτοῦ Γεωγραφίᾳ I, σ. 156 θεωρεῖ τὸ γεγονὸς τοῦτο βέβαιον ἄνευ περαιτέρω διασαφήσεων.

[1]) Ἓν νόμισμα ἐκ τῆς ἐν Βασιλείᾳ συλλογῆς τῶν νομισμάτων, ὅπερ ἀνὰ χεῖρας ἔχω, φέρει καθ' ἑκάτερον μέρος τοῦ διώτου ΟΠ ἐν δεξιᾷ μὲν πρὸς τὰ δεξιὰ ὁρῶν, ἐν ἀριστερᾷ δὲ πρὸς τ' ἀριστερὰ, οὕτως ὥστε ἀμφότερα μὲν τὰ Π ἄνω κεῖνται, ἀμφότερα δὲ τὰ Ο κάτω.

[2]) Παραβάλλων ἓν λίαν καλὸν νόμισμα τοῦ εἴδους τούτου πρὸς τὰ φέροντα ἐπιγραφὴν ΟΠΟΝ καὶ ΟΠΟΠ ἀμφιβάλλω πως ἂν τὸ Ο ἐν τῷ ἀστέρι οὐχὶ μόνον κύκλος ἐστί. Ἐν τῷ νομίσματι μάλιστα τῷ φέροντι ΟΠΟΠ ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ ἀστέρος ἀμυδρῶς ἐκτετυπωμένος κύκλος λίαν ὅμοιος ἑνὶ Ο.

[3]) Ὁ Mionnet ἀεὶ διακρίνει στάχυν. Ἐν οἷς ἔχω τρισὶ νομίσμασιν ἀναγινώσκω ἁπλῶς κάλαμον, ὁμοίως καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ Mionnet πίν. XV, ἀρ. 4 καὶ 5 ἀπεικονισμένοις.

[4]) Ὁ φίλος μου K. Imhoof-Blumer ἐν Βιντερθούρῃ γράφει μοι, ὅτι ὅμοιον ἀντίτυπον κέκτηται, πλεῖστα δὲ καὶ ἕτερα εἴδη πρὸ μικροῦ ἐν τῷ Rollin τῶν Παρισίων.

μέχρι τοῦδε ἐξαγόμενα εὑρίσκομεν ἀντίφασιν προφανῆ, ἣν οὐδενὶ τρόπῳ δικαιούμεθα νὰ συμβιβάσωμεν. Ἀλλ' ἡ μεταγενεστέρα αὕτη ῥῆσις ἐπισκιάζεται παντάπασιν ὑπὸ τῶν ἐπὶ πασῶν τῶν ἄλλων πηγῶν καὶ δὴ πηγῶν ὅλως ἄλλης ἀξίας στηριζομένων. Ἡ δὲ τοῦ Οἰκονομίδου γνώμη (σ. 50. 51), ὅτι τὸ χωρίον ἐλήφθη παρά τινος γεωγράφου ἢ ἐθνογράφου συγγραφέως ἀκριβῶς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου πραγματευσαμένου ἀναπόδεικτος ἐξ ὁλοκλήρου καὶ ἀπίστευτός ἐστι. Τοὐναντίον πέπεισμαι, ὅτι εἴτε ὁ ἐτυμολόγος αὐτὸς ἥμαρτεν εὑρὼν ἀμφότερα τὰ ὀνόματα καὶ ἐκλαβὼν αὐτὰ ἐσφαλμένως ὡς ἐπισημαίνοντα δύο μέρη τοῦ ἔθνους, εἴτε ὅτι, ὃ δὴ καὶ πιθανώτερον φαίνεταί μοι, τὸ χωρίον παρεφθαρμένον ἐστίν, ὅτι δῆλον ὅτι ἐξέπεσε πρότασίς τις ἀντιτάσσουσα τοῖς ἀπὸ Κνήμιδος ὅρους ἐπικληθεῖσι Λοκροῖς τοὺς ἀπὸ τῆς μητροπόλεως ἐπικληθέντας ὡς παρὰ Στράβωνι, τὸ δὲ *Ὑποκνημίδιοι* ὡς ἄλλον τύπον παρὰ τὸν *Ἐπικνημίδιοι* διὰ τοῦ ῆ ἢ τοιούτου τινὸς συνδέουσα.

Οὕτως ἐξάγεται, ὡς νομίζω, τὸ ἑνιαῖον τῶν ἑῴων Λοκρῶν, ὅπερ πάλαι Βοίκχιος (C. I. G. I, σ. 855), (Ἀρχ. Ἐφημ. 1855 σ. 38), Βουρσιανὸς (Ἑλλ. Γεωγρ. I, σ. 187) καὶ ἐγὼ αὐτὸς (ἐν ταῖς ἑλλαδικαῖς μου Ἀναμνήσεσι σ. 632 ἐν Σημ.) παρετηρήσαμεν ὡς ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ἐλάχιστον διακλονηθέν.

Οἱ Ὀπούντιοι ἢ Ὑποκνημίδιοι οὗτοι Λοκροί, οἵτινές εἰσιν οἱ ἑῷοι μετὰ τῆς μητροπόλεως Ὀποῦντος, ἐξέπεμψαν ὑπὸ τοὺς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐμπεριεχομένους θεσμοὺς ἐποικίαν εἰς Ναύπακτον. Ὁ Οἰκονομίδης διεξοδικῶς (σ. 8—38) μετὰ πολυμαθείας ἅμα καὶ ὀξυνοίας ἀναπτύσσει τὴν ἑαυτοῦ γνώμην περὶ τῆς σημασίας τοῦ ἔποικος (*ἐποικία*) καὶ τῆς τούτου σχέσεως πρὸς τὰ *σύνοικος* καὶ *ἄποικος*. Εἰς τὰ καθ' ἕκαστα τούτων δὲν εἰσέρχομαι, καί τοι ὁ Οἰκονομίδης κατὰ τὴν γνώμην μου ὅ,τι ἔν τισι περιστάσεσι καὶ ἐν ταύτῃ συνέβη θεωρεῖ πέρα τοῦ δέοντος ὡς γενικῶς ἰσχύον, τὸ δὲ ἐπουσιῶδες οὐσιῶδες ποιεῖται. Τὸ οὐσιῶδες περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ *ἔποικος*, ἔνθεν καὶ ὁρμᾶται, ἐστὶν ἁπλῶς, ὅτι ἔποικοι λέγονται οἱ εἰς συνῳκισμένην χώραν ἐκπεμπόμενοι ἐάν τε οἱ ἀρχαῖοι αὐτῆς κάτοικοι τῶν αὐτῶν τούτοις νομίων τυγχάνουσιν, ἐάν τε ὑποτάσσωνται, ἐάν τε καὶ ἐκδιώκωνται. Καὶ σχετικῶς μὲν πρὸς τὴν νέαν πατρίδα ἔποικοι προσαγορεύονται, πρὸς δὲ τὴν παλαιάν, ὑφ' ἧς ἐκπέμπονται ἄποικοι, οὗ ἕνεκα καὶ ἀπαντῶσιν ἀμφότεραι αἱ ἐκφράσεις προκειμένου περὶ τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων χαρακτηριζομένων ὁτὲ μὲν σχετικῶς πρὸς τὴν παλαιάν, ὁτὲ δὲ πρὸς τὴν νέαν πατρίδα, καὶ ὄντων διὰ τοῦτο οὐχὶ ταυτοσήμων.

Περὶ δὲ τοῦ *χρόνου τῆς ἐκπομπῆς* τῆς ἐποικίας τέλος οὔτε ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ὁρίζει τι, οὔτε ἐκ τῆς ἱστορίας γινώσκομέν τι. Ἣν ἕνεκα καταφεύγομεν εἰς εἰκασίας παραγομένας τὸ μὲν ἐκ τοῦ μνημείου αὐτοῦ, τὸ δὲ ἐκ τῶν ὀλίγων περὶ Ναυπάκτου εἰδήσεων.

Γινώσκομεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὀλίγῳ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ ἐπικληθέντος τρίτου μεσσηνιακοῦ πολέμου (Ὀλ. 81, 2 π. Χ. 455) ἀπέσπασαν αὐτὴν ἐκ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν καὶ παρεχώρησαν τοῖς ἐκ τῆς Ἰθώμης παραδόσεως ἕνεκα ἀποχωρήσασι Μεσσηνίοις, οἵτινες διεφύλαξαν αὐτὴν μέχρι τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχης καὶ τῆς παντελοῦς ὑποταγῆς τῶν Ἀθηνῶν. Ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἐξεδιώχθησαν αὖθις ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ ἀπέδοντο τὴν πόλιν τοῖς Λοκροῖς (Θουκ. Β. ά. 102. Παυσ. β. δ'. 24, 7. 26, 2 καὶ β. ί. 38, 10). Ὀρθῶς λέγει ὁ Οἰκονομίδης, ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς τῶν Μεσσηνίων κατοχῆς ἀδύνατον νὰ συμπίπτῃ ἡ ἐκπομπὴ τῆς ἐποικίας τῶν Ὑποκνημιδίων, ἀλλὰ δυοῖν θάτερον ἢ πρὸ τοῦ 455 ἢ μετὰ τὸ 401 (πολὺ μᾶλλον 404). Ἀλλ' ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὀλεθρίου Πελοποννησιακοῦ πολέμου νομίζει, ὅτι οἱ Ὑποκνημίδιοι δὲν εἶχον τοσαύτην ἀνθρώπων πληθύν, ὥστε νὰ ἐκπέμψωσιν ἀποικίαν, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ παρῆλθον ἔτη τινὰ ἐν τῷ μεταξύ. Ἀλλ' οὕτως ὅμως καταντῶμεν ἐγγὺς τοῦ ἔτους 380 π. Χ., καθ' ὃ τὸ ἐν δελφικῇ (δωρικῇ) διαλέκτῳ συνταχθὲν ἀμφικτυονικὸν ψήφισμα τῶν Ἀθηνῶν (ἐνταῦθα ἐννοεῖται ὁ ἀρ. 1688 τοῦ C. I. G). Ἀλλὰ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἦν ἐν χρήσει ἡ ἰωνικὴ γραφὴ διὰ τοῦ η καὶ ω. Ἴσως ἐγένετο χρῆσις τῆς γραφῆς ταύτης ἐν Δελφοῖς ἔτη τινὰ πρότερον, ὁμοίως δὲ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Φωκεῦσι καὶ τοῖς γειτνιάζουσι Λοκροῖς. Ἡ προκειμένη ὅμως ἐπιγραφὴ δεικνύει πολὺ ἀρχαιοτέραν γραφὴν ἐκτὸς διὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ η καὶ ω, ἀλλ' ἰδίως καὶ διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ δίγαμμα καὶ κόππα, διὰ τὴν τοῦ τελευταίου μάλιστα φαίνεται ἀρχαιοτέρα τῆς Λοκρικῆς ἐπιγραφῆς τῆς περὶ τῆς ῥήτρας τῶν Οἰανθέων καὶ Χαλειέων. Ἐξ ὧν ἕπεται, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ καὶ ἡ ἐποικία συμπίπτει πρὸ τοῦ 455.

Ὁ ἔλεγχος οὗτος ὑπὸ πρώτην ὄψιν ἔχει πολλὰ τρωτά, πάντα ὅμως μετ' ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν, ὥς μοι φαίνεται, εἰσὶν ἰάσιμα. Καὶ πρῶτον μὲν περὶ τῶν ἐπιγραφικῶν λόγων ἡ ἐπιγραφὴ C. I. G. ἀρ. 1688 δὲν ἀποδεικνύει οὐδέν. Ναὶ μὲν ἀμφικτυονικόν ἐστι ψήφισμα ἐν Δελφοῖς γενόμενον, ἀλλ' ὅμως ἐγράφη ἐν Ἀθήναις, ὡς δείκνυται ἔκ τινος διὰ τὰς Ἀθήνας προωρισμένου ἀντιτύπου, διὰ γραφῆς πρὸ τριῶν καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἐπισήμως παραδεχθείσης καὶ ἐν χρήσει ὑπαρχούσης, καί περ τῆς διαλέκτου δωρικῆς οὔσης.

Ὁ χρόνος τῆς ἐπιγραφῆς τῆς περὶ τῆς ῥήτρας τῶν

Οἰανθέων καὶ Χαλειέων ἐστὶ μὲν ἄγνωστος, ἀλλ' ἐκ τῶν παλαιογραφικῶν αὐτῆς χαρακτήρων ἐξάγεταί τις εἰκασία καὶ συμφωνῶ τέλειον τῷ Κιρχωφίῳ (Stud. z. geschichte d. gr. Alph. σ. 93 ἔκδ. 2) δοξάζοντι, ὅτι ἡ χρονολογία αὐτῆς δὲν δύναται νὰ τεθῇ πολὺ πρὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, θεωροῦντι δὲ δυνατὸν ὅτι καὶ ἔτι νεωτέρα ἐστίν. Ἀνωτέρω ἔδειξα, ὅτι καὶ τοῦ κόππα ὑπάρχοντος οὐδεὶς λόγος ἀποχρῶν τοῦ παραδεχθῆναι τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν ἐκείνης ἀρχαιοτέραν. Πότε τὸ ἰονικὸν ἀλφάβητον ἐν ταῖς χώραις τῆς μέσης Ἑλλάδος ἐγένετο παραδεκτὸν, ἐν τῇ Βοιωτίᾳ, τῇ Φωκίδι καὶ τῇ Λοκρίδι οὔκ ἐστιν ἀκριβῶς γνωστόν. Παραδεχόμενοι ὅμως, ὅτι τοῦτο συνέβη ὀλυμπιάδας τινὰς βραδύτερον ἢ ἐν Ἀθήναις (Κιρχ. καὶ ἄλλ. σ. 90) οὐ μόνον οὐδεμίαν ἀντίστασιν ἀπαντῶμεν, ἀλλὰ καὶ ὡς μᾶλλον πιθανὸν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν.

Ὁ λόγος ὅτι οἱ Ὑποκνημίδιοι δὲν ἠδύναντο ἀμέσως μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐξηντλημένοι ὄντες νὰ ἐκπέμψωσιν ἐποίκους ἐστὶν ὡσαύτως ἀνεπιτυχής. Ἀρχομένου τοῦ δικελικοῦ πολέμου, λέγει ὁ Θουκυδίδης (Β. 6, 26), ἀνέλαβεν ἡ πόλις κατὰ τὴν βραχυχρόνιον καὶ οὐχὶ ἀνεπηρέαστον εἰρήνην κατά τε τὸν πληθυσμὸν καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἄθροισιν, ὥστε ῥᾷον πάντα ἐπορίζετο πρὸς μεγάλην ἐπιχείρησιν. Ἀλλ' ἡ Ἀοκρὶς ἐπὶ τοῦ ἀρχιδαμίου πολέμου σχετικῶς οὐχ ὑπέστη τοσοῦτον, ὅσον αἱ Ἀθῆναι αἱ ταλαιπωρηθεῖσαι οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καὶ τῆς νόσου. Ἀπὸ δὲ τῆς εἰρήνης τοῦ Νικίου μόλις παρηνώχληται ὑπὸ τοῦ πολέμου. Τῷ 411 οὗτοί τε καὶ οἱ Φωκεῖς προσετάχθησαν ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων πεντεκαίδεκα ναῦς νὰ ναυπηγήσωσι (Θουκ. Β. 8, 3). Φαίνεται ὅμως, ὅτι ἡ πρόσταξις αὕτη οὐκ ἐξετελέσθη, ἀφοῦ μάλιστα καὶ καθ' ἅπαντα τὸν δικελικὸν πολεμον οὐδεμία μνεία γίνεται. Ἣν ἄρα ἐν πλήρει καταφτάσει, ὥστε μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον νὰ ἐκπέμψῃ ἐποίκους, ἄλλως τε καὶ μέγας ἀριθμὸς τούτων οὐκ ἦν ἀναγκαῖος.

Καὶ πρὸ μὲν τοῦ 455 οὐδὲν ἡμῖν γνωστόν τι δυνάμενον νὰ παράσχῃ ἀφορμὴν πρὸς ἐκπομπὴν ἐποίκων εἰς Ναύπακτον, πάντως ὅμως μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Μετὰ τὴν ἔξωσιν τῶν Μεσσηνίων ἀπεδόθη ἡ Ναύπακτος εἰς Λοκροὺς Ὀζόλας. Οἱ πρὸ πλειόνων τῶν πεντήκοντα ἐτῶν ἐκδιωχθέντες ἀρχαῖοι κάτοικοι καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν εὗρον ἀναμφιβόλως παντὶ τρόπῳ νέαν πατρίδα καὶ μόλις ἐστὶ πιστευτὸν, ὅτι πάντες εἰς τὴν παλαιὰν αὐτῶν ἐπανῆλθον. Ὁ Παυσανίας λέγει (Β. 10. 38, 10) «ἐκλιπόντων δὲ ὑπὸ ἀνάγκης τῶν Μεσσηνίων οὕτως οἱ Λοκροὶ συνελέχθησαν αὖθις εἰς τὴν Ναύπακτον.» Ἐξ ὧν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν, ὅτι μόνον οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι ἐπανῆλθον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Λοκροὶ σὺν τούτοις. Ἡ Ναύπακτος εἶχε μεγάλην περιοχὴν (Θουκ. Β. 3, 102;) καὶ ἐδεῖτο μείζονος πλήθους. Λίαν ἄρα πιστευτὸν, ὅτι πρὸς διαφύλαξιν χωρίου ἀμυντικωτάτου εὐθὺς μετὰ τὴν νέαν κατοχὴν διενοήθησαν περὶ τοιαύτης τινὸς ἐποικίας καὶ ὅτι πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον παρεδέχθησαν ἐποίκους ἐκ τοῦ Χαλείου καὶ τῆς χώρας τῶν μείζονα συγγένειαν αὐτοῖς ἐχόντων ὑποκνημιδίων Λοκρῶν ἐξασφαλίσαντες αὐτοῖς ὡρισμένα δικαιώματα καὶ ἐπιτρέψαντες κοινωνίαν καὶ εἰς τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια τῶν ἀρχαίων κατοίκων. Τῇ παραδοχῇ ταύτῃ συμφωνεῖ καὶ ἡ ληφθεῖσα πρόνοια καθ' ἣν ἂν περίπτωσιν οἱ ἔποικοι ἐξεδιώκοντο. Εἰς τοιοῦτον διάβημα ἡ πεῖρα ὡδήγησεν αὐτούς. Ἂν δὲ συνέβη τι ἀγνοοῦμεν· ἀλλ' ὅμως εὑρίσκομεν τὴν πόλιν μετ' οὐχὶ λίαν μακρὸν χρόνον περιελθοῦσαν εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς, ἀφ' ὧν ἀπέσπασεν αὐτὴν πάλιν ὁ Ἐπαμινώνδας ἐν Ὀλ. 103, 2 π. Χ. 366.

Ἄρα πιθανὸν λίαν θεωρῶ, ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ καὶ ἡ ἐκπομπὴ τῆς ἐποικίας ἀνάγονται εἰς τοὺς μετὰ τὴν Ὀλ. 93, 4 ἢ 404 π. Χ. χρόνους.

Παρατίθημι ἐνθάδε τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς μικροῖς χαρακτῆρσι καὶ διακρίσει τοῦ ε καὶ η, τοῦ ο καὶ ω συνοδεύων αὐτὸ καὶ παραφράσει.

Κείμενον [1])

« . . . . . .
. . . . . »

Παράφρασις.

Ἡ εἰς Ναύπακτον ἐποικία ἐπὶ τοῖς ἑπομένοις θεσμοῖς.

Τῷ ὑποκνημιδίῳ Λοκρῷ, ἐπειδὰν οὗτος Ναυπάκτιος γένηται, ἐξέστω ὡς ξενιζομένῳ, ἵνα λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰ ὅσια καὶ θύῃ, ἐὰν παρατύχῃ, ἐὰν θέλῃ δέ. Ἐὰν θέλῃ (ἐξέστω) νὰ θύῃ καὶ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὰ τοῦ δήμου καὶ τῶν κοινωνιῶν αὐτός τε καὶ τὸ γένος αὐτοῦ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Φόρους οἱ ἔποικοι τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν ἐν τῇ ὑποκνημιδίῳ Λοκρίδι μὴ ἀποτισάτωσαν πρὶν ἤ τις πάλιν ὑποκνημίδιος Λοκρὸς γένηται. Ἐὰν βούληται νὰ ἐπανακάμψῃ ἐγκαταλείπων ἐν τῇ οἰκίᾳ (τὴν ἐν Ναυπάκτῳ) παῖδα ἔφηβον ἢ ἀδελφὸν ἐξέστω αὐτῷ νὰ ποιήσῃ τοῦτο ἄνευ εἰσοδίου. Ἐὰν τυχὸν οἱ ὑποκνημίδιοι Λοκροὶ ἐκδιωχθῶσιν ἐκ τῆς Ναυπάκτου διὰ βίας ἐξέστω αὐτοῖς νὰ ἐπανέλθωσιν, ὁπόθεν ἕκαστος ὁρμᾶται, ἄνευ εἰσοδίου. Μὴ ἀποτισάτωσαν μηδένα φόρον, πλὴν ὅτι μετὰ τῶν ἑσπερίων Λοκρῶν.

1. Οἱ εἰς Ναύπακτον μεταβάντες ἔποικοι ὅρκῳ δέδενται νὰ μὴ ἀποστῶσιν ἑκουσίως τῶν Ὀπουντίων κατ' οὐδένα τρόπον προφάσεως. Ἐξέστω μετὰ

[1]) Ἐν τέλει τοῦ περιοδικοῦ ἐπισυνάπτονται καὶ πίνακες κατὰ τοὺς πρωτοτύπους τοῦ Κ. Οἰκονομίδου.

τριάκοντα ἔτη ἀπὸ τοῦ παρόντος ὅρκου ἑκατὸν ἄνδρες Ναυπάκτιοι νὰ ἐπιβάλωσιν, ἂν θέλωσιν, ἐκ νέου τὸν ὅρκον εἰς τοὺς Ὀπουντίους καὶ οἱ Ὀπούντιοι ὡσαύτως εἰς τοὺς Ναυπακτίους.

2. Ὅςτις τῶν ἐποίκων ἐκ τῆς Ναυπάκτου ἀναχωρῇ ἄνευ ἐξοφλήσεως τῶν φόρων αὐτοῦ ἀποκεκλείσθω τῶν Λοκρῶν, ἕως ἂν τὰ νόμιμα ἀποτίσῃ εἰς τοὺς Ναυπακτίους.

3. Ἐὰν οὐδεὶς νόμιμος κληρονόμος ἔν τινι οἰκίᾳ τῶν ἐν Ναυπάκτῳ ἐποίκων ὑπάρχῃ λαμβανέτω ὁ πλησιέστερος συγγενὴς ὑποκνημίδιος Λοκρὸς ἐάν τε ἀνὴρ τύχῃ ὤν, ἐάν τε παῖς, ἐντὸς τριῶν μηνῶν αὐτὸς μεταβαίνων, τὴν κληρονομίαν εἰς τὴν ἑαυτοῦ κατοχήν. Ἐν ἐναντίᾳ περιστάσει γενέσθω κατὰ τοὺς ναυπακτίους νόμους.

4. Ὅςτις ἐκ τῆς Ναυπάκτου εἰς τοὺς ὑποκνημιδίους Λοκροὺς θέλῃ νὰ ἐπανέλθῃ, κοινοποιησάτω τοῦτο ἐν μὲν Ναυπάκτῳ ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐν δὲ τῇ ὑποκνημιδίῳ Λοκρίδι ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς πόλεως, ἐξ ἧς κατάγεται.

5. Ἐάν τις τῶν Περκοθαριῶν καὶ Μυσαχέων Ναυπάκτιος ἐγένετο αὐτός τε καὶ ἡ αὐτοῦ περιουσία ἡ ἐν Ναυπάκτῳ ὑποκείσθωσαν τοῖς ναυπακτίοις νόμοις, ἡ δὲ ἐν τῇ ὑποκνημιδίῳ Λοκρίδι περιουσία αὐτοῦ ὑποκείσθω τοῖς ὑποκνημιδίοις νόμοις καθ' ὃ κῦρος ἔχουσιν ἕκαστοι ἐν ἑκάστῃ πόλει τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν. Ἐάν τις τῶν Περκοθαριῶν καὶ Μυσαχέων ἐκ τῆς ἐπικρατείας τῶν νόμων τῶν ἐποίκων ἀποχωρῇ ἔστω τοῖς νόμοις τῆς πόλεως αὐτῶν ὑποκείμενος.

6. Ἐάν τις ἐν Ναυπάκτῳ οἰκῶν ἔχῃ, τοῦ ἀδελφοῦ ἀποθανόντος, ὁ ἔποικος κληρονομησάτω, ὅπως νόμος ἐστὶν ἑκάστου τῶν ὑποκνημιδίων Λοκρῶν, κληρονομησάτω δὲ τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ μέρος.

7. Αἱ δίκαι τῶν ἐν Ναυπάκτῳ ἐποίκων προηγήσθωσαν παρὰ τοῖς δικασταῖς πάσης ἄλλης. Οὗτοι δὲ ἐν Ὀποῦντι κατ' ἔτος αὐθημερὸν διδότωσαν δίκας καὶ λαμβανέτωσαν, καθισταμένου ἐκ τῶν ὑποκνημιδίων Λυκρῶν ἑνὸς ἀντιπροσώπου (δικηγόρου), ἐκ τῶν Λοκρῶν τοῖς ἐποίκοις καὶ ἐκ τῶν ἐποίκων τοῖς Λοκροῖς, ἀλλ' ἐκ τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν ἀρχῇ ὄντων.

8. Ὅςτις ἀπολίπῃ πατέρα καὶ τὸ ἐκ τῆς περιουσίας αὐτοῦ μέρος τῷ πατρὶ, ἐξέστω τῷ ἐν Ναυπάκτῳ ἐποίκῳ, τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος, νὰ λάβῃ τὸ μέρος αὐτοῦ.

9. Ὅςτις τοὺς θεσμοὺς οἱῳδήποτε τρόπῳ παραβῇ ἄνευ τῆς συναινέσεως τῶν συντεθειμένων, τῆς πλειονότητος τῶν χιλίων τῶν Ὀπουντίων καὶ τῆς πλειονότητος τῶν ναυπακτίων ἐποίκων, ἔστω ἄτιμος, ἡ δὲ περιουσία αὐτοῦ γενέσθω δημοσία. Τὸν ἐγκαλοῦντα παρουσιασάτω ὁ ἄρχων ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου· παρουσιασάτω δὲ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν, ἐὰν αὐτῷ τοσαῦται ἔτι ἐκ τοῦ χρόνου τοῦ ὑπουργήματος αὐτοῦ ὑπολείπωνται. Ἐὰν μὴ ἐγκαλοῦντα ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου παρουσιάσῃ ἔστω ἄτιμος, ἡ δὲ περιουσία γενέσθω δημοσία. Τὸ μέρος (;) μετὰ τῶν συνοικητῶν διομοσάτω ὅρκον τὸν νόμιμον. Αἱ ψῆφοι ῥιφθήτωσαν εἰς ὑδρίαν κατὰ τὸν θεσμὸν τῶν ὑποκνημιδίων λοκρῶν.

Αὐτοὶ οὗτοι οἱ θεσμοὶ ἐχέτωσαν κῦρος καὶ περὶ τῶν σὺν Ἀντιφάτᾳ ἐρχομένων ἐποίκων ἐκ Χαλείου.

Σημείωσις.

Ἐνῷ ἡ παροῦσα πραγματεία εὑρίσκετο ὑπὸ τὰ πιεστήρια ἐκομησάμην παρὰ τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ Ritschl τὴν διδακτικὴν Λειψιανὴν διδακτορικὴν διατριβὴν τοῦ Φρ. Ἀλλήνου de dialecto locrensiam [1]). Πρὸς τὴν ὄρθωσιν τοῦ κειμένου οὐδὲν παρ' αὐτῆς ἔχω νὰ παραλάβω, ἅτε τοῦ συγγραφέως πανταχοῦ ταῖς γραφαῖς τοῦ Κουρτίου ἑπομένου. Πρὸ πασῶν ἐπαινεῖ οὗτος τὴν εἰκασίαν *ὁπλόξενος*. Σ. 1, στ. 2 καὶ *μεταϝοικιατῶν*. Σ. 2, στ. 19. 20. Ἀλλ' ἐξήγησιν τῆς διανοίας τῆς τελευταίας μάτην τις καὶ παρ' αὐτῷ ἐπιζητεῖ. Τὴν διάλεκτον τῶν Λοκρῶν ἐξηγεῖ ὡς δωρικὴν προσεγγίζουσαν μᾶλλον τῷ αἰολικῷ ἐνιαχοῦ, μάλιστα δὲ τῷ βοιωτικῷ κλάδῳ. Εἰς τὰς γλωσσικὰς ἐρεύνας νὰ εἰσέλθω δὲν προτίθεμαι ἐνταῦθα.

Τοὺς ἐν σ. 9 ὑπὸ τοῦ Ἀλλήνου μνημονευομένους ριθμοὺς τῆς ἐν Τεργέστῃ «Κλειοῦς» τῆς 19 Μαρτίου, 2 καὶ 9 Ἀπριλίου 1870, ἔνθα ὁ Οἰκονομίδης τὰς ἐπικρίσεις τοῦ Κουρτίου καὶ Βουρσιανοῦ ἀντεπέκρινεν, οὐκ ἀνέγνων.

Βυρτσβούργον. Δ. ΧΑΣΙΩΤΗΣ.

[1]) Ἡ διατριβὴ αὕτη ἐδημοσιεύθη καὶ ἰδίᾳ καὶ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ Κουρτίου ἐκδιδομένοις Stud. Z. griech. ü. lat. grammatik Band 3.

ΡΗΓΑΣ Ο ΦΕΡΑΙΟΣ.

Τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πρωτομάρτυρος τούτου τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας πολλαχῶς παρεστάθησαν μέχρι τοῦδε. Οἱ μὲν εἶπον αὐτὸν πνιγέντα ἐν ποταμῷ, οἱ δὲ αὐτοκτονήσαντα καὶ ἕτεροι κατατομηθέντα. Κατὰ τὴν τελευταίαν μάλιστα ἀναστήλωσιν τοῦ ἀνδριάντος αὐτοῦ πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ἐγράφησαν οὐκ ὀλίγα. Πρὸ μικροῦ δὲ ἡ ἐν Βουκουρεστίῳ ἐκδιδομένη ἑλλ. ἐφημερὶς *Ἶρις* ἐδημοσίευσε τὰ κατωτέρω, βεβαιώσασα ὅτι ἐπανελήφθησαν ὑπὸ δύο τῶν ἑταίρων τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου, ἀποφυγόντων τὸν θάνατον. Ἐπαναλαμβάνομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ταῦτα χάριν κυρίως τῶν εἰς τὴν ἀνεύρεσιν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας ἀσχολουμένων.

« Ὁ Ῥήγας μετὰ τὴν ἐκ Δακίας ἀναχώρησίν του διέμενεν ἐν Βιέννῃ, ἔνθα συνέλαβε τὸ σχέδιον τῆς ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν καὶ ἀνενδότως ὑπὲρ αὐτοῦ εἰργάζετο. Ὁ χάρτης τῆς Τουρκίας, ὃν αὐτὸς ἐχάραξε καὶ οὗ τινος ἀντίτυπα καὶ εἰς χειρομάνδυλα ἐτύπωσε, μαρτυρεῖ τὸ ἀκάματον τοῦ ἀνδρός. Τὰ ἐγερτήρια ἄσματά του, ἅ τινα εἶχον καταντήσει κοινὰ καθ' ὅλην τὴν Αὐστρίαν, καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς ὃν ἐνέπνεον παρ' ἅπασι τοῖς Ἕλλησι τὸν ἐνεθάρρυνον νὰ συνάψῃ σχέσεις μετὰ τοῦ Ναπολέοντος Α'. ὅστις εἶχεν ἤδη κατανοῦν τὴν Ἀνατολὴν καὶ τοὺς Ἕλληνας, ἐξ ὧν πολλαὶ χιλιάδες ἐπολέμησαν ὑπὸ τὰς Γαλλικὰς σημαίας ἐν Αἰγύπτῳ· μάλιστα δὲ ἀφοῦ εἶδεν ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν ἀπεκτηνωμένοι καὶ οὐδόλως ἐπείσθησαν νὰ ἐγερθῶσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

» Συνενοήθη λοιπὸν ὁ Ῥήγας μετὰ τοῦ Ναπολέοντος εὑρισκομένου τότε ἐν Κάμπῳ-Φορμίῳ, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ ὅπως συνενοηθῇ καὶ προφορικῶς μετ' αὐτοῦ. Πρὸς περισσοτέραν δ' αὐτοῦ ἀσφάλειαν ἔπεμψε πρῶτον τ' ἀναγκαῖα ἔγγραφα σφραγισμένα ἐν Τεργέστῃ παρά τινι τῶν ἑταιριστῶν, καὶ ἀκολούθως ἀνεχώρησε καὶ ὁ ἴδιος. Δυστυχῶς ὁ ἐν λόγῳ ἑταιριστὴς ἔλειπεν ἐκ Τεργέστης καὶ τὰ ἔγγραφα παρέλαβε καὶ ἀπεσφράγισεν αὐτὰ ὁ συνεταῖρος αὐτοῦ Δημητριάδης καλούμενος, ὅστις ἦτο καὶ διευθυντὴς τοῦ καταστήματος καὶ μεγαλείτερος κεφαλαιοῦχος.

» Τρομάξας δὲ οὗτος διὰ τὸ περιεχόμενον, ἔσπευσε πάραυτα εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ παρέδωκεν αὐτά. Ἐνῷ δὲ ὁ Ῥήγας ἔφθασεν ἐν Τεργέστῃ μετὰ τοῦ Περῥαιβοῦ, καὶ αὐτὸς μὲν κατέλυσεν εἰς πανδοχεῖον, ὁ δὲ Περῥαιβὸς εἰς τὸ Γαλλικὸν προξενεῖον ὡς ἀξιωματικὸς Γάλλος, ἔσπευσε πάραυτα ἡ ἀστυνομία καὶ τὸν ἐπολιόρκησεν. Ἰδὼν οὖν ὅτι ἐπροδόθη κατέστρεψεν ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ὅλα τὰ ἔγγραφα, ἅ τινα εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ καὶ εἶτα τὸν ἀπήγαγον εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Βιέννην.

» Ὁ Ῥήγας δὲν ἠρνήθη τίποτε κατὰ τὰς ἀνακρίσεις, πιστεύων ὅτι κράτος χριστιανικὸν ἡ Αὐστρία, δὲν ἤθελε τὸν κατακρίνει ἐργαζόμενον ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος του ἀπὸ τοῦ ἀπανθρωποτέρου ζυγοῦ τῆς τυραννίας τῶν Τούρκων, καθ' ὧν ἡ Αὐστρία αὐτὴ πάντοτε ἐπολέμησεν. Ἠγνόει ὅμως ὁ Ῥήγας ὅτι ἡ Αὐστρία ἐπεθύμει τὴν πτῶσιν τῆς Τουρκίας ὑπὲρ αὐτῆς μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ὑπὸ ἑτέρου, καὶ ὅτι ἤθελε νὰ φαίνεται πρὸς τὴν Τουρκίαν ὡς ὁ ἐπικινδυνωδέστερος ἐχθρὸς καὶ συνάμα ὁ καλλίτερος φίλος. Οὕτω δὲ καὶ παρέδωκεν αὐτὸν δέσμιον εἰς αὐτὴν, καὶ τὸν ἀπήγαγον εἰς Βελιγράδιον.

» Ἡ σύλληψις τοῦ Ῥήγα διεσαλπίσθη πανταχοῦ ὑπὸ τῶν συνεταίρων, καὶ ὁ Πασβάνογλους ὅστις ἦτο σατράπης ἰσχυρὸς Βιδινίου, καὶ μεμυημένος ὑπὸ τοῦ Ῥήγα εἰς τὰ *τῆς ἑταιρίας*, κατέλαβεν ἁπάσας τὰς διόδους τὰς ἀγούσας εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως ἁρπάσῃ διὰ τῆς βίας τὸν Ῥήγαν καὶ σώσῃ αὐτόν. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ πασᾶς Βελιγραδίου εἰδοποίησε τὴν Πύλην περὶ τοῦ Ῥήγα καὶ περὶ τῶν τάσεων τοῦ Πασβάνογλου, ἡ δὲ Πύλη διέταξε νὰ φονευθῇ ἐν Βελιγραδίῳ ἀφοῦ ἡ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποσταλῇ αὐτοῦ ἦτο ἀδύνατος. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως τούτῳ ὁ Ῥήγας ἦτο φυλακισμένος μετὰ τῶν ἓξ ὀπαδῶν του εἰς ἓν ὑπόγειον τοῦ σεραγίου τοῦ φρουρίου Βελιγραδίου, ἡ δὲ μονογενὴς τοῦ πασᾶ κόρη ἠσθένει βαρέως. Ἐν τούτοις ὁ πασᾶς εἰδοποιήθη ὅτι ὁ Ῥήγας ἦτο ἰατρὸς καὶ τὸν προσεκάλεσε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ κοράσιόν του. Ὁ Ῥήγας πεπαιδευμένος ὢν καί τοι μὴ ἰατρὸς εἶδεν ὅτι ὀλίγος ἀὴρ καθαρὸς καὶ καθαρτικά τινα ἠδύναντο νὰ σώσωσι τὸ ἀσθενοῦν κοράσιον, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ὁ πασᾶς τότε τῷ ἐπρότεινε νὰ τὸν φυγαδεύσῃ καὶ νὰ σωθῇ, ὁ Ῥήγας ἐζήτησε νὰ σωθῶσιν ἅπαντες οἱ μετ' αὐτοῦ, ὡς μὴ ἔνοχοι, ἀλλ' αὐτῷ πιστεύσαντες. Ὁ πασᾶς δὲν ἠδύνατο νὰ σώσῃ ἅπαντας, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ἔφθασεν ὁ δήμιος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ πασᾶς παρέδωκεν αὐτοὺς εἰς αὐτόν. Ἐνῷ δὲ τοὺς ἀπῆγον εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης ἠρώτησαν τὸν Ῥήγα ποίους εἶχεν ἀκόμη συνωμότας. *Τὸ ἔθνος ὅλον, ἀπεκρίθη.* Τοῦ ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσῃ τὰ διὰ συμβολικῶν στοιχείων γεγραμμένα ἔγγραφα καὶ ἠρνήθη· ἔκαμαν ἔκκλησιν εἰς τὴν νεότητά του νὰ φεισθῇ αὐτῆς καὶ νὰ γενῇ ὀθωμανὸς, τότε διὰ πυγμῆς ἔῤῥιψεν ἐκτάδην τὸν προτείναντα, ἀνακράζων· *ἀρκετὰ ἔζησα, ἐγὼ ἔσπειρα ἄλλοι δ' ἐντὸς ὀλίγου θὰ θερίσωσιν.*

» Οὕτω δὲ τοὺς ἀπεκεφάλισαν ἅπαντας ἐν τῇ πλατείᾳ, τῇ μεταξὺ τοῦ φρουρίου καὶ τῆς πόλεως, τὰ δὲ πτώματά των ἔῤῥιψαν εἰς ἕνα λάκκον παρὰ τὸν Δούναβιν.

» Ἡ λύσσα ὅμως τῶν δημίων, Αὐστριακῶν καὶ Τούρκων, δὲν περιωρίσθη ἕως ἐδώ· γινώσκοντες ὅτι ἡ ἑταιρία τοῦ Ῥήγα εἶχε λάβει διαστάσεις κολοσσιαίας, ἐπάσχισαν νὰ ἐξοντώσωσι καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα αὐτῆς· οὕτω λοιπὸν συνελήφθησαν ἕτεροι δώδεκα, εἰς οὓς εὑρέθησαν ἐπιστολαὶ συμβολικαὶ, καὶ τοῦτο ἦν ἀρκετὸν ὅπως ἀποφασισθῇ ἡ τύχη των.

» Ὡς συνένοχοι οὖν τοῦ Ῥήγα ἐστάλησαν εἰς τὸ φρούριον Ἀδᾶ-Καλὲ, ἤτοι Νέαν Ὄρσοβαν, καὶ ἐκεῖ ἐν ταῖς κατακόμβαις τοῦ φρουρίου ῥιφθέντες ἀλυσίδετοι οἱ μάρτυρες οὗτοι ἐβασανίζοντο. Ἵνα δὲ μὴ ἐκ τῶν βασάνων βιασθῶσι νὰ ὁμολογήσωσί τι, ἔκοψαν ἅπαντες τὴν γλῶσσάν των μὲ τοὺς ὀδόντας καὶ οὕτω μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανον. Εἷς τῶν διηγουμένων

μοι ταῦτα εὑρισκόμενος μεθ' ἡμῶν εἰς Ἀδᾶ-Καλὲ, ὁπότε χάριν περιεργείας ἐπεσκέφθημεν τὸ φρούριον μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τῆς Αὐστρίας Πούφερ κατὰ τὸ 1851 καταληφθεὶς ὑπὸ φρίκης εἰς τὴν θέαν τῆς φυλακῆς τῶν μαρτύρων τούτων, «Ἰδοὺ, μοὶ ἔλεγεν, ἴδετε ἔτι τὰ αἵματα αὐτῶν, σώζονται εἰς τοὺς τοίχους.»

»Δὲν παρῆλθε πολὺς καιρὸς καὶ ἕτεροι ὀκτὼ παρεδόθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες δεσμεύσαντες αὐτοὺς τοὺς ἔρριψαν γυμνοὺς ἐντὸς λέμβου ἠγκυροβολημένης ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Δουνάβεως ἀντικρὺ τοῦ φρουρίου τῆς Βυδίνης ἐν καιρῷ χειμῶνος, καὶ ἐκεῖ ἀπέθανον ἅπαντες ὑπὸ τοῦ πάγου, τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης.

»Τοιαῦτα ὑπέστησαν οἱ μεγαλουργοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες ὅπως πλάσωσιν ἡμῖν πατρίδα ἐλευθέραν! Ἡ ἱστορία δὲν περιέχει ὅμοια περὶ οὐδεμιᾶς χώρας τῆς ὑφηλίου, καὶ ἐν τούτοις ὑπάρχουσιν ὄντα κατηγοροῦντα καὶ ὑβρίζοντα τοὺς Ἕλληνας! Ὦ ἐλευθερία, πόσον ἀκριβὰ ἠγοράσθης καὶ πόσον ὀλίγον ἐκτιμῶνται αἱ ὑπὲρ σοῦ θυσίαι!!

» Οἱ συνεταῖροι τοῦ Ῥήγα πνέοντες ἐκδίκησιν διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ ἐν Τεργέστῃ ἐμπόρου (Δημητριάδου;) ἀπεφάσισαν τὴν καταστροφήν του· παρουσιάσθησαν εἰς αὐτὸν καὶ ἐδανείσθησαν μέγα ποσὸν χρημάτων ἐπὶ ἐνεχύρῳ βαρυτίμων πραγμάτων, προερχομένων ἐκ τῶν ὑπὲρ πατρίδος προσφορῶν, κατορθώσαντες νὰ σημειωθῇ ἐν τῷ συμβολαίῳ «τὰ ἐνέχυρα θέλουν ἐπιστραφῇ ἅμα πληρωθῶσι τὰ δανειζόμενα χρήματα μετὰ τῶν τόκων αὐτῶν.» Παρῆλθε πολὺς χρόνος, καὶ ὁ προδότης εὑρισκόμενος εἰς ἀνάγκας προσεκάλεσε διὰ τῶν ἐφημερίδων τοὺς ὀφειλέτας νὰ τῷ φέρωσι τὰ χρήματα, ἄλλως ἤθελε προβῇ εἰς τὴν ἐκποίησιν τῶν ἐνεχύρων, ὅπερ καὶ ἔπραξε μετ' οὐ πολύ. Οἱ ὀφειλέται ἐν τούτοις κατώρθωσαν ν' ἀγοράσωσιν αὐτοὶ μέρος τῶν πραγμάτων, μέχρις οὗ ἐνόησαν ὅτι ἔφθασαν εἰς τὸ σχέδιόν των. Παρουσιάσθησαν οὖν εἰς τὸν ἔμπορον φέροντες τὰ χρήματα. Ὁ ἔμπορος διαμαρτύρεται ὅτι μὴ παρουσιασθέντων αὐτῶν ἐξεποιήσατο τὰ πλεῖστα τῶν ἐνεχύρων· οἱ ὀφειλέται ἔχοντες ὑπὲρ αὐτῶν τὸ συμβόλαιον ἄγουσιν εἰς δίκην τὸν ἔμπορον, καὶ ἐνῷ τὸ Πρωτοδικεῖον τὸν ἠθώωσε, τὸ Ἐφετεῖον καὶ τὸ ἀνέκκλητον τὸν κατεδίκασαν νὰ ἐπιστρέψῃ τὰ ἐνέχυρα, λαμβάνων τὰ χρήματά του. Ἀναγκασθεὶς οὖν νὰ ἀναγοράσῃ τὰ ἐκποιηθέντα κατεστράφη ἐξ ὁλοκλήρου καὶ κατήντησεν ἐπαίτης εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Βιέννης, ἐλεεινὸς καὶ ἄθλιος, ἀκούων καθεκάστην ὄπισθέν του «τὸ αἷμα τοῦ Ῥήγα, ἄθλιε, σὲ πνίγει.»

ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΣ ἢ ΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΟΣ (*).

Ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπεδίδετο εἰς τὸν Λουκιανὸν, τὸν εὐφυέστατον τῶν πολεμίων τοῦ ἀρχαίου θρησκεύματος, ὁ διάλογος ὁ ἐπιγραφόμενος *φιλόπατρις ἢ διδασκόμενος*. Ἔπειτα ἐνομίσθη ὅτι ὁ διάλογος οὗτος ἐγράφη μᾶλλον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀποστάτου. Ἄλλοι ὅμως συμπεραίνοντες ἐκ τοῦ περιεχομένου ἐν αὐτῷ τύπου τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ἐξ ἄλλων τινῶν λεπτομερειῶν, ἠξίωσαν ὅτι ὁ διάλογος οὗτος δὲν εἶναι προγενέστερος τῆς 12 ἑκατονταετηρίδος. Τελευταῖον δὲ ὁ Γάλλος Ἄσε, ὁ ἄριστος σχολιαστὴς τοῦ Λέοντος τοῦ Διακόνου, καὶ οἱ ἐν Βόννῃ τούτου ἐκδόται, ἐπιμελέστερον ἐγκύψαντες εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὸ γράμμα τῆς μικρᾶς ταύτης συγγραφῆς, παρετήρησαν ἰδίως ὅτι αὕτη ἀναφέρει σφαγὰς παρθένων ἐν Κρήτῃ, αἵτινες οὔτε ἐπὶ Λουκιανοῦ, οὔτε ἐπὶ Ἰουλιανοῦ συνέβησαν, ἀλλ' ἐπὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, ὡς ῥητῶς ἐκτραγῳδεῖ ὁ Θεοδόσιος ἐν τῇ ἑ αὐτοῦ ἀκροάσει· καὶ προσέτι ὅτι ὅσα λέγει περὶ τῶν κατορθωμάτων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν κατ' αὐτοῦ τεκταινομένων ἐν τῇ πόλει, συνδυαζόμενα πρὸς ἄλληλά τε καὶ πρὸς τὸ γεγονὸς τῶν ἐν Κρήτῃ σφαγῶν, ἀναφέρονται μᾶλλον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ ἢ εἰς πᾶσαν ἄλλην. Ἐκ τούτων δὲ πάντων συνήγαγον τὸ εὔλογον συμπέρασμα, ὅτι ὁ διάλογος συνετάχθη ἐπὶ τοῦ βασιλέως ἐκείνου μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Διὸ καὶ περιελήφθη ἤδη ἐν τῇ Βονναίᾳ ἐκδόσει μεταξὺ τῶν μνημείων τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Νικηφόρου. Ἐντεῦθεν δὲ γίνεται πρὸς τοῖς ἄλλοις δῆλον ὅτι ἐν τῇ 10 ἑκατονταετηρίδι ὑπῆρχον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἄνδρες τῶν ὁποίων τὰ ἔργα, ὀλίγιστα δυςτυχῶς ὄντα, ἢ τοὐλάχιστον μὴ διασωθέντα, ἠδύναντο διὰ τὴν περὶ τὸν λόγον τέχνην, καὶ τὴν εὐφυΐαν τοῦ πνεύματος, καὶ τὴν γενναιότητα τοῦ φρονήματος νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς ἕνα τῶν λαμπροτέρων ἀντιπροσώπων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνισμοῦ. Ἂν ὁ συγγραφεὺς ἡμῶν δὲν μιμεῖται πάντοτε εὐστόχως τὸν Λουκιανὸν, τὸν Λουκιανὸν τοὐλάχιστον ἀγωνίζεται νὰ μιμηθῇ· πρότυπον γενναῖον. Ἂν ἡ λέξις αὐτοῦ δὲν εἶναι πάντοτε καθαρὰ, τὸ πνεῦμα εἶναι ἑλληνικόν. Ὁποία τῳόντι διαφορὰ μεταξὺ τῆς συνήθους ἀπειροκαλίας τῶν χρονογράφων καὶ τῆς χάριτος τοῦ διαλόγου· μεταξὺ τῶν ἀγενῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀφοσιώσεων ἢ ἀντιπαθειῶν τῶν πρώτων, καὶ τῆς εὐγενοῦς τιμῆς ἣν ἀποδίδει εἰς τὰ κατορθώματα τοῦ αὐτοκράτορος ὁ τοῦ διαλόγου συγγραφεὺς, παρ' ᾧ ἀπαντῶμεν ἀπροσδοκήτως καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν τῆς πατρίδος ὄνομα, τὸ τοσοῦτον σπανίως ἀντηχῆσαν παρ' ἡμῖν ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι· μεταξὺ τῆς πολλάκις γλαφυρᾶς, τῆς πολλάκις κομψῆς τοῦ διαλόγου γλώσσης, καὶ τοῦ συνήθους ἡμιβαρβάρου ἐπισήμου ἰδιώματος τῆς Βυζαντινῆς ἀρχῆς. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ αὐχμηρὸν ὁπωσοῦν στρῶμα τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ, δὲν ἔπαυσε ποτὲ τρέχον τὸ διαυγὲς ῥεῦμα τοῦ ἀρχαίου πνεύματος, ἰδιώματος καὶ φρονήματος, ἐπιτέλλον μὲν ἐκ διαλειμμάτων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ταχέως δὲ πάλιν καταδυόμενον, μέχρις οὗ ἀπὸ τῆς 13 ἑκατονταετηρίδος ἀνέβλυσε δαψιλέστερον καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν διάπλασιν νέας πραγμάτων κατασταστάσεως.

Τρία εἶναι τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου *φιλόπατρις ἢ διδασκόμενος*· Τριεφῶν, Κριτίας καὶ Κλεόλαος. Ὁ Τριεφῶν ἀπαντήσας τὸν Κριτίαν ἠλλοιωμένον, τεταραγμένον καὶ ὠχρὸν, ἐρωτᾷ αὐτὸν, τί παθὼν περιέστη εἰς τοσαύτην φρενῶν ἔκστασιν· ὁ δὲ ἀποκρίνεται ὅτι μέγαν τινὰ καὶ ἄπορον ἤκουσε λόγον παρὰ τῶν τρισκαταράτων ἐκείνων σοφιστῶν· καὶ ἐμπαιζόμενος μὲν ὑπὸ τοῦ Τριεφῶντος, ἀντιστρέφων δὲ κατ' αὐτοῦ τὸν σαρκασμὸν προσκαλεῖ ἐπὶ τέλους αὐτὸν νὰ ἀπέλθωσιν εἰς χώραν ὅπου αἱ πλάτανοι ἀποτρέπουσι τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, εὔηχα δὲ κελαδοῦσι ἀηδόνες καὶ χελιδόνες, ἵνα ἡ μελῳδία τῶν πτηνῶν τὰς ἀκοὰς ἐνηδύνουσα, καὶ τὸ ὕδωρ ἠρέμα κελαρίζον, κατεθέλξῃ τὰς ψυχὰς αὐτῶν. Συναινεῖ προθύμως ὁ Τριεφῶν· ἀλλ' ἐκφράζει τὸν φόβον μήπως τὸ ἄκουσμα εἶναι ἐπῳδὴ καὶ ὕπερον, ἢ θύρετρον, ἢ ἄλλο τι τῶν ἀψύχων μεταβάλῃ αὐτὸν ἡ θαυμασία ἐκείνου αὕτη κατάπληξις. Ὁ Κριτίας, ὅςτις ἦτο, φαίνεται, ἐξῳκειωμένος πρὸς τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν μᾶλλον ἢ πρὸς τὰ δόγματα τῆς Χριστιανικῆς πίστεως, ὁρκιζόμενος ὅτι τοιοῦτό τι δὲν δύναται νὰ συμβῇ, ἐπικαλεῖται Δία καὶ Ἀπόλλωνα, καὶ Ποσειδῶνα, καὶ Ἑρμῆν, καὶ Ἀθηνᾶν, καὶ Ἥραν. Ἐνταῦθα δὲ περὶ Ἀθηνᾶς ὁμιλῶν παρεισάγει καὶ τὰς ἐν Κρήτῃ προσφάτως τότε γενομένας σφαγὰς, περὶ ὧν ἀνωτέρω ὡμιλήσαμεν. Ἀλλ' ὁ Τριεφῶν καθ' ἑκάστην αὐτοῦ ἐπόμωσιν ὑπομιμνήσκει αὐτῷ τὰ αἴσχη καὶ τὰς ἀνοσιουργίας τῶν πεπαλαιωμένων ἐκείνων θεῶν. Ἐρωτήσαντος δὲ ἤδη τοῦ Κριτίου, καὶ τίνα λοιπὸν ἐπομόσεται, ἀποκρίνεται·

> Ὑψιμέδοντα Θεὸν, μέγαν, ἄμβροτον, οὐρανίωνα,
> υἱὸν πατρὸς, πνεῦμα ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον,
> ἓν ἐκ τριῶν, καὶ ἐξ ἑνὸς τρία,
> ταῦτα νόμιζε Ζῆνα, τὸν δ' ἡγοῦ Θεόν.

Ἐνταῦθα ὁ Κριτίας παρατηρεῖ εἰς τὸν φίλον του ὅτι διδάσκει αὐτὸν ἀριθμεῖν, καὶ μεταβάλλει τὸν ὅρκον εἰς ἀριθμητικὴν, διότι ἀριθμεῖ ὡς Νικόμαχος ὁ Γερασηνὸς, μηδὲ καταληπτὸς εἶναι εἰς αὐτὸν λέγων, ἓν τρία, τρία ἕν. Μήπως ἐννοῇς, ἐπιφέρει, τὴν τετρακτὺν τοῦ Πυθαγόρου, ἢ τὴν ὀγδοάδα καὶ τριακάδα; ὁ δὲ Τριεφῶν ἀποκρίνεται ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀναμιγνύῃ ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰ ἐπίγεια· ὅτι ὁ λόγος δὲν εἶναι νὰ μετρηθῶσι τὰ ψυλλῶν ἴχνη, ἀλλ' ὅτι θέλει τὸν διδάξει τί τὸ πᾶν, καὶ τίς ὁ πρώην πάντων, καὶ τί τὸ σύστημα τοῦ παντός. Καὶ ἐγὼ, λέγει, τὰ αὐτὰ ἄλλοτε ἔπασχον ὅσα καὶ σύ. Ἀφ' ἧς ὅμως μὲ ἀπήντησε Γαλιλαῖος, δηλαδὴ χριστιανὸς, ἀναφαλαντίας, ἐπίῤῥινος, εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀεροβατήσας, καὶ τὰ κάλλιστα ἐκμεμαθηκὼς, αὐτὸς ἀνεκαίνισεν ἡμᾶς δι' ὕδατος καὶ παρεισήγαγεν εἰς τὰ τῶν μακάρων ἴχνη, λυτρώσας ἐκ τῶν ἀσεβῶν χώρων. Ἔλα λοιπὸν νὰ σὲ κάμω καὶ ἐσένα, ἂν θέλῃς νὰ μὲ ἀκούσῃς, ἐπ' ἀληθείας ἄνθρωπον.— Λέγε, ὦ πολυμαθέστατε Τριεφῶν, εἶπε τότε μετὰ φόβου ὁ Κριτίας. Ὁ δὲ, ἐπικαλούμενος παραδόξως, οὐχὶ τὴν Ἀγίαν γραφὴν, ἀλλὰ τὰς ὄρνιθας τοῦ Ἀριστοφάνους, ἴσως ὡς οἰκειοτέρας τῷ ἀκροατῇ αὐτοῦ, περιέγραψεν ἤδη τὸ χάος, μεθ' ὃ ἐπῆλθε φῶς ἄφθιτον, ἀόρατον, ἀκατανόητον, ὅπερ ἔλυσε τὸ σκότος, καὶ τὴν ἀκοσμίαν ταύτην ἀπήλασε, λόγῳ μόνῳ ῥηθέντι ὑπ' ἐκείνου, ὅςτις γῆν ἔπηξεν ἐφ' ὕδασιν, οὐρανὸν ἐτάνυσεν, ἀστέρας ἐμόρφωσεν ἀπλανεῖς, δρόμον διετάξατο, οὓς σὺ σέβῃ Θεοὺς, γῆν δὲ τοῖς ἄνθεσιν ἐκαλλώπισεν, ἄνθρωπον ἐκ μὴ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε· καὶ ἔστιν ἐν οὐρανῷ βλέπων δικαίους τε καὶ ἀδίκους καὶ ἐν βίβλοις τὰς πράξεις ἀπογραφόμενος· ἀνταποδώσει δὲ πᾶσιν ἣν ἡμέραν αὐτὸς ἐνετείλατο. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Κριτίας, ἠρώτησε πῶς συμβιβάζονται τὰ περὶ τῆς ἀπογραφῆς τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων πράξεων, καὶ τῆς ἀνταποδόσεως, πρὸς τὰ περὶ τῆς εἱμαρμένης ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ πρεσβευόμενα, καθ' ὃν ὅλος ὁ βίος καθείμαρται καὶ ὅλαι αἱ ἐν αὐτῷ μεταβολαί. Ἀλλ' ὁ Τριεφῶν ἀποδεικνύει τὸν Ὅμηρον ἀλλαχοῦ ἀντιφάσκοντα καὶ ἀξιοῦντα ὅτι εἰ μὲν τοῦτο πράξῃς, τοιοῦτον θέλει ἐπέλθει τὸ τέλος, εἰ δὲ ἕτερον, ἕτερον. Ὅθεν προσκαλεῖ τὸν φίλον του νὰ ἀφήσῃ πάντα τὰ τῶν ποιητῶν ὡς ἀδιόρθωτα καὶ ἀμφίλοξα, καὶ μηδέπω ἠδραιωμένα, ἐὰν θέλῃ νὰ ἀναγραφῇ μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν εἰς τὰς ἐπουρανίους βίβλους. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Κριτίας διστάζων ἔτι, ἐξέφρασε τὴν ἀπορίαν του περὶ τοῦ πλήθους τῶν γραφέων ὅσοι πρέπει νὰ ἦναι ἐν τῷ οὐρανῷ ἵνα προφθάνωσι νὰ καταγράφωσι τοσαῦτα πράγματα, ὁ Τριεφῶν τὸν προσεκάλεσε νὰ μὴ βλασφημῇ ἀμφιβάλλων περὶ τῆς παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατηχούμενος νὰ πείθεται, ἐὰν θέλῃ νὰ ζήσῃ εἰς τὸν

(*) Γνωστὸν ὅτι ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἐκδίδεται ἀνέκαθεν μετὰ τῶν λοιπῶν συγγραμμάτων τοῦ Λουκιανοῦ διάλογος εἰς τοῦτον ἀποδιδόμενος. Καθ' ἃ ὅμως μανθάνομεν ἐκ τοῦ ἐσχάτως δημοσιευθέντος Δ' τόμου τῆς ὑπὸ τοῦ Κ. Παπαῤῥηγοπούλου ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, παρ' οὗ ἐδανείσθημεν τὰ ἀνωτέρω, φαίνεται ὅτι ἐγράφη πολὺ μετὰ ταῦτα, περὶ τὴν Ι' ἑκατονταετηρίδα, ὑπὸ εὐφυοῦς τινος μιμητοῦ τοῦ χαριεστάτου συγγραφέως τῶν Νεκρικῶν Διαλόγων.

αἰῶνα. Μεθ' ὃ ὁ Κριτίας ὁμολογεῖ ὅτι ὀρθὰ λέγει ὁ φίλος του, καὶ ὅτι ἐπροξένησεν αὐτῷ πάθημα ἀντίστροφον τοῦ τῆς Νιόβης, διότι ἐκ στήλης ἄνθρωπον ἀνέδειξεν αὐτόν· καὶ ἤδη ὅλως παραδοὺς τὰ ὅπλα τῆς εἰδωλολατρείας ἐπικαλεῖται τὸν υἱὸν τὸν ἐκ πατρὸς, καὶ ἀποδεχόμενος σιωπηρῶς τὴν προσθήκην τοῦ Τριεφῶντος, ἐπειπόντος «λέγε, παρὰ τοῦ πνεύματος δύναμιν τοῦ λόγου λαβὼν,» ἄρχεται τελευταῖον τῆς ἀφηγήσεως αὐτοῦ.

Ἀπηοχόμην, εἶπεν, ἐπὶ τὴν λεωφόρον, ἵνα ἀγοράσω τὰ χρειώδη, ὅτε εἶδα πλῆθος πάμπολυ εἰς τὸ οὖς ψιθυρίζοντας. Τοῦτο ἐκίνησε τὴν προσοχήν μου, καὶ ἐκύτταξα μετὰ πολλῆς προσοχῆς μήπως διακρίνω τῶν φίλων τινά. Τῳόντι δὲ εἶδα Κράτωνα τὸν πολιτικὸν ἐκ παίδων φίλον ὄντα καὶ ἀγαθὸν σύντροφον. Ἠξεύρω ποῖον λέγεις, ὑπέλαβεν ὁ Τριεφῶν, τὸν ἐξισωτὴν τῶν φόρων. Καὶ ἔπειτα; Τότε παραγκωνισάμενος πολλοὺς, ἐξηκολούθησεν ὁ Κριτίας, ἐπροχώρησα, καὶ εἰπὼν τὸ ἑωθινὸν, χαῖρε, ἐδιευθύνθην πρὸς αὐτόν. Ἀνθρωπίσκος δέ τις, ὀνόματι Χαρίκενος, γερόντιον ἐλεεινὸν, ῥέγχον, ὑποβῆχον, καὶ μετ' ἀγωνίας πτύον, εὐηγγελίζετο διὰ φωνῆς ἰσχνῆς, ἅμα ἠδύνατο νὰ ἀρθρώσῃ λέξεις τινὰς, τὴν ἐμφάνισιν ἀνθρώπου, περὶ οὗ εἶχεν ἤδη ὁμιλήσει προηγουμένως, καὶ ὅστις ἔμελλε νὰ χαρίσῃ τὰ καθυστερούμενα τῶν φόρων καὶ νὰ πληρώσῃ ἀντὶ τῶν ὀφειλετῶν ὅλα τὰ χρέη, τά τε δημόσια καὶ τὰ ἰδιωτικά. Καὶ ἄλλα ἔτι ἀνοητότερα κατεφλυάρει, οἱ δὲ περὶ αὐτὸν εὐχαριστοῦντο εἰς τὰ λεγόμενα καὶ ἐπρόσεχον εἰς τὰ καινὰ ἐκεῖνα ἀκούσματα. Συγχρόνως ἄλλος ὀνόματι Χλευόχαρμος, ἔχων τριβώνιον πολύσαθρον, καὶ ἀνυπόδετος ὢν καὶ ἀσκεπής, ἐβεβαίου ὅτι ἄνθρωπός τις τὸν ὁποῖον περιέγραφεν ὡς ἐρημίτην μοναχὸν, «κακοείμων, ἐξ ὀρέων παραγενόμενος καὶ κεκαρμένος τὴν κόμην,» ἔδειξεν εἰς αὐτὸν ἐν τῷ θεάτρῳ ἀναγεγραμμένον διὰ γραμμάτων ἱερογλυφικῶν τὸ ὄνομα ἐκείνου ὅστις ἔμελλε νὰ κατακλύσῃ τὴν λεωφόρον διὰ χρυσοῦ. Ὁ Κριτίας ἐνόμισε καθῆκόν του νὰ τοὺς παρατηρήσῃ ὅτι τὰ λαμπρὰ ταῦτα ἐνύπνια δὲν θέλουσιν ἀποβῆ εἰς καλὸν, ἀλλὰ τὰ μὲν χρέη τοῦ Χαρικένου θέλουσι πληθυνθῆ ἀναλόγως τῆς ὀνειρευθείσης ἀποδόσεως, ὁ δὲ Χλευόχαρμος, ἀντὶ τοῦ πολλοῦ χρυσίου ὃ ἐφαντάσθη, θέλει στερηθῆ καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀβολοῦ τὸν ὁποῖον ἔχει τυχόν. Αὐτοί τε ὅμως καὶ ἅπαντες οἱ περὶ αὐτοὺς ἀνεκάγχασαν ἐμπαίζοντες τὴν ἀμάθειάν του, τὸ δὲ δεινότερον καὶ ὁ Κράτων τοῦ ὁποίου ἐπεκαλέσατο τὴν συνδρομὴν, τὸν ἐσυμβούλευσε νὰ σιωπήσῃ, προσθέτων ὅτι ἐὰν ὑπόσχεται νὰ φυλάξῃ τὸ μυστικὸν θέλει τὸν ἀποκαλύψει τὰ παρασκευαζόμενα κάλλιστα πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι ὄνειρα, ἀλλ' ἀληθῆ, καὶ θέλουσι συμβῆ εἰς μῆνα Μεσορὶ, ὅστις ἦτο ὁ τελευταῖος μὴν τοῦ Αἰγυπτιακοῦ ἔτους, ἀνταποκρινόμενος πρὸς τὸν ἡμέτερον Αὔγουστον. Καὶ εἰς ἐπίμετρον τοῦ κακοῦ, εἷς τῶν παρεστώτων, «δριμὺ καὶ τιτανῶδες ἐνιδὼν» ἁρπάσας δὲ τὸν Κριτίαν ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ εἰς συζήτησιν σφοδρὰν πρὸς αὐτὸν ἐλθὼν, τὸν κατέπεισε νὰ συναπέλθῃ μετ' αὐτοῦ, ἵνα φωτισθῇ πληρέστερον, εἰς καταγώγιόν τι, τὸ ὁποῖον ἦτο φαίνεται ἓν ἐκ τῶν πολυτελῶν ἐκείνων μοναστηρίων, ἐν ᾧ ἐνδιαιτῶντο ἄνθρωποι ἔχοντες πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ὑπόληψιν προφητικῆς δυνάμεως, καὶ ἐπὶ τούτῳ συνδυάζοντες τὸν μοναδικὸν βίον μετὰ τῆς ἀκμαζούσης τότε ἀστρολογικῆς σοφίας. Ἀφοῦ λοιπὸν διῆλθον «σιδηρέας τε πύλας καὶ χαλκέους οὐδοὺς» καὶ ἀνέβησαν πλείστας ἀναβάθρας, εἰσῆλθον εἰς οἶκον χρυσόροφον, καὶ εὗρον ἐν αὐτῷ ἄνδρας ἐπικεκυφότας καὶ κατωχριωμένους. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι εἶδον τοὺς προσερχομένους εὐχαρίστως, καὶ ὑπεδέχθησαν αὐτοὺς προθύμως ἐλπίζοντες ὅτι φέρουσι θλιβεράν τινα ἀγγελίαν, διότι ἐφαίνοντο εὐχόμενοι τὰ κάκιστα, καὶ ἔχαιρον ἐπὶ τοῖς δεινοῖς, καὶ τοιαῦτά τινα προσδοκῶντες ἐψιθύριζον ἤδη πρὸς ἀλλήλους.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησαν τὸν Κριτίαν·

Τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν, ποῖ τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;

Διότι φαίνεσαι χρηστὸς ἀπό γε τοῦ σχήματος. Ὁ δὲ «δυστυχῶς, ἀπεκρίθη, οἱ χρηστοὶ εἶναι ὀλίγοι καθὼς βλέπω πανταχοῦ. Τὸ ὄνομά μου εἶναι Κριτίας, πατρίδα δὲ ἔχω τὴν αὐτὴν μὲ ὑμᾶς.»— «Καὶ πῶς ἔχουσι τὰ τῆς πόλεως καὶ τὰ τοῦ κόσμου;» — «Χαίρουσι πάντες, ἀπεκρίθη ὁ Κριτίας, καὶ προσεχῶς θέλουσι λάβει ἔτι πλείονας ἀφορμὰς νὰ χαρῶσιν.» Οἱ δὲ ἀνανεύσαντες ταῖς ὀφρύσι «δὲν ἐχει οὕτω τὸ πρᾶγμα, εἶπον, ἐξ ἐναντίας ἡ πόλις δυστοκεῖ.» Τότε ὁ Κριτίας προσποιούμενος ὅτι δὲν τοὺς ἐννοεῖ, «βεβαίως, εἶπεν, ὑμεῖς πεδάρσιοι ὄντες, καὶ ὡς ἀπὸ ὑψηλοῦ ἅπαντα καθορῶντες, ἐννοεῖται καὶ ταῦτα ὀξυδερκέστατα. Μήπως λοιπὸν θέλει συμβῆ ἔκλειψις ἡλίου, ἢ ῥαγδαῖοι ὑετοὶ, ἢ νιφετὸς πολὺς, ἢ χάλαζα, καὶ λοιμὸν καὶ λιμὸν ἐπιπέμψωσιν;» Ἐκεῖνοι δὲ ἀφοῦ πολλὰ κατεφλυάρησαν περὶ τῆς σοφίας αὐτῶν, ἐξηγηθέντες ἤδη σαφέστερον ἀπεφήναντο ὅτι τὰ πράγματα θέλουσι μεταβληθῆ, ἀταξίαι δὲ καὶ ταραχαὶ θέλουσι καταλάβει τὴν πόλιν καὶ τὰ στρατόπεδα θέλουσιν ἡττηθῆ ὑπὸ τῶν ἐναντίων. Αἱ δὲ κακόβουλοι αὗται προῤῥήσεις κατετάραξαν τὸν καλὸν κἀγαθὸν Κριτίαν, ὅστις μὴ δυνάμενος ἐπὶ πλέον νὰ κρατηθῇ, «ὦ δαιμόνιοι ἀνδρῶν, ἀνεβόησε, μὴ τερατολογεῖτε, τρίζοντες ὀδόντας κατ' ἀνδρῶν ἀρειμανίων, διότι τὰ κακὰ ταῦτα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν θέλουσιν ἐπιπέσει, ὡς εὐχομένων τὰ κάκιστα κατὰ τῆς πατρίδος ὑμῶν. Τὰς μαντείας ταύτας δὲν ἐδίδαξεν εἰς ὑμᾶς ἡ σοφία ἐπὶ τῇ ὁποίᾳ καυχᾶσθε, ἀλλ' ὑμεῖς τὰς ἐπενοήσατε, παρεκτὸς ἂν ἠκούσατε παρὰ γυναικῶν γραϊδίων, τῶν περὶ τοιαῦτα εὑρέματα ἀσχολουμένων.» «Ὄχι, ἀπεκρίθησαν ἐκεῖνοι, ἀλλ' ἡμέρας ἄσιτοι διατελοῦντες, καὶ ἐπὶ παννύχους ὑμνῳδίας ἐπαγρυπνοῦντες ὀνειρώττομεν τὰ τοιαῦτα. Ἀλλ' ἡ τεχνασμένη αὕτη ἐπίνοια, ὡς τὴν λέγει, δὲν ἔπεισε τὸν Κριτίαν, ὅστις ἐνέπαιξε τὰ ὄνειρα ἐκεῖνα καὶ τὴν χαιρεκακίαν, καὶ προέτρεψεν αὐτοὺς νὰ ἀφήσωσι κατὰ μέρος «τὰς ἀλλοκότους ταύτας φαντασίας καὶ τὰ πονηρὰ βουλεύματα καὶ μαντεύματα, μήπου θεὸς ὑμᾶς ἐς κόρακας βάλοι διὰ τὸ τῇ πατρίδι ἐπαρᾶσθαι καὶ λόγους κιβδήλους ἐπιφημίζειν.». Οὗτοι ὅμως ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν πολλὰ αὐτοῦ κατεμέμφοντο, καὶ πολλὰ προςέθηκαν ἔτι ἀπαίσια, τὰ ὁποῖα ὁ Τριεφῶν δὲν θέλει νὰ ἀκούσῃ, φοβούμενος μὴ πάθῃ μέγα τι δεινόν· «ὥς τε ἔασον τούτους, ἐπιφωνεῖ, τὴν εὐχὴν ἀπὸ πατρὸς ἀρξάμενος καὶ τὴν πολυώνυμον ᾠδὴν ἐς τέλος ἐπιθείς.»

Ἀλλ' ἐνῷ περὶ τοῦτο τὸ μέρος τοῦ λόγου εὑρίσκοντο, βλέπουσιν αἴφνης τὸν κοινὸν φίλον Κλεόλαον, μετὰ πολλῆς σπουδῆς διερχόμενον, καὶ κράξαντες αὐτὸν, ἐρωτῶσι τί τρέχει, καὶ ἐὰν φέρῃ χαροποιόν τινα ἀγγελίαν. Ὁ δὲ χαίρετ' ἄμφω, ἀνεφώνησε πρὸς αὐτοὺς, ὦ καλὴ ξυνωρίς.

Τριεφῶν. :Τίς ἡ σπουδή; ἀσθμαίνεις γὰρ ἐπὶ πολύ. Μῶν τι καινὸν πέπρακται;

Κλεόλαος. Πέπτωκεν ὀφρῦς ἡ πάλαι βωμένη Περσῶν·
καὶ Σοῦσα κλεινὸν ἄστυ.
Πέσοι δ' ἔτι γε πᾶσα χθὼν Ἀραβίας,
χειρὶ κρατοῦντες εὐσθενωτάτῳ κράτει.

Κριτίας, Τοῦτ' ἐκεῖνο, ὡς
ἀεὶ τὸ θεῖον οὐκ ἀμελεῖ τῶν ἀγαθῶν,
ἀλλ' αὔξει, ἄγον ἐπὶ τὰ κρείττονα.

Ἡμεῖς δὲ, ὦ Τριεφῶν, τὰ κάλλιστα εὑρηκότες ἐσμέν. Ἐδυσχέραινον γὰρ ἐν τῇ ἀποβιώσει τί τοῖς τέκνοις καταλιπεῖν ἐπὶ ταῖς διαθήκαις. Οἶδας γὰρ τὴν ἐμὴν πενίαν, ὡς ἐγὼ τὰ σά. Τοῦτο ἀρκεῖ τοῖς πασὶν, αἱ ἡμέραι τοῦ αὐτοκράτορος· πλοῦτος γὰρ ἡμᾶς οὐκ ἐκλείψει, καὶ ἔθνος ἡμᾶς οὐ καταπτοήσει.

Τριεφῶν. Κἀγὼ, ὦ Κριτία, ταῦτα καταλείπω τοῖς τέκνοις, ὡς ἴδωσι Βαβυλῶνα ὀλλυμένην, Αἴγυπτον δουλουμένην, τὰ τῶν Περσῶν τέκνα δούλειον ἦμαρ ἄγοντα, τὰς ἐκδρομὰς τῶν Σκυθῶν παυομένας, εἶτ' οὖν καὶ ἀνακοπτομένας. Ἡμεῖς δὲ τὸν ἐν Ἀθήναις Ἄγνωστον ἐφευρόντες, καὶ προσκυνήσαντες, χεῖρας εἰς οὐρανὸν ἐκτείναντες, τούτῳ εὐχαριστήσωμεν, ὡς καταξιωθέντες τοιούτου κράτους ὑπήκοοι γενέσθαι· τοὺς δὲ λοιποὺς ληρεῖν ἐάσωμεν, ἀρκεσθέντες ὑπὲρ αὐτῶν εἰπεῖν τὸ, οὐ φροντὶς Ἱπποκλείδῃ, κατὰ τὴν παροιμίαν.»

ΡΟΖΔ Η ΤΥΦΛΗ.

ΔΙΗΓΗΜΑ ΦΑΔΜΑΝΔΙΚΟΝ.

(Ἐκ τῶν τοῦ Henri Conscience.)

Ὡραίαν τινὰ ἐαρινὴν ἡμέραν τοῦ 1846 ἔτους, τὸ ἀπὸ Ἀμβέρσην εἰς Τουρυχοὺς λεωφορεῖον ἔτρεχε κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐπὶ τῆς λιθοστρώτου ὁδοῦ. Οἱ ἵπποι ἐκάλπαζον, οἱ τροχοὶ ἔτριζον, ἡ ἅμαξα ἐκρότει, ὁ ἡνίοχος παρώρμα τὴν συνωρίδα του διὰ ἐπανειλημμένων τῆς γλώσσης πλαταγημάτων . . . . οἱ σκύλοι ὑλάκτουν μακράν, ὁ κορυδαλὸς ἀνίπτατο ἀπὸ τῶν ἀγρῶν πρὸς τὸν οὐρανόν . . . . ἡ σκιὰ ὑπὸ καίοντος ἡλίου ἰχνογραφουμένη ἔτρεχε παρὰ τὸ λεωφορεῖον καὶ μετὰ ἀλλοκότων πηδημάτων ἐχόρευε μεταξὺ τῶν φρασσόντων τὴν ὁδὸν δένδρων καὶ δενδρυλλίων.

Αἴφνης δὲ ὁ ὁδηγὸς ἔστησε τοὺς ἵππους παρὰ μεμονωμένον πανδοχεῖον, καὶ πηδήσας ἀπὸ τῆς ἕδρας του ἤνοιξεν ἄφωνος τὴν θυρίδα, κατεβίβασε τὸ σιδηροῦν ἀνάβαθρον καὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς ὁδοιπόρον ἐξορμήσαντα εἰς τὴν ὁδὸν μετὰ δερματίνου σάκκου.

Κατόπιν ὁ ὁδηγὸς πάντοτε ἄφωνος ἀνεδίπλωσε πάλιν τὸ ἀνάβαθρον, ἐπανέκλεισε τὴν θύραν, ἀνέβη ἐπὶ τῆς ἕδρας, καὶ διὰ συρίγματος ἔδωκε τῆς ἀναχωρήσεως τὸ σημεῖον· οἱ δὲ ἵπποι ἐπανέλαβον τὸν δρόμον καὶ ἡ βαρεῖα ἅμαξα ἐξηκολούθησε τὴν ἡσυχον καὶ μονότονον πορείαν της.

Ἐν τούτοις ὁ ὁδοιπόρος εἰσελθὼν εἰς τὸ πανδοχεῖον ἐκάθησε παρά τινα τράπεζαν ἐφ' ἧς ἔκειτο ποτήριον ζύθου. Ἦτο ἀνὴρ ὑψηλοῦ ἀναστήματος καὶ ἐφαίνετο ἡλικίας πεντήκοντα περίπου ἴσως δὲ καὶ ἑξήκοντα ἐτῶν, ἐὰν τὸ ὅλως ἀρειμάνιον ἦθος τοῦ σώματος, ἡ ζωηρότης τοῦ βλέμματος καὶ τὸ μειδίαμα τῶν χειλέων του δὲν ἀνήγγελλον καρδίαν νεωτέραν τῆς μορφῆς. Ἡ κόμη του ἦτο ψαρὰ καὶ ῥυτίδες οὐχὶ εὐάριθμοι ἐχάραττον τὸ μέτωπον καὶ τὰς παρειάς του, τὸ δὲ σύνολον τῶν χαρακτήρων ἔφερε τὸν ἀπερίγραπτον τύπον τοῦ καμάτου, τὸν ἐντυπούμενον ἐπὶ τοῦ προσώπου ὡς σημεῖον ἀώρου γήρατος ἕνεκα ἐργασίας καὶ ὀδύνης.

Καὶ ὅμως τὸ στῆθος αὐτοῦ ἰσχυρῶς ἔπαλλεν· εἶχε τὴν κεφαλὴν ὀρθὴν καὶ σταθερὰν, καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του ἔλαμπε σπινθὴρ ῥώμης καὶ γενναιότητος.

Ὁ βλέπων τὸ ἔνδυμά του ἤθελεν ἐκλάβει αὐτὸν ἄνδρα εὔπορον, καὶ ἂν ὁ ἐπενδύτης του δὲν ἦτο κομβωμένος μέχρι τοῦ πώγωνος, τοῦθ' ὅπερ μετὰ τῆς χονδρῆς ἐκ σηπίου πίπας ἥτις ἐκρέμετο ἐπὶ τοῦ στήθους ὑπεδείκνυεν ἢ στρατιώτην ἢ Γερμανὸν, τὸ ἔνδυμα τοῦτο οὐδόλως ἤθελεν ἐπισύρει τὴν προσοχήν.

Οἱ ὑπηρέται τῆς οἰκίας ἀφ' οὗ ἐπεριποιήθησαν τὸν

ὁδοιπόρον ἐπανέλαβον τὰ συνήθη ἔργα μὴ φροντίζοντες πλέον περὶ αὐτοῦ. Αἱ δύο παιδίσκαι ἤρχοντο καὶ παρήρχοντο, ὁ πατὴρ ἐρρίπτεν εἰς τὸ πῦρ ξύλα καὶ χόρτα, ἡ μήτηρ ἐγέμιζε τὴν χύτραν τῶν ζώων, ἀλλὰ οὐδεὶς ἀπέτεινε λέξιν εἰς τὸν ξένον, ἂν καὶ ὁ ὀφθαλμός του ἠκολούθει ἕκαστον αὐτῶν μετὰ εἴδους φιλοστόργου ἐνδιαφέροντος καὶ τὸ γλυκὺ καὶ ἱλαρὸν βλέμμα του ἐφαίνετο λέγον· «Ἆ! δὲν μὲ ἀναγνωρίζετε;»

Αἴφνης ἡ ἀκοή του προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ ἤχου ὡρολογίου τινός, ἤχου ὅστις καθὼς ἐφάνη τὸν κατελύπησε, καὶ θλιβερὰ ἀπορία ἐζωγραφήθη ἐπὶ τοῦ προσώπου του ἀποδιώζασα τὸ μειδίαμα τῶν χειλέων του. Ἐγερθεὶς δὲ ἐστήλωσε τὸ βλέμμα του μετά τινος ὀργῆς ἐπὶ τοῦ ὡρολογίου, μέχρις οὗ καὶ οἱ ἐννέα κτύποι ἀλλεπαλλήλως ἀντήχησαν. Ἡ οἰκοδέσποινα παρατηρήσασα τὴν ἀκατάληπτον συγκίνησιν τοῦ ὁδοιπόρου, ἐπλησίασεν εἰς αὐτὸν πλήρης ἀπορίας καὶ παρετήρει ὡσαύτως τὸ ὡρολόγιον, ὡς ἂν περιέμενε ν' ἀποκαλύψῃ τι ἐπ' αὐτοῦ ἔκτακτον.

— Πόσον ὡραῖον ἦχον ἔχει τὸ ὡρολόγιόν μας, κύριε; εἶπε. Καὶ ἠξεύρετε; εἴκοσι χρόνους ἐργάζεται ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ ὡρολογοποιοῦ!

— Εἴκοσι χρόνους! ἀνέκραξεν ὁ ξένος στενάζων, καὶ τί ἔγινε τὸ ὡρολόγιον τὸ ὁποῖον ὑπῆρχε πρὸ τούτου; Ποῦ εἶναι καὶ ἡ ὡραία Παναγία ἡ ὁποία ἦτο ἐπάνω εἰς τὴν ἑστίαν; Βέβαια, ἔλλειψεν, ἔγινε τρίμματα, ἐλησμονήθη;

Ἡ ἀγαθὴ γυνὴ παρετήρησε κατάπληκτος τὸν ξένον καὶ ἀπήντησεν·

— Ἡ Ἰωάννα μου ἔπαιζε μὲ τὴν Παναγίαν ὅταν ἦτο μικρά, καὶ τὴν ἔσπασεν, ἀλλὰ ἦτο τόσον ἄσχημος ὥστε τῇ ἀληθείᾳ, δὲν ἦτο μεγάλη ἡ ζημία ἀφ' οὗ καὶ αὐτὸς ὁ ἐφημέριος μᾶς εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ἀγοράσωμεν ἄλλην. Καὶ ἰδοὺ ἡ νέα. Δὲν εἶναι πολὺ ὡραιοτέρα;

Ὁ ὁδοιπόρος ἔσεισεν ἀρνητικῶς τὴν κεφαλήν.

— Τὸ δὲ ὡρολόγιον θὰ τὸ ἀκούσετε μετ' ὀλίγον, ἐξηκολούθησεν ἡ ξενοδόχος, τοῦτο τὸ ἄσχημον καὶ παμπάλαιον χάρβαλον πάντοτε ἀργοπορεῖ· πρὸ αἰῶνος εἶναι κρεμασμένον εἰς τὸ ὑπεράνω τοῦ ὑπογείου δωμάτιον. Ἀκούσατε! ἀρχίζει!

Καὶ ἐνταυτῷ ἦχος ἀλλόκοτος ἠκούσθη ἐξ ἄλλου δωματίου, ὡς φωνὴ πτηνοῦ ψάλλοντος κουκού, κουκού, κουκού, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἐννεάκις. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἔτι φθάσῃ εἰς τὸ μέσον ὁ ἦχος, εὐτυχίας μειδίαμα ἐπεχύθη εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ὁδοιπόρου ὅς τις ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς καλῆς γυναικὸς ἔδραμεν εἰς τὸ πλησίον δωμάτιον ὅπου ἤρχισε νὰ παρατηρῇ μετὰ ἀῤῥήτου χαρᾶς τὸ παλαιὸν ὡρολόγιον, ἐνῷ τὸ ἐπ' αὐτοῦ πτηνὸν ἐξέφερε τὸν ἔννατόν του κρωγμόν.

Ἐν τοσούτῳ αἱ δύο θυγατέρες τῆς οἰκοδέσποινας εἰσελθοῦσαι καὶ πλησιάσασαι εἰς τὸν ξένον παρετήρουν αὐτὸν μετὰ περιεργείας καὶ ἀπορίας, καὶ οἱ μεγάλοι γαλανοὶ ὀφθαλμοί των ἠρώτων ἀλλεπαλλήλως τὴν μητέρα των καὶ αὐτόν. Τὰ βλέμματα ταῦτα ἐπανέφεραν τὸν ὁδοιπόρον εἰς ἑαυτὸν καὶ ὡς ἂν ηὐχαριστήθη δι' ὅ,τι εἶδεν ἐπανῆλθεν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν τριῶν συντρόφων του εἰς τὴν κυρίως αἴθουσαν.

Ἀναμφιβόλως βαθὺ αἴσθημα εὐτυχίας κατεῖχε τὴν καρδίαν του, διότι τὸ πρόσωπόν του εἶχε τοιαύτην γλυκεῖαν ἔκφρασιν ἀγάπης καὶ εὐχαριστήσεως, τόσον ἔλαμπον οἱ κάθυγροι ὑπὸ συγκινήσεως ὀφθαλμοί του, ὥστε αἱ δύο κόραι ἐπροχώρησαν μὲ καταφανὲς ἐνδιαφέρον ἔτι πλησιέστερον τοῦ ξένου.

Οὗτος δὲ λαβὼν τὴν χεῖρα μιᾶς αὐτῶν εἶπε·

— Τοῦτο τὸ ὁποῖον κάμνω εἶναι πολλὰ παράδοξον, δὲν σᾶς φαίνεται, παιδία μου; Δὲν δύνασθε νὰ ἐννοήσετε διατί ἡ φωνὴ τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου ὡρολογίου μ' ἐτάραξε τόσον; Ἆ! πλὴν καὶ ἐγὼ ὑπῆρξα παιδίον! . . . Τότε ὁ πατήρ μου, ἤρχετο τὴν Κυριακὴν μετὰ τὴν λειτουργίαν καὶ ἔπινεν ἐδῶ ποτήριον ζύθου. Ὅτε ἤμην φρόνιμος τὸν συνώδευα . . . ἔμενα δὲ τότε ὁλοκλήρους ὥρας παρατηρῶν τὸ προσφιλές μου κουκού· ὁσάκις ἤνοιγε τὴν μικράν του θύραν, ἐχόρευα καὶ ἐπήδων ῥυθμίζων τὰ πηδήματα μὲ τοὺς ἤχους του, καὶ ἡ παιδική μου φαντασία ἐθαύμαζε τὸ ταλαίπωρον τοῦτο πτηνὸν τοῦ ὡρολογίου ὡς ἀριστούργημα τέχνης. Τὴν δὲ Παναγίαν τὴν ὁποίαν μία ἐξ ὑμῶν ἔθραυσε, τὴν ἠγάπων διότι εἶχεν ἐπενδύτην κυανοῦν ὡραιότατον, καὶ διότι ὁ μικρός της Ἰησοῦς μ' ἔτεινε τὴν χεῖρα καὶ μ' ἐμειδίαν ὁσάκις ἐμειδίων . . . Σήμερον τὸ παιδίον εἶναι σχεδὸν ἑξήκοντα ἐτῶν, ἡ κόμη του εἶναι λευκὴ, τὰ χαρακτηριστικά του ἐμαράνθησαν . . . Κατέτριψε τριάκοντα ἔτη εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ῥωσσίας . . . Καὶ ὅμως ἐνθυμεῖται τὴν Παναγίαν καὶ τὸ ὡρολόγιον ὡς ἂν μία μόνον ἡμέρα παρῆλθεν ἀφ' ὅτου ὁ πατήρ ὡδήγησεν αὐτὸ ἐδῶ τὴν τελευταίαν φοράν.

— Εἴσθε λοιπὸν ἀπὸ τὸ χωρίον μας; ἠρώτησεν ἡ Ἰωάννα.

— Ἆ! ναί! ἀπεκρίθη ὁ ὁδοιπόρος μὲ χαροποιὰν ἔκφρασιν· πλὴν ἡ ἐντύπωσις τῆς ἐξομολογήσεώς του ταύτης δὲν ὑπῆρξεν ὁποία τὴν ὑπέθετε. Μειδίαμα μὲν πλέον εὐπροσήγορον ἐφάνη εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν νέων κορασίων, ἀλλὰ τοῦτο μόνον· δὲν ἔδειξαν οὐδ' ἀπορίαν οὐδὲ χαρὰν διὰ τὴν ἐκμυστήρευσιν τοῦ ὁδοιπόρου, ὅστις στραφεὶς τότε πρὸς τὴν μητέρα ἠρώτησε·

— Πλὴν ποῦ εἶναι ὁ γέρων Βαὲς Γουστένς;

— Ὁ Βαὲς Ἰωάννης, θέλετε νὰ εἰπῆτε; ἀπεκρίθη ἡ ξενοδόχος· πρὸ εἰκοσιπέντε περίπου ἐτῶν ἀπέθανε.

— Καὶ ἡ σύζυγός του, ἡ καλὴ, χονδρὴ Πετρούλλα;

— Ἀπέθανεν ἐπίσης.

— Ἀπέθανον . . . ἀπέθανον . . . εἶπεν ὁ ξένος στενάξας. Καὶ ὁ νέος βοσκὸς Ἀνδρέας, ὁ ὁποῖος ἔπλεκε τόσον ὡραῖα κάνιστρα;

— Ἀπέθανε καὶ αὐτὸς, ἀπεκρίθη ἡ χωρική.

Καὶ ὁ ὁδοιπόρος κύψας τὴν κεφαλὴν ἐβυθίσθη εἰς σκέψεις θλιβεράς.

Ἐν τοσούτῳ ἡ ξενίζουσα αὐτὸν ἀναβᾶσα εἰς τὴν ἀποθήκην διηγήθη εἰς τὸν σύζυγόν της τὸ περιστατικὸν τοῦ ἀγνώστου. Ὁ δὲ χωρικὸς εἰσῆλθεν μὲ βήματα βαρέα εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ ὁ κτύπος τῶν σανδάλων του ἐξύπνισεν ἀπὸ τὰς ζοφερὰς σκέψεις του τὸν ὁδοιπόρον, ὅς τις ἐγερθεὶς ἔδραμε πρὸς τὸν ξενοδόχον μὲ φωνὴν χαρᾶς καὶ τείνων αὐτῷ τὴν χεῖρα· οὗτος ὅμως λαβὼν τὴν χεῖρα ψυχρῶς παρετήρησε τὸν ξένον σχεδὸν μετ' ἀδιαφορίας.

— Ὦ! καὶ σὺ, Πέτρε Γουστένς, δὲν μὲ ἀναγνωρίζεις; ἀνέκραξε μετὰ λύπης.

— Ὄχι, δὲν ἠξεύρω ἂν σᾶς εἶδα ποτὲ, Κύριε.

— Δὲν ἐνθυμεῖσαι λοιπὸν πλέον ἐκεῖνον ὅς τις, κινδυνεύσας τὴν ζωήν του, ἐῤῥίφθη εἰς τὸν πάγον εἰς τὸν ποταμὸν διὰ νὰ σὲ σώσῃ ἀπὸ βέβαιον θάνατον;

Ὁ χωρικὸς ἀνύψωσε τοὺς ὤμους.

Καὶ ὁ ὁδοιπόρος συγκινηθεὶς θλιβερῶς εἶπε μὲ φωνὴν σχεδὸν ἱκετευτικήν·

— Ἐλησμόνησες λοιπὸν τὸν νέον ὅς τις σὲ ὑπερασπίζετο ἐναντίον τῶν συντρόφων σου, καὶ σὲ ἔφερε τόσα αὐγὰ πτηνῶν διὰ νὰ αὐξήσῃς τὴν συλλογήν σου; ἐκεῖνον ὅς τις σὲ ἔμαθε νὰ κάμῃς σάλπιγγας καὶ φλογέρας μὲ τὸν φλοιὸν τῆς ἰτέας, καὶ σὲ ἐλάμβανε μαζή του ὅταν ἐπήγαινεν εἰς τὴν ἀγορὰν μὲ τὴν ἅμαξαν τοῦ πλινθουργοῦ Πωβέλ;

— Ἐνθυμοῦμαι καλῶς, ἀπεκρίθη διστάζων ὁ χωρικὸς, ὅτι ὁ μακαρίτης πατήρ μου μὲ εἶπεν ἄλλοτε ὅτι παρ' ὀλίγον νὰ πνιγῶ εἰς τὸν ποταμὸν ὅταν ἤμην ἑξαετής. Πλὴν μὲ ἔσωσεν ὁ *Ἰωάννης ὁ μακρὺς*, . . . καὶ αὐτὸς ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸν καιρὸν τῶν Γάλλων μὲ τοὺς πυροβολιστὰς τοῦ Ναπολέοντος! Τίς ἠξεύρει εἰς ποίαν γῆν κοιμῶνται τὰ κόκκαλά του ἄνευ εὐλογίας; Ὁ Θεὸς νὰ παραλάβῃ τὴν ψυχήν του!

— Ἀ! ἀνέκραξεν ὁ ξένος μετὰ χαρᾶς, μὲ ἀναγνωρίζεις τόρα; εἶμαι ὁ *Ἰωάννης ὁ μακρὺς* ἢ μᾶλλον ὁ Ἰωάννης Σλαέτς.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ χωρικὸς δὲν ἀπεκρίνετο, ὁ ξένος προσέθηκε μετ' ἀπορίας·

— Δὲν ἐνθυμεῖσαι πλέον τὸν περίφημον σκοποβολητὴν, ὅς τις ἦτο γνωστὸς εἰς ὅλα τὰ περίχωρα ὡς ὁ ἄριστος τῶν κυνηγῶν, ὅς τις ἢ εἰς τὸ σημάδι ἢ καὶ χωρὶς σημάδι δὲν εἶχε κανένα ἀνώτερόν του, καὶ τὸν ὁποῖον ὅλοι οἱ ἄλλοι νέοι ἐζήλευον διότι ὅλα τὰ κοράσια τὸν ἔβλεπον μὲ καλὸν μάτι; Λοιπὸν, αὐτὸς εἶμαι ἐγὼ, ὁ Ἰωάννης Σλαέτς. . .

— Πιθανὸν, ἀπεκρίθη ὁ χωρικὸς μετὰ δυσπιστίας· πλὴν οὐχ ἧττον, κύριε, δὲν σᾶς γνωρίζω, σᾶς τὸ λέγω καὶ μὴ πρὸς βάρος σας. Δὲν ὑπάρχει ἑταιρία σκοποβολίας εἰς τὸν δῆμόν μας, καὶ εἰς τὴν θέσιν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο τὸ σημάδι ἄλλοτε, ὑπάρχει σήμερον ἐξοχικὴ οἰκία ἡ ὁποία εἶναι ἀκατοίκητος ἀπὸ τὸ παρελθὸν ἔτος, διότι ἡ κυρία ἥτις κατῴκει ἐκεῖ ἀπέθανεν.

Ὁ ὁδοιπόρος ἀποθαῤῥυνθεὶς ἀπὸ τὴν ψυχρότητα τοῦ χωρικοῦ δὲν προσεπάθησε πλέον νὰ διευκολύνῃ τὴν ἀναγνώρισίν του. Ἐγερθεὶς δὲ ὅπως ἀναχωρήσῃ εἶπε μὲ φωνὴν ἥσυχον·

— Ὑπάρχουν εἰς τὸ χωρίον πολλοὶ φίλοι οἱ ὁποῖοι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μ' ἐλησμόνησαν. Σὺ, Πέτρε Γουστένς ἦσο πολὺ νέος ὅτε συνέβησαν ὅλ' αὐτά. Εἶμαι βεβαιότατος ὅτι ὁ πλινθουργὸς Πωβέλ θὰ πηδήσῃ εἰς τὸν λαιμόν μου ἅμα ὡς μὲ ἰδῇ. Κατοικεῖ πάντοτε εἰς τὸν Βάλτον;

— Τὸ πλινθουργεῖον ἐκάη πρὸ πολλοῦ καὶ οἱ λάκκοι τοῦ πηλοῦ ἐγεμίσθησαν. Τόρα ἀναῤῥύεται ἐκεῖ τὸ καλλίτερον χόρτον τοῦ δήμου. Εἶναι τὸ λιβάδιον τοῦ πλουσίου Τιστ . . .

— Καὶ τί ἔγινεν ὁ Πωβέλ;

— Μὰ τὴν πίστιν μου, ὅλη ἡ οἰκογένεια ἀνεχώρησε μετὰ τὸ συμβὰν ἐκεῖνο καὶ δὲν ἠξεύρω πλέον τί ἀπέγινε . . . Θὰ ἀπέθανε βεβαίως! Πλὴν καθὼς βλέπω, κύριε, ὁμιλεῖτε περὶ τοῦ καιροῦ τοῦ πάππου μου, καὶ δὲν θὰ σᾶς εἶναι εὔκολον νὰ εὕρετε καλὰς ἀπαντήσεις εἰς ὅλας σας τὰς ἐρωτήσεις, ἐκτὸς μόνον ἂν ὑπάγετε εἰς τὸν νεκροθάπτην μας. Αὐτὸς γνωρίζει ἐπάνω εἰς τὰ δάκτυλά του ὅ,τι συνέβη πρὸ ἑκατὸν χρόνων καὶ περιπλέον! . . .

— Τὸ πιστεύω· ὁ Ἰωάννης Πέτρος θὰ ἦναι τόρα πλέον ἢ ἐννενηκοντούτης. . . .

— Ὁ Ἰωάννης Πέτρος! Αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ νεκροθάπτου! ὀνομάζεται Λαυρέντιος Στέφανος.

Μειδίαμα εὐχαριστήσεως ἐφάνη ἐπὶ τοῦ προσώπου τοῦ ὁδοιπόρου.

— Εὐχαριστῶ Θεέ μου, ἀνέκραξε, διότι ἀφῆκες τοὐλάχιστον ἕνα ἐκ τῶν συντρόφων μου!

— Ὁ Λαυρέντιος ἦτο λοιπὸν φίλος σας, κύριε;

— Φίλος μου! εἶπεν ὁ ὁδοιπόρος σείων τὴν κεφαλὴν, δηλαδὴ εἴμεθα πάντοτε εἰς ἔριδα καὶ πάλην· ἐρωτικαὶ ἱστορίαι! Ἐνθυμοῦμαι μεταξὺ ἄλλων ὅτι μίαν ἡμέραν ἐνῷ ἐπαλαίαμεν τὸν ἔῤῥιψα ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὴν γέφυραν Κάλβερ-Μέρεν εἰς τὸν ποταμὸν, καὶ τόσον καλὰ τὸν ἔῤῥιψα ὥστε παρ' ὀλίγον νὰ πνιγῇ. Ἀλλὰ τοῦτο συνέβη πρὸ τριάκοντα ἐτῶν. Ὁ Λαυ-

ρέντιος θὰ εὐχαριστηθῇ πολὺ νὰ μὲ ἐπανίδῃ. Ἔλα, μπάρμπα Γούστενς, δός με τὸ χέρι σου, θὰ ἔρχωμαι συχνὰ ἐδῶ νὰ πίνω ζῦθον.

Πληρώσας δὲ καὶ λαβὼν τὸ δισάκκιόν του ἐξῆλθε, καὶ εἰσῆλθεν ὄπισθεν τοῦ ξενοδοχείου εἰς μονοπάτιον μεταξὺ ἐλάτων. Ὅσον ὀλίγον εὐχάριστοι καὶ ἂν ἦσαν αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας τῷ ἔδωκεν ὁ χωρικὸς, παρηγόρησαν ὅμως καὶ ἐχαροποίησαν τὴν καρδίαν τοῦ ὁδοιπόρου. Γλυκεῖαι ἀναμνήσεις τῶν παρελθόντων χρόνων παρουσιάζοντο περὶ αὐτὸν καὶ ἠσθάνετο ὅτι ἀνέζη. Τὸ νέον ὅμως ἐκεῖνο δάσος οὐδὲν ἀνενθυμίζεν εἰς αὐτὸν, διότι ἄλλοτε ἐκεῖ ὑπῆρχε πυκνὸν δάσος ἐλάτων εἰς τῶν ὁποίων τοὺς μὲν κλῶνας εὑρίσκοντο χιλιάδες φωλεῶν, εἰς δὲ τὰς ῥίζας ἀπειρία βάτων. Φαίνεται ὅμως ὅτι τὸ δάσος εἶχε πάθει ὅ,τι καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου· δηλαδὴ, τὰ παλαιὰ δένδρα κατέπεσαν εἴτε ἕνεκα τοῦ χρόνου, εἴτε ὑπὸ τοὺς κτύπους πελέκεων καὶ ὅτι νέα γενεὰ διεδέχθη αὐτά. Ἄρα ἡ νέα αὕτη γενεὰ ἦτο ξένη πρὸς τὸν ὁδοιπόρον, τὸ κελάδημα ὅμως τῶν πτηνῶν τὸ ὁποῖον ἀντήχει καθ' ὅλον τὸ δάσος ἦτο πάντοτε τὸ αὐτό· τὸ γοερὸν ψιθύρισμα τοῦ ἀνέμου μεταξὺ τῶν φύλλων, ἡ φωνὴ τοῦ τέττιγος, ἡ γλυκεῖα ὀσμὴ τῶν θάμνων, πάντα ταῦτα ἦσαν ὁποῖα καὶ τὸ πάλαι, μόνον τὰ ὄντα ἔλλειψαν ἐνῷ, ἡ αἰωνία ἁρμονία τῆς φύσεως ἔμεινεν ἡ αὐτή. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ λογισμοὶ οἵτινες ἐπλημμύριζον τὴν ψυχὴν τοῦ ὁδοιπόρου ὅστις ἂν καὶ ἠσθάνετο ἑαυτὸν ἐλαφρὸν καὶ φαιδρὸν, διέτρεχεν ἀργοπατῶν τὸν δρόμον χωρὶς ν' ἀποσπάσῃ τὸ βλέμμα του ἀπὸ τὸ ἔδαφος ἕως ὅτου ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ δάσος.

Πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐξετείνετο χλοερώτατον πανόραμα λιβαδίων καὶ καλλιεργημένων ἀγρῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἔῤῥεε περιελισσόμενον ἀργυρόχρουν ῥυάκιον· παρεκεῖ ἓν τέταρτον περίπου λεύγας ἀνυψοῦτο ὀξὺ κωδωνοστάσιον, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου ἔλαμπε περίχρυσος ἀλεκτρυὼν ὡς ἄστρον τῆς ἡμέρας ὑπὸ τὰς φλογερὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου· ἔτι δὲ παρεκεῖ ὡραῖος μύλος περιέστρεφε τὰ κόκκινά του πτερά.

Ὁ ὁδοιπόρος καταληφθεὶς ὑπὸ συγκινήσεως ἀνεξηγήτου ἐστάθη, καὶ οἱ ὀφθαλμοί του ἐγέμισαν δάκρυα. Ἔῤῥιψε κατὰ γῆς τὸ δισάκκιον καὶ ἔτεινε τὰς χεῖρας, ἐνῷ ἄφατος ἔκφρασις εὐδαιμονίας ἐζωγραφίζετο εἰς τὸ πρόσωπόν του. Τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ κώδων τῆς ἐκκλησίας ἐσήμανε τὸν ἑσπερινόν. Ὁ ὁδοιπόρος ἐσφραγίσθη εὐθὺς διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ, ἔκλινε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στῆθος καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος. Προσευχὴ κατανυκτικωτάτη ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν καρδίαν καὶ τὰ χείλη του· τὸ βλέμμα του ἀνυψώθη πρὸς τὸν οὐρανὸν μετὰ μεγίστης εὐγνωμοσύνης. Μετὰ ταῦτα ἐπανέλαβε τὸν σάκκον του, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχων προσηλωμένους εἰς τὸ κωδωνοστάσιον ἤρχισε νὰ προχωρῇ μετὰ ταχύτητος.

— Σὺ τοὐλάχιστον, ἐψιθύριζε, μικρὰ ἐκκλησία δὲν ἤλλαξες· εἰς σὲ ἐβαπτίσθην καὶ εἰς σὲ ἔτρεξαν τὰ δάκρυά μου ὅτε μετέλαβα τὸ πρῶτον καὶ ὅτε πάντα μοὶ ἐφαίνοντο θαυμαστὰ, λαμπρὰ καὶ θεῖα. Ἆ! θὰ ἰδῶ καὶ πάλιν τὴν Παναγίαν μὲ τὸν χρυσοῦν μανδύαν καὶ τὸν ἀργυροῦν στέφανόν της, τὸν ἅγιον Ἀντώνιον μὲ τὸ γουρουνάκι του καὶ τὸν ἅγιον Χριστόφορον μὲ τὸ σκυλίτικον πρόσωπόν του τὸν ὁποῖον εἶδα τοσάκις εἰς τὸν ὕπνον μου! Θ' ἀκούσω τοὺς ψάλτας πλησίον τῶν ὁποίων τοσάκις ἐκράτουν καὶ ἐγὼ τὸ ἴσον.

Καὶ ταῦτα λέγων ἔψαλλε τὸ «*Κύριε ἐκέκραξα,*» ἐνῷ δύο μεγάλα δάκρυα ἀνέβλυζον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἐπροχώρησε δὲ βαδίζων σιωπηλὸς καὶ ὡς ἂν εἶχε λησμονήσει τὰ πάντα, ἕως ὅτου ἔφθασεν εἰς μικρὰν γέφυραν ἐπὶ τοῦ ῥυακίου ἀπέναντι τῆς ὁποίας ἐφαίνετο ὑγρὸν καὶ τελματῶδες λειβάδιον. Τότε ἐγέλασεν εἰς τρόπον ὥστε θὰ ἔλεγέ τις ὅτι ἡ ψυχή του ἀνέβη εἰς τὰ χείλη του.

— Ἐδῶ, ἀνέκραξε μὲ φωνὴν τεταραγμένην, ἐδῶ κατὰ πρῶτον ἤγγισα τὴν χεῖρα τῆς Ῥόζας· ἐδῶ κατὰ πρῶτον οἱ ὀφθαλμοί μας ἀνεκοίνωσαν μεταξύ των τὰ πράγματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προξενοῦν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τὴν χαρὰν τῶν εὐτυχῶν καὶ ἀνοίγουν τὸν οὐρανὸν εἰς τὰς νέας καρδίας· καὶ τότε ὡς τόρα ἔλαμπον αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, καὶ τότε ὡς τόρα ἐκελάδουν τὰ πτηνά.

Καὶ διαβὰς τὴν γέφυραν ἐξηκολούθησε ψιθυρίζων·

— Οἴμοι! Τὰ παλαιὰ ἄνθη ἐξηράνθησαν, τὰ πτηνὰ τὰ ὁποῖα ἐκελάδουν τότε τὸν ἔρωτά μας ἀπέθανον, τὰ μικρά των μόνα χαιρετοῦν τὸν γέροντα, ὅς τις ἐπιστρέφει ὡς σκιὰ τῶν χρόνων οἱ ὁποῖοι παρῆλθον διὰ παντός. Καὶ ἡ Ῥόζα, ἡ ἀγαπητή μου Ῥόζα, ζῇ ἄρά γε; Ἴσως, ἀλλὰ θὰ ἦναι ὑπανδρευμένη καὶ θὰ ἔχῃ παιδία. Οἱ μένοντες λησμονοῦν πάντοτε τὸν δυστυχῆ ὅς τις πηγαίνει νὰ ὑποφέρῃ μακρὰν τῆς γῆς τῆς γεννήσεώς του.

Καὶ εἰρωνικὸν μειδίαμα διέστειλε τὰ χείλη του.

— Ταλαίπωρε ὁδοιπόρε, ζηλοτυπία γεννᾶται εἰς τὴν καρδίαν σου ὡς ἂν ἡ καρδία αὐτὴ ἦτον ἀκόμη εἰς καιρὸν ἔαρος! Καὶ ὅμως ὁ καιρὸς τῶν ἐρώτων πρὸ πολλοῦ παρῆλθε. Πλὴν καὶ τί ἂν παρῆλθεν; Ἐὰν μόνον μὲ ἀναγνωρίσῃ, ἂν μόνον ἀνενθυμηθῇ τὴν ἔνθερμον ἀγάπην μας, τότε, Θεέ μου, δὲν θὰ λυπηθῶ διὰ τὸ μακρότατόν μου ταξείδιον καὶ θὰ καταβῶ εἰς τὸν τάφον παρηγορημένος μεταξὺ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν φίλων μου.

Καὶ προχωρήσας πρὸς τὸ χωρίον εἰσῆλθεν εἰς ἐργαστήριον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐξωτερικὸν σημεῖον ἄροτρον, ἐζήτησε ἀπὸ τὴν γυναῖκα ποτήριον ζύθου.

Πρὸς δὲ τὴν ἄκραν τῆς ἑστίας, πλησίον χύτρας βραζούσης, ἐκάθητο γέρων ὅς τις ἀκίνητος ὡς ἄγαλμα παρετήρει τὸ πῦρ. Ὁ δὲ ὁδοιπόρος ἀνεγνώρισεν ἀμέσως αὐτὸν πρὶν ἢ ἐπιστρέψῃ ἡ γυνὴ καὶ φέρῃ τὸν ζῦθον· καὶ καθήσας πάραυτα πλησίον αὐτοῦ ἔλαβε τὴν χειρά του καὶ εἶπε μὲ φαιδρὰν φωνήν·

— Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὅτι σ' ἀφῆκε νὰ ζήσῃς τόσους χρόνους Βαρὲς Γιορές· εἶσαι ἀκόμη ἀπὸ τὸν καλὸν παλαιὸν καιρόν· δὲν μὲ γνωρίζεις; Δὲν ἐνθυμεῖσαι τὸ τρελλόπαιδον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐκαντζάρωνε πάντοτε εἰς τὰ δένδρα σου καὶ ἔτρωγε τὰ μῆλά σου πρὶν ὡριμάσουν;

— Ἐννενήκοντα ἓξ χρόνων! ἐμουρμούρισεν ὁ γέρων χωρὶς νὰ κινηθῇ.

— Ἀληθινὰ, εἶπε στενάξας ὁ ὁδοιπόρος, πλὴν εἰπέ με ἡ Ῥόζα ἡ κόρη τοῦ ἁμαξοποιοῦ ζῇ ἀκόμη;

— Ἐννενήκοντα ἓξ χρόνων! ἐπανέλαβεν ὁ γέρων μὲ φωνὴν βραγχώδη.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἦλθεν ἡ γυνὴ φέρουσα τὸν ζῦθον καὶ εἶπεν εἰς τὸν ὁδοιπόρον·

— Εἶναι τυφλὸς καὶ κωφὸς, κύριε, μὴ ὁμιλῆτε εἰς αὐτὸν, δὲν ἀκούει.

— Τυφλὸς καὶ κωφός! ἐψιθύρισεν ἐπωδύνως ὁ ὁδοιπόρος. Πόσας καταστροφὰς ἔκαμεν ὁ ἀδυσώπητος χρόνος ἐντὸς τριάκοντα ἐτῶν! Περιπατῶ ἐδῶ μεταξὺ τῶν ἐρειπίων ὁλοκλήρου γενεᾶς!

— Ζητεῖτε, κύριε, εἰδήσεις διὰ μίαν Ῥόζαν κόρην ἁμαξοποιοῦ; ἠρώτησεν ἡ γυνή. Ὁ ἁμαξοποιός μας ἔχει πέντε θυγατέρας, καμμία ὅμως δὲν ὀνομάζεται Ῥόζα. Ἡ πρώτη λέγεται Ἄννα, καὶ ὑπανδρεύθη τὸν κλητῆρα τοῦ ταχυδρομείου, ἡ δευτέρα Χρυσαυγὴ καὶ κάμνει *σκούφιες*, ἡ τρίτη Μαρία καὶ ἡ μικροτέρα, ἡ Ἐλένη, εἶναι ἠλιθία ἡ ταλαίπωρος.

— Δὲν ὁμιλῶ περὶ αὐτῶν, ἀπεκρίθη ὁ ξένος ἀνυπομόνως, ἀλλὰ περὶ τῆς οἰκογενείας τοῦ Κὸβ Μελίγξ.

— Ὦ! ἀπεκρίθη ἡ ξένη, αὐτοὶ πρὸ πολλοῦ ἀπέθανον!

Ὡς ἂν προσεβλήθη ἀπὸ κεραυνὸν ὁ ὁδοιπόρος ἐπήδησεν ἐκτὸς τοῦ ἐργαστηρίου, ἐκάλυψε καὶ μὲ τὰς δύο χεῖρας τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἀνέκραξεν ἄπελπις·

— Καὶ αὐτὴ, Θεέ μου, καὶ ἡ ἀγαπητή μου Ῥόζα ἀπέθανεν! Αἰωνίως ἀκούω τὴν ἀνηλεῆ ταύτην λέξιν, θάνατος, θάνατος! Καὶ κανεὶς λοιπὸν δὲν ἐμεινεν εἰς τὴν γῆν ὁ ὁποῖος νὰ μὲ ἀναγωρίσῃ; Βλέμμα φίλου δὲν θὰ πέσῃ ἐπάνω μου;

Καὶ κλονούμενος ὡς οἰνοβαρὴς εἰσεχώρησεν εἰς δάσος πευκῶν καὶ ἐκεῖ καταβεβλημένος ἀπὸ τὴν λύπην ἐστήριξε τὴν κεφαλὴν ἐπὶ δένδρου ἕως ὅτου κατεπραΰνθη ὁπωσοῦν ἡ ταραχή του. Μετὰ ταῦτα εἰσῆλθε βραδυπατῶν εἰς τὸ χωρίον καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ μεμονωμένον νεκροταφεῖον ὅπου σταθεὶς μὲ ἀσκεπῆ κεφαλὴν πρὸ τοῦ σταυροῦ ἀνεφώνησεν·

— Ἐδῶ ἐνώπιον τοῦ ἐσταυρωμένου, ἐδῶ μὲ ὑπεσχέθη ἡ Ῥόζα νὰ μείνῃ πιστὴ καὶ νὰ περιμείνῃ τὴν ἐπιστροφήν μου. Ἡ θλίψις ἀπέπνιγε καὶ τοὺς δύο μας· τὰ δάκρυά μας ἔπιπτον εἰς τοῦτο τὸ κάθισμα καὶ σχεδὸν λειποθυμοῦσα ἀπὸ τὴν λύπην της ἔλαβε τὸν χρυσοῦν σταυρὸν ὡς ἐγγύησιν τοῦ ἔρωτος. Ταλαίπωρος φίλη, ἴσως πατῶ τὸ νεκρόν λείψανόν σου!

Καταβληθεὶς ἀπὸ τὸν περιώδυνον τοῦτον λογισμὸν ἔπεσεν εἰς τὸ κάθισμα καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ ὡς ἀναίσθητος πολλὴν ὥραν. Τὸ ἄψυχον βλέμμα του περιεφέρετο ἀργὰ εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ νεκροταφείου ὅπου μικρὰ ὑψώματα τοῦ χώματος ἐδείκνυον τοὺς νεωτέρους τάφους. Ἐλυπεῖτο βλέπων πῶς παλαιωθέντες ἔπιπτον οἱ μικροὶ ξύλινοι σταυροὶ καὶ καμμία χεὶρ ἀπογόνων δὲν ἀνήγειρε τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς μνήμης τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός των. Καὶ τοῦ ὁδοιπόρου οἱ γονεῖς ἐκοιμῶντο εἰς τὴν γῆν ἐκείνην, ἀλλὰ τίς ἠδύνατο νὰ εἴπῃ ποῦ εὑρίσκοντο οἱ τάφοι αὐτῶν;

Πολλὴν ὥραν ἔμεινε βυθισμένος εἰς τοὺς πικροὺς τούτους λογισμούς· καὶ ἐνῷ ἡ ἰδέα τῆς αἰωνιότητος ἐπεβάρυνε τὴν ψυχήν του βαρεῖα ὡς μνημεῖον ἐκ μαρμάρου, τὸν ἐξύπνισαν αἴφνης βήματα ἠχήσαντα ἐκεῖ πλησίον. *(Ἕπεται συνέχεια.)*

Η ΝΕΑ ΑΜΕΡΙΚΗ *).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Ἡ πρὸς δυσμὰς χώρα.

— Εἰπέ με λοιπὸν, δικαστὰ, ἰδοὺ δύο Γιαγκεῖς εἰς τὸ μέρος τοῦτο τοῦ ποταμοῦ. Θὰ κάμουν νομίζω καλὰ νὰ προσέξουν εἰς τὸ πέρασμα, διότι διαφορετικὰ ἠμποροῦν νὰ χάσουν τὰ ὀδόντια τῆς φρονήσεως. Τί λέγεις, δικαστά;

*) Ἐν τῷ ΙΗ' καὶ ΙΘ' τόμῳ τῆς «Πανδώρας» κατεχωρίσαμεν περιγραφὴν τῶν ἐν Ἀμερικῇ ἠθῶν καὶ ἐθίμων, ἥτις διά τε τὸ ξενοπρεπὲς καὶ τὸ παράδοξον ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν γλαφυρότητα τῆς διηγήσεως τόσον κατεγοήτευσε τοὺς ἀναγνώστας, ὥστε πολλοὶ αὐτῶν ἔγραψαν ἡμῖν ἀξιοῦντες παρομοίαν τινὰ ἱστορίαν. Ἰδοὺ διὰ τί ἐπιχειροῦμεν σήμερον τὴν δημοσίευσιν τῆς «Νέας Ἀμερικῆς,» ἔργου τοῦ Ἀγγλου Δίξωνος, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Λονδίνῳ ἐκδιδομένου «Ἀθηναίου,» ἀκαμάτου περιηγητοῦ καὶ γνωστοτάτου συγγραφέως διὰ τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἐξιστορουμένων. Τὸ σύγγραμμα τοῦ κ. Δίξωνος δὲν περιορίζεται ὡς τὸ πρῶτον εἰς μόνην τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τὴν περιγραφὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας τὴν ἐξεικόνισιν, ἧς τὸ ἐπαγωγὸν αὐξάνει ἰδιαζόντως ἡ περὶ τὴν παράστασιν ἐμπειρία τοῦ συγγραφέως, προοιμιάζοντος ὡς ἑξῆς· «Τὸ παρελθὸν ἔαρ ἀνεχώρησα εἰς Ἀμερικὴν, ὅπου σκοπὸν εἶχον νὰ ἐξακολουθήσω μελέτας ἀφορώσας εἰς τοὺς πάλαι χρόνους, εἰς ἃς πρὸ πολλοῦ εἶχον ἐπιδοθῆ. Ὁ ἀρχαῖος κόσμος περὶ ὃν ἠσχολούμην

— Ἴσως ἔχεις δίκαιον, ἀπεκρίθη ἀργὰ ὁ ἐπονομασθεὶς δικαστής.

Καὶ ἐτελείωσε τὴν φράσιν του διὰ τῆς γνωστῆς ταύτης ἀμερικανικῆς ἐπῳδῆς «I guess» (προβλέπω, φρονῶ).

Ὁ συνοδοιπόρος μου, ὁ ἀξιόλογός μου φίλος Dilke [1]) καὶ ἐγώ, ἤμεθα οἱ δύο Γαγκεῖς, ἂν καὶ γνήσιοι καὶ καθαροὶ Ἄγγλοι· ἐνταῦθα ὅμως, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ περιωνύμου Μισσουρῆ, πᾶς ἔχων τὴν ὄψιν λευκὴν καὶ μὴ φέρων ἐγχειρίδιον (bowie knife) εἶναι Γιαγκῆς.

Ταῦτα συνέβαινον κατὰ τὰ ὅρια τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὸ μικρὸν ξενοδοχεῖον τῆς μικροτάτης πόλεως Ἄτκισον, ὅπου ἔντομα καὶ ἀκαθαρσίαι πλημμυροῦσι τὸν τόπον, ὅςτις ἄπορον πῶς στενότατος ὢν χωρεῖ αὐτά.

Ὁ δικαστής, ἀνασηκώσας ἀργὰ τὴν κεφαλὴν νεύουσαν βαθέως εἰς τὸ πινάκιον τὸ περιέχον ῥόφημα ἐξ ἀραβοσίτου καὶ κρέας καπνιστὸν, περιέφερε τὸ βλέμμα εἰς ἐμὲ καὶ τὸν σύντροφόν μου, ἀπήγγειλε τὴν προφητείαν ἣν ἠκούσαμεν περὶ τῶν ὀδόντων τῆς φρονήσεως καὶ ἐπανέλαβε τὸ φαγητόν.

Ὁ ποταμὸς Μισουρῆς εἶναι πρὸς τὸ Western boy (τὸ παιδίον τῆς Δύσεως) ὅ,τι καὶ ὁ Σηκουάνας πρὸς τὸν χωρικὸν τῶν γαλλικῶν ἐπαρχιῶν, ὁ Ταμέσας πρὸς τοὺς Ἄγγλους, καὶ ὁ Ῥῆνος πρὸς τοὺς Γερμανούς, διότι ἀντιπροσωπεύει τὸ ἐμπόριον, τὰς τέχνας, τὴν κομψότητα, ἑνὶ λόγῳ τὸν πολιτισμόν. Ὁ ὑπερβὰς τὸ τελευταῖον τοῦτο ὅριον τῆς ἀγρίας χώρας καὶ τῶν ἀβραμιαίων δασῶν, θεωρεῖται πεπολιτισμένος καὶ μέλος ἐνεργὸν τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας.

— Πηγαίνω νὰ κάμω ἕνα γῦρον εἰς τὴν Ἀμερικὴν, λέγει τὸ boy ἢ τὸ ἄγριον παιδίον τῆς Δύσεως καὶ ἀναχωρεῖ φέρον χονδρὰ σανδάλια καὶ πῖλον ἐκ μηλωτῆς. Φέρον δὲ καὶ bowie kuife, καὶ περὶ τὴν ὀσφῦν ζώνην ἐν ᾗ ἔχει ἐμπηγμένον ἐξάκροτον, καταφρονεῖ ἐκ βάθους ψυχῆς τὸν εἰρηνικὸν κάτοικον τοῦ ἀπέναντι μέρους, ὅπως καὶ ὁ ἀπέναντι τοῦ Ἰορδάνου Ἄραψ τὸν κάτοικον τῆς Γαλιλαίας, καὶ ὁ ὑπερήφανος Ἰδαλγος τὸν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Δουρία Πορτογάλλον.

Ὅσον διὰ τοὺς ὀδόντας μου, ὁμολογῶ ὅτι τοὺς σέβομαι πολὺ, καὶ φρονῶ περὶ αὐτῶν ὅ,τι καὶ ὁ μέγας ποιητὴς Οὐάλτερ Σαβάζ Λανδὸρ, τὸν ὁποῖον ἐπεσκέφθην πρὸ πέντε ἐτῶν εἰς Φλωρεντίαν, ὅςτις καί τοι ὑπερβὰς τὰ ὀγδοήκοντα τέσσαρα ἔτη τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἦτο κάλλιστα εἰς τὴν ὑγείαν του.

— Ἀ! ἀνέκραξεν ὅτε μὲ ἤκουσε συγχαίροντα αὐτῷ· μή με λυπῆς! Ἔχασα τέσσαρα ὀδόντια! Ἐπροτίμων νὰ χάσω ἀντ' αὐτῶν καὶ τὸ ὀλίγον πνεῦμα τὸ ὁποῖον μὲ μένει.

Ἀλλ' ὅπως δήποτε εἴχομεν ἐμβῆ εἰς τὸν χορόν· εἴχομεν περάσει τὸν Ἰορδάνην ἡμῶν, τὸν Μισουρῆν, καὶ ἔπρεπε τολμῶντες νὰ καταφρονήσωμεν τοὺς κινδύνους.

Τὴν προτεραίαν ἀνεχωρήσαμεν πολλὰ πρωΐ, — ἦτο τότε Αὔγουστος, — ἀπὸ τὸν Ἅγιον Δοδοβίκον, πόλιν ζωηροτάτην, σαξωνικὴν καὶ λατινικὴν ἐξ ἡμισείας, καταληφθεῖσαν πρὸ μικροῦ ὑπὸ τρομεροῦ πανικοῦ φόβου ἕνεκα τῆς χολέρας ἥτις εἶχεν ἐνσκήψει ἀμείλικτος εἰς αὐτὴν ἐν καιρῷ σφοδροτάτου καύσωνος. Φαντάσθητε δὲ ὁποῖος θὰ ἦτο ὁ καύσων οὗτος εἰς πεδιάδα κειμένην εἰς τὸ χαμηλότατον μέρος ἀπεράντου χώρας, τριακόσια μίλια ἀπεχούσης ἀπὸ τῶν λόφων. Ἀναρίθμητα ἐγένοντο τὰ θύματα τῆς μάστιγος ταύτης εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐργάζονται οἱ ταλαίπωροι Ἰρλανδοὶ, εἰς τὰ νοσώδη καταγώγια ὅπου κατοικοῦσιν οἱ ἀπερίσκεπτοι Μαῦροι.

Κατ' ἄλλην τινὰ προηγηθεῖσαν ἐπίσκεψιν τῆς νόσου, χίλιοι πεντακόσιοι νέοι τῆς πόλεως, πλούσιοι καὶ ῥωμαλέοι, ἀνέλαβον γενναίως τὴν θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν· τὸ 1865 ὅμως οὐδεμία φιλανθρωπικὴ ἑταιρία συνεκροτήθη, οὐδὲν μέτρον ἐλήφθη κατὰ τῆς πανωλεθρίας, ἥτις ἀκαταπαύστως ἠπείλει τὴν πόλιν, ἀνεγερθεῖσαν ἐντὸς ἀληθοῦς ὀχετοῦ, ἐκ τῶν βαθυτέρων οὓς ποτε ἔσκαψεν ἡ φύσις.

Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον εἶχε παύσει δημοσιεύον καθ' ἑκάστην τὸν ἀριθμὸν τῶν νεκρῶν, τὸν ὁποῖον ὑπελόγιζον ἢ ἐκ τῶν μεταβαινομένων φερέτρων, ἢ ἐκ τῶν καταστίχων τῶν δέκα ἢ δώδεκα κυριωτέρων νεκροταφείων. Ὁ ἀριθμὸς τῶν θανόντων ἦτο μέγας, καὶ ἐπηύξανεν αὐτὸν ἔτι πλέον ἡ ἀριθμητικὴ τοῦ φόβου. Πυρσοὶ ἠνάφθησαν ἀνὰ πάσας τὰς ὁδοὺς καὶ ἄσβεστος διεσκορπίσθη εἰς τὰ ῥυάκια· οὐδεὶς δ' ἑτοίμως ἀνέβη εἰς δημοσίαν ἄμαξαν. Καὶ ἐνῷ ἐγεύετο εἰς τὸ ξενοδοχεῖον σοὶ διηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τρομερὰς ἱστορίας, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας κατασκευάζουσιν αἱ κεφαλαὶ τῶν Μεσημβρινῶν. Διηγοῦντο ὅτι πάντες οἱ ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ νεκροταφεῖα, καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ κακοῦργοι εἰς οὓς ὑπεσχέθησαν χάριν ἐπὶ ὅρῳ νὰ θάπτωσι τοὺς χολερικοὺς, ἔφυγον, ὅτι τὰ πτώματα ἔκειντο ἄταφα καὶ σεσωρευμένα, ὅτι καὶ τὰ φέρετρα καὶ τὰ σάββανα παρεδόθησαν ὑπὸ τῶν φυγάδων εἰς τὸ πῦρ καὶ ὅτι μυρία ὅσα ἀτοπήματα διεπράχθησαν εἰς τὰς οἰκίας τῶν θανόντων καὶ εἰς τὰ νεκροταφεῖα. Ἡμέραν καὶ νύκτα ἐσήμαινον πενθίμως οἱ κώδωνες.

Ἀναχωρήσαντες ἐκεῖθεν πολλὰ πρωΐ, κατελύσαμεν τὴν μεσημβρίαν εἰς Μακὸν, ὅπου ἐφάγαμεν πεπόνια καὶ σταφυλὰς, τὸ δὲ μεσονύκτιον κατέβημεν εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωσὴφ, δώδεκα περίπου μίλια ἄνωθεν τῆς Ἄτκισον, κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ὄχθην τοῦ Μισουρῆ· δύο δὲ ὥρας μετὰ ταῦτα ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέλος τοῦ σιδηροδρόμου, καὶ ἀμέσως αἱ ἁμάμαξαι ἐκενώθησαν εἰς μέρος πλῆρες βρωμεροῦ χόρτου, ὅπου εὑρίσκεται πορθμεῖον καὶ ὁδηγός. Ἐνῷ δὲ κατέτρυχεν ἡμᾶς παγερὸς ἄνεμος, ὑπερεχάρημεν ἀκούσαντες φωνὴν ὑπηρέτου ξενοδοχείου λέγουσαν· «Ὑπάρχουν ὁδοιπόροι διὰ τὸ Planter's House;» Καὶ πάντες ἀνέκραξαν ναὶ, διότι πάντες ἐπεθύμουν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῶν Planter's. Ἀνέβημεν λοιπὸν σπεύδοντες μετὰ σάκκων καὶ ῥάβδων καὶ ἐνδυμάτων εἰς τὸ λεωφορεῖον, τὸ ὁποῖον ἵστατο πλησίον εἰς τὴν τελευταίαν ἄκραν τοῦ σιδηροδρόμου ἕτοιμον νὰ παραλάβῃ ἡμᾶς. Πλὴν τί θηρίον κοιμᾶται ὑπὸ τοὺς πόδας ἡμῶν; Εἰς τὸ βάθος τῆς ἁμάξης ἔκειτο ζῶον τὸ ὁποῖον ἐξελάβομεν ἀντὶ κολοσσιαίου σκύλου, καθόσον ὅτε εἰσήλθομεν ἤρχισε νὰ γρυλλίζῃ καὶ νὰ λακτίζῃ· ἀλλὰ πάλιν ἦτο τόσῳ μεγάλον, ὥστε ἐνομίσαμεν ὅτι πιθανὸν ταῦρός τις εὑρὼν ἀνοικτὴν τὴν θύραν ἐζήτησεν ἄσυλον ἐναντίον τοῦ δριμυτάτου ψύχους. Ἐνῷ δὲ τοιαῦτά τινα ἀνεπολοῦμεν ἰδοὺ τὸ τέρας ἀρχίζει νὰ ὑβρίζῃ . . . καὶ τί ὕβρεις; τρομερὰς! Ὅτε δὲ μετὰ μικρὸν ἐξύπνησεν εἴδομεν ὅτι ἦτο ὁ ἡνίοχος ὅςτις ἐρρόγχαζε ἐγκεκορδυλημένος ἐν πέντε βουβαλείαις σισύραις. Ἐγὼ δὲ ἀφοῦ ἐκάθισα πλησίον δωδεκάδος ὁδοιπόρων οὐχ ἧττον ἐμοῦ ἀξίων οἴκτου ἀνεφώνησα·

— Ἕτοιμοι!

Καὶ στραφεὶς πρὸς τὸν ἡνίοχον·

— Ἐμπρός! προσέθεσα.

— Ἔχετετε καιρὸν ἀκόμη, ἀπήντησεν ὁ ἡνίοχος, ἕως νὰ φθάσῃ τὸ πέραμα. Καὶ ἐξεσφενδόνισε τοιαύτας ὕβρεις ὥστε ἂν ἦτο παρών τις ἱερεὺς, ἢ καὶ κυρία ἔπρεπε νὰ κλείσῃ τὰ ὦτα.

— Καὶ πότε θὰ ἔλθῃ; ἠρώτησέ τις ἐξ ἡμῶν.

— Εἰς τὰς ἑπτά.

Σημειωτέον δὲ ὅτι τότε ἦτο ἡ δευτέρα ὥρα μετὰ τὸ μεσονύκτιον· τὸ ψῦχος διεπέρα καὶ εἰς τὸν μυελὸν τῶν κοκκάλων, καὶ συγχρόνως ἤμεθα ὡς αἱ σαρδέλαι ἐντὸς τοῦ λεωφορείου. Ἀλλὰ ποῦ ἀλλοῦ νὰ καταφύγωμεν ἀφοῦ ὁ τόπος ἦτο ἔρημος; Ἐξυπνίσαντες δὲ τὸν ὑπηρέτην τοῦ ξενοδοχείου, ὅς τις καὶ αὐτὸς ἐκοιμᾶτο ἐξηπλωμένος εἰς τὸ καλήτερον μέρος, ἐμάθομεν ὅτι δυνατὸν ἦτο νὰ διαβῶμεν τὸν ποταμὸν καὶ ἐκεῖ ὅπου εὑρισκόμεθα, ἔστω καὶ μεταξὺ σκότους, ἐὰν ἀπεφασίζαμεν νὰ κινδυνεύσωμεν ἐπιβαίνοντες εἰς μικρὰν λέμβον. Νὰ κινδυνεύσωμεν! Καὶ διὰ τί ὄχι; Καὶ ἰδοὺ ἡμεῖς διασχίζοντες τὸν χόρτον φέροντες καὶ τοὺς σάκκους, διότι οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ μέχρι τῆς ὄχθης, ἀλλὰ πατοῦντες μὲ προσοχὴν καὶ ἀκροαζόμενοι ἔτι προσεκτικώτερον ὅπως διακρίνωμεν τὸ πάφλασμα τοῦ ὕδατος. Ὁ δρόμος εἶναι κατωφερὴς, τὸ ἔδαφος ὀλισθηρὸν, καὶ πυκνὴ ὁμίχλη σκεπάζει τὸ ταχὺ καὶ ἀφρίζον κῦμα. Εἰς τὰ ὕψη τῆς ἀπέναντι ὄχθης διακρίνομεν τὴν σκιὰν μικρᾶς πόλεως, ἢ μᾶλλον λευκῶν τινων οἰκιῶν διεσπαρμένων. Πλὴν ποῦ εἶναι ἡ λέμβος; Δὲν τὴν εὑρίσκομεν εἰς ταύτην τὴν ὄχθην, διότι ὁ Βὶλ ἔκτισε τὴν καλύβην του εἰς τὴν ἀπέναντι, εἰς τὴν πολιτείαν Κανσὰς, καὶ μόνη ἡ ἠχὼ ἐπαναφέρει εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοὰς τὸ τρομερὸν yep! yep! τοῦ ὑπηρέτου τοῦ ξενοδοχείου, ὡς ἄλλο ἐλελεῦ, ἱκανὸν νὰ ἐξυπνίσῃ καὶ τοὺς Ἑπτὰ Παῖδας. Ἀλλ' οὔτε ἀκρόασις, οὔτε λέμβος! Ἀφοῦ δὲ κατετρίψαμεν ὁλόκληρον ὥραν εἰς τὴν ὄχθην μεταξὺ ὁμίχλης πυκνουμένης ἀδιακόπως, ἐπανήλθομεν, χωρὶς νὰ πολυλυπηθῶμεν ὅτι ὁ πολεμικὸς ἐμβατήριος τοῦ ξενοδόχου δὲν ἐτάραξε τὸν γαλήνιον ὕπνον τοῦ πορθμέως, εἰς τὸ λεωφορεῖον ὅπου ηὕραμεν τὸν ἡνίοχον ἐξακολουθοῦντα νὰ ῥογχάζῃ. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὸν κέντρωνα τῶν ὕβρεων καὶ τῶν βλασφημιῶν, οὗ τινος τὰ εὐώδη ἄνθη διεσκόρπιζεν ἐπὶ τέσσαρας ὥρας εἰς ἡμᾶς, οὐδὲ τὸν κτηνώδη ἅμα δὲ καὶ εὐμενῆ τρόπον μεθ' οὗ ἔρριψεν ἐφ' ἡμῶν ἓν τῶν σκεπασμάτων καὶ ἕνα τῶν βουβαλείων αὐτοῦ δερμάτων. Καὶ ὁ μὲν φίλος μου ἀπεκοιμήθη, διότι οἱ νέοι εὐκόλως εὑρίσκουσι τὸν ὕπνον· ἐγὼ δὲ καταβὰς περιηρχόμην εἰς τὸν σιδηρόδρομον· ἔφθασα μέχρι τῆς ὄχθης, παρετήρησα τὴν δύσιν τῶν ἀστέρων, ἐβλασφήμησα ἐναντίον τοῦ ὑψηλοῦ χόρτου καὶ ἐρρόφουν τὸ σίγαρόν μου.

Τὴν δὲ ἑβδόμην ὥραν ἦλθε τὸ ἀτμόπλοιον τὸ ἐκπληροῦν χρέη πορθμείου, καὶ τὴν ὀγδόην ἐκαθήμεθα περὶ τράπεζαν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Planteur, μεταξὺ τῶν ὀλίγων πεπολιτισμένων ἀριστοκρατῶν τοῦ Κανσὰς, ὧν ἕκαστος ἔφερεν ἐγχειρίδιον εἰς τὸ θυλάκιον καὶ πολύκαννον εἰς τὴν ζώνην.

μοὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν ν' ἀνακαλύψω ἕτερον ὅλως νέον· διότι εἰς τὴν νέαν ἀμερικανικὴν ἤπειρον ἣν πρῶτον τότε ἐπεσκεπτόμην, τὰ πάντα καὶ ἤθη, καὶ ἰδέαι, καὶ θρησκεῖαι, καὶ δόξαι ἀνενεώθησαν ἐκ θεμελίων. Πρὸς τε Μεσημβρίαν, καὶ Ἄρκτον, καὶ Δύσιν, καὶ Ἀνατολὴν πανταχοῦ ἡ Ἀμερικὴ ἦτο νέα.

»Δύο μεγάλα καὶ εὐγενῆ πάθη ἀνέφλεξαν τὴν καρδίαν τῶν θεμελιωτῶν τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, αἴσθημα θρησκευτικὸν ἐνθερμότατον, καὶ ἔρως ἀνεξαρτησίας ἀκαταγώνιστος· εἰς ταῦτα τὰ δύο πάθη ὀφείλεται ἡ συμπλήρωσις τοῦ ὡραιοτάτου τῶν ἔργων ἐφ' οἷς ἔχει νὰ καυχηθῇ ἡ ἀγγλικὴ μεγαλοφυία. Ἔτι δὲ καὶ σήμερον τὰ δύο ταῦτα πάθη οὐ μόνον δὲν ἐσβέσθησαν, ἀλλὰ καὶ ζῶσιν εἰς τοὺς κόλπους τῶν καλῶς ὠργανωμένων κοινωνιῶν καὶ τῶν συντηρητικῶν ἐκκλησιῶν, ὧν μεταξὺ ἀναπτύσσουσι, χωρὶς νὰ καταστρέψωσιν ἢ νὰ προσβάλωσιν αὐτὰς, παραδοξότατα δόγματα στηριζόμενα ὑπὸ τολμηροτάτων δοκιμῶν. Ὅπως δ' ἐννοήσῃ τις τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν στερεότητα τῶν κοινωνικῶν τούτων ὀργανισμῶν, πρέπει ν' ἀναλύσῃ τὰ νέα συστήματα καὶ νὰ κρίνῃ τὰς νέας ἀποπείρας, ὧν ἡ ἀνάπτυξις διαδηλοῦται καθ' ἑκάστην μετὰ πλείονος δυνάμεως καὶ τόλμης.

»Τὰς κοινωνικὰς ταύτας ἐνεργείας, καὶ μάλιστα τὰς γινομένας ὅπως μεταβληθῶσιν αἱ ἀμοιβαῖαι σχέσεις τῶν δύο φύλων καὶ ἡ θεμελίωσις πάντων ἐπὶ νέων βάσεων, θέλομεν ζωγραφήσει ἐνταῦθα μεθ' ὅσης ἔνεστιν ἀκριβείας. Ἐν Λονδίνῳ τῇ 1 Ἰανουαρίου 1867.»

[1]) Ἀξιόλογος ποιητής.

— Ἠξεύρετε, κύριε, ποίαν ὥραν ἀναχωρεῖ ἀπὸ Ἄτκισον τὸ ταχυδρομεῖον τῆς λίμνης Σαλέ;

Εἰς ταύτην τὴν ἐρώτησιν ἀπήντησεν, ἢ μᾶλλον δὲν ἀπήντησεν ὁ εἰρηνοδίκης, οὗ τινος τοὺς λόγους ἀναγινώσκομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κεφαλαίου τούτου. Καὶ ἡ μὲν ἐρώτησις ἦτο ἁπλουστάτη, ὁ δικαστὴς ὅμως ἀντὶ ἀποκρίσεως μὲ προειδοποίησεν ὅτι τῆς φρονήσεως οἱ ὀδόντες μου δὲν ἐφαίνοντο πολλὰ ἀσφαλεῖς εἰς τὴν πολιτείαν Κανσάς.

Ἐγὼ δὲ μὴ ἐννοήσας τὸν σκοπὸν τοῦ εἴδους τούτου τῆς ἀπαντήσεως, ἠτένισα καλῶς τὸν γείτονά μου, καὶ ἐπανέλαβον ἐντονώτερον τὴν ἐρώτησιν. Ταύτην ἀκούσαντες οἱ λοιποὶ ἐξεκαρδίσθησαν γελῶντες εἰρωνικῶς. Μετὰ ταῦτα ὁ δικαστὴς εἶπεν ὅτι τὸ ταχυδρομεῖον (σημειωτέον ὅτι ἤλθομεν ἐκ τοῦ Ἀγ. Λοδοβίκου εἰς Ἄτκισον, τόπον τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ ταχυδρομείου, ὅπως μεταβῶμεν εἰς Δένβερ καὶ εἰς τὴν λίμνην Σαλὲ) ἤλλαξε τὸν δρόμον, καὶ ὅτι μετατοπισθὲν ἀλλαχοῦ ἔμελλε νὰ διατρέξῃ ἄλλον εὐκολώτερον καὶ συντομώτερον.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ὑπάγωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ, ἐνῷ οἱ ὁμοτράπεζοι γελῶσι διὰ τὴν ἀτυχίαν ἡμῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ μετάθεσις τοῦ ταχυδρομείου ζημιοῖ τὴν πόλιν αὐτῶν, ἐζήτησαν νὰ πείσωσιν ἡμᾶς διὰ πολλῶν λόγων ὅτι ἀνοήτως ἐγκατελείφθη ὁ καλὸς δρόμος καὶ προετιμήθη ὁ χειρότερος καὶ ἧττον ἀσφαλής. Ὁ νέος δρόμος, προσέθεντο, ὀνομάζεται Smoky-Hill ἡ λόφος καπνοῦ, διότι ἀδιακόπως κρέμαται ἐπ' αὐτοῦ νέφος ὀμίχλης.

— Θὰ τὸν ἰδῆτε, κύριοι, καὶ θὰ κρίνετε μόνοι σας· ἀλλ' ἴσως ἀδιαφορεῖτε διὰ τὰ τελευταῖά σας ὀδόντια.

Ἕτερος δέ τις λαβὼν ἀπὸ τοῦ θυλακίου αὐτοῦ τὴν ἐφημερίδα τὴν περιέχουσαν τὰς εἰδήσεις τῆς χώρας τῆς καλουμένης Λόφος καπνοῦ, δεικνύει εἰς ἡμᾶς ὅτι ὁ Μαῦρος Λέβης, ὁ Πολύστικτος Κύων, ἡ Ῥωμαία ῥὶς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀρχηγοὶ τῶν Ἐρυθροδέρμων τραπέντες εἰς ἔργα πολεμικὰ ἐλεηλάτησαν καὶ ἐπυρπόλησαν τὴν δεῖνα καὶ τὴν δεῖνα ἐξοχὴν καὶ κατέσφαξαν τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα λευκόν. Προστίθησι δὲ ἡ ἐφημερὶς ὅτι καὶ πρὸς Ἄρκτον τὰ πράγματα ἀντὶ βελτιώσεως χειροτερεύουσι. Συνοδία λευκῶν προσβληθεῖσα ὑπὸ τῶν Μαύρων Ποδῶν ἐνῷ κατέβαινε τὸν Μισουρῆν, συνεπλάκη μετ' αὐτῶν, καὶ μόνη ἡ ταχύτης δι' ἧς ἀντετάχθη ἔσωσεν αὐτήν. Οἱ διαφυγόντες τὸν πέλεκυν ὁδοιπόροι διηγοῦνται ὅτι ἑπτὰ συμπατριῶται αὐτῶν, συλληφθέντες ἐπὶ λέμβου εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῆς φυλῆς τῶν Ἱεράκων, οἵτινες ὑπέγραψαν μὲν οὐ πρὸ πολλοῦ συνθήκην εἰρήνης μετὰ τῆς κυβερνήσεως, ἐπεδόθησαν ὅμως εἰς ἐχθροπραξίας ἀλείψαντες δι' ὤχρας καὶ μίλτου τὰ πρόσωπα.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ ὑψηλόσωμός τις φέρων τηλεβόλον, ἐγχειρίδιον καὶ πολύκαννον καὶ ἔχων ἦθος παμφάγου, εἰσελθὼν εἰς τὸ ἑστιατόριον, παρουσιάσθη εἰς ἡμᾶς ὑπὸ τῶν ἄλλων.—Εἶναι, εἶπον, ὁ ἀρχηγὸς Οὐάλκερ, ὁ περίφημος καπετὰν Ζὲμ Οὐάλκερ, ὅστις διέτρεξεν εἰκοσιεπτὰ φορὰς τὰς πεδιάδας καὶ ἐτίμησε διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἕνα κολπίσκον οὗ τινος τὸ ὄνομα ἐρυθριῶ μὴ μαθὼν ἄχρι τοῦδε.

— Θὰ γίνωμεν ἄξιοι τοῦ ἐπωνύμου βλᾶκες, εἶπεν ὁ καπετάνος, ἂν ταξειδεύοντες διὰ τοῦ νεωτέρου δρόμου, ὁ ὁποῖος εἶναι κάκιστος, περιπέσωμεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἰνδῶν διὰ νὰ μᾶς ξεγδάρουν.

Εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην ἀπεκρίθημεν ὅτι ἐπειδὴ τὸ ταχυδρομεῖον κατέλιπε τὸν δρόμον αὐτόν, δὲν ἦτο φρόνιμον νὰ τὸν προτιμήσωμεν. Τότε ὁ καπετάνος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν συμβουλὴν νὰ μείνωμέν τινας ἡμέρας εἰς Ἄτκισον, ὅπως λάβῃ τὸν καιρὸν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐκλαμβάνωμεν *τὸν ποντικὸν γιαγίτζαρην* καὶ νὰ φωτίσῃ ἡμᾶς ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν τῶν Πεδιάδων. Ἐὰν ὅμως δὲν θέλωμεν ν' ἀκούσωμεν τὴν συμβουλήν του, ἂς ὑπάγωμεν εἰς τὸν *διάβολον*, ὁ ὁποῖος θέλει φροντίσει ἀναμφιβόλως νὰ διευκολύνῃ εἰς ἡμᾶς τὴν γνωριμίαν τοῦ ἰνδικοῦ πελέκεως.

Ἀλλ' ἡμεῖς, μόλις μαθόντες ὅτι μικρὸν ἀτμόπλοιον μέλλει ν' ἀναχωρήσῃ μετὰ μεσημβρίαν εἰς Ληβενώθωρ, ὅπου εἶχε μετατεθῆ ὁ πρὶν εἰς Ἄτκισον σταθμός, ἐπληρώσαμεν εἰς τὸν ξενοδόχον καὶ παρηγγείλαμεν νὰ μετακομισθῶσιν εἰς τὸ πλοῖον τὰ σκεύη ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἔτι ἐννάτη ὥρα δὲν εἶχον δὲ οἱ ὁδοιπόροι εἰς τί νὰ ἐνασχοληθῶσιν, οἱ πρόσφατοι αὐτῶν φίλοι ἐπροθυμήθησαν νὰ φανῶσιν αὐτοῖς χρήσιμοι. Περὶ μεσημβρίαν περίστασίς τις συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἑλκύσῃ πρὸς ἡμᾶς τὴν ἀγαθὴν αὐτῶν ὑπόληψιν. Ἐνῷ περιηρχόμην λαλῶν καὶ καπνίζων, ἀνέγνων ἐπί τινος καταστήματος ταῦτα· «Ταχυδρομεῖον,» εἰσελθὼν δὲ ἤῦρα ἀπλήρωτον ἐπιστολὴν φέρουσαν τὸ ὄνομά μου. Καὶ δὲν ἐγνώριζον μὲν τὸν χαρακτῆρα τῆς γραφῆς, ἐπλήρωσα ὅμως καὶ ἤνοιξα τὴν ἐπιστολήν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀναγνοὺς εἶδον ὅτι δὲν διευθύνετο πρὸς ἐμέ, ἔσπευσα νὰ διπλώσω αὐτὴν καὶ νὰ τὴν ἀποδώσω εἰς τὸν ταχυδρόμον εἰπὼν τὸ λάθος, καὶ προτρέψας νὰ κρατήσῃ αὐτὴν χάριν τοῦ συνωνύμου μου· ὁ ταχυδρόμος ἀτενίσας με παραδόξως μοὶ ἀπέδωκε τὸ πληρωθὲν τέλος.

— Βλέπεις; εἶπεν ὁ δικαστὴς εἰς τὸν γείτονά του, ἀρκετὰ ἐπιτήδεια τὴν ἔκαμεν· ἐδιάβασε τὸ γράμμα του καὶ ἐπῆρεν ὀπίσω τὰ χρήματά του. Στοιχηματίζω ὅτι δὲν εἶναι Γιαγκῆς.

Κάμε μικράν τινα πονηρίαν εἰς Ἄτκισον, καὶ ὅλοι σ' ἐναγκαλίζονται ὡς ἀδελφόν.

(Ἀκολουθεῖ.)